

Titel: Anders Jydes Anmærkninger over 1.) Lübeckers Priisskrift om Aarsagerne til høye Kornpriser. 2.) Philocosmus, samme Materie angaaende. 3.) Priisskriftet No. XIII. i Danmarks og Norges økonomiske Magazins 7de Bind: angaaende, Mueligheden og Nytten af en bestandig fastsat Jevnvegt i Kornpriserne. 4.) Priisskriftet No. XII. i bemeldte Magazins 7de Bind: angaaende, hvad der meest opmuntrer til Flittighed, lave eller høye Priser paa Levnetsmidler. 5.) Westenholtz Priisskrift om Bondestandens Folkemængde. [Anders Jyde]

Citation: "Anders Jydes Anmærkninger over 1.) Lübeckers Priisskrift om Aarsagerne til høye Kornpriser. 2.) Philocosmus, samme Materie angaaende. 3.) Priisskriftet No. XIII. i Danmarks og Norges økonomiske Magazins 7de Bind: angaaende, Mueligheden og Nytten af en bestandig fastsat Jevnvegt i Kornpriserne. 4.) Priisskriftet No. XII. i bemeldte Magazins 7de Bind: angaaende, hvad der meest opmuntrer til Flittighed, lave eller høye Priser paa Levnetsmidler. 5.) Westenholtz Priisskrift om Bondestandens Folkemængde. [Anders Jyde]", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 24*, F.C. Godiche, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_024-shoot-workid2_024_005.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 24

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Anders Jydes Anmærkninger over

1.) Lübeckers Priisskrift om Aarsagerne til høye Kornpriser.

2.) Philocosmus, samme Materie
angaaende.

3.) Priisskriftet No. XIII. i Danmarks

og Norges økonomiske Magazins 7de Bind: angaaende, Mueligheden og Nytten af en bestandig fastsat Jevnvegt i Kornpriserne.

4.) Priisskriftet No. XII. i bemeldte Magazins 7de Bind: angaaende, hvad der meest opmuntrer til Flittighed, lave eller

høye Priser paa Levnetsmidler.

5.) Westenholtz Priisskrift om Bondestandens

Folkemængde.

Jylland, den 21 Junii 1773.

Kiøbenhavn,

trykt udi det Kongelige Universitets Bogtrykkerie hos A. H. Godiches Efterleverske, ved F. C. Godiche.

2
3

Anmærkninger til Hr. Lübeckers Priisskrift, over udsatte Problema om

Kornmangel va høye Kornpriser.

Ved Giennemlæsningen af Hr. Lübeckers Priisskrift befindes hans

Hovedfeyltagende at bestaae i de tvende Pag. 50. foreslagne Hovedhieipemidler, som de, der foregives at være mægtige, det Onde, nemlig Kornmangel og Kornets høye

4

Priis, ved Roden at afkappe. Disse Hovedhieipemidler vil vi da først tage under Betragtning, og siden til det øvrige Skriftets Indhold gjøre, deels, nogle almindelige, deels nogle særdeles Anmærkninger.

Det første af disse Hovedhieipemidler er en vis bestandig Jevnvægt i Kornets Priis, en bestandig af Regenten bestemt Pris for Kornet her i Danmark, i det mindste for nogle Aar efter hinanden. Dette foreslaaes, som et Middel til at afkappe det Onde, Kornmangel, og høy Kornpriis, ved Roden, til at selte Grændser for Landmandens umættelige Begielighed, uden hvilke alle andre Stænder i Staten betages Leylighed til at opnaae nødtørftig Udkomme og Velstand. Og skal dette Middel efter Forfatterens Foregivende medbringe følgende Fordeele: Stifte Jevnvægt mellem Stænderne. Hindre inden-og udenlandske Kornhandlers Aager. Opmuntre Flittighed i alle Arbeydsstænder, og medføre den af Vindskibelighed flydende Velstand. Hielpe til Pengefordeelingen og holde Pengene i Landet. Og endelig give en vis og vigtig Regel baade i Kornhandel og

Huusholding.

5

Høystforuuderligt og ubegribeligt maa det falde enhver Fornuftig, at nogen kan foreslaae et Middel, saa unaturligt, saa umueligt, og høystfordorveligt, som dette. Først siger jeg, at dette Middel er unaturligt, hvorfor det og i hele Verden hidindtil er bleven anseet. Prisen paa de Vahre, som Fornødenheden, Nyttens, Brugen og Konsten (og ikke Rarheden, Cu riosite og Phantasie allene) setter Priis paa, er unaturlig, naar den ikke staaer i Forhold med det til samme Vahres Frembringelse anvendte Arbeyde, da Vahrenes eller Arbeyders Producters Priis er i Grunden ikke andet, end Forholdet af det Arbeyde, som visse Vahre koster, imod det Arbeyde, som andre koster. Og af alle Vahre ere Kornvahre de, som allermeest med ulige Arbeyde, formedelst Aarenes forskiellige Frugtbarhed, vorder erhvervet. Var det da ikke naturligt, om Landmanden for lige Slid og Arbeyde i det ufrugtbare Aar, da han sælger lidet eller intet, formedelst den fastsatte Kornpriis skulde fortjene saa anseelig mindre, end i de frugtbare Aar, da han sælger vel 10 a 20 gange mere? thi man agte, at han sælger ikke, uden Overskud fra Skattekor, Landgilde

6

og egen Huusholdings Forbrugelse, som i alle Aar medtager ligemeget! En lige Jevnvægt gjorde ham hans Arbeyds Vinding alt for ulige. Derimod jevner Prisernes Forskiellighed i frugtbare og ufrugtbare Aaringer ham nogenlunde sit Arbeyds Vinding og Fortjeneste. Under fastsatte Priser skulde Landmanden, hvilket var unaturligt, eene bære det Vanheld og Afgang af Misvext, som nu, naar Priserne lades deres naturlige Løb, fordeles paa samtlige Statens Lemmer. Vil man sige: At dette Tab blev igjen erstattet ham i frugtbare Aar, da han under fastsatte Priser fik mere, end ellers. Da svares: At det er som naturligere, saa og bedre, at samtlige Statens Stænder og Lemmer baade tager Deel i de ufrugtbare Aars Besværlighed, der vilde falde een Stand alt for tung og maalelig, saa og i de frugtbare Aars Lindring og Velsignelse. Og dette skeer, naar Prisen, uden en unaturlig Tvang og forekastet Hindring, retter sig efter Aarenes ulige Vext og Afgrode.

Vahrenes Priis er, for det andet, unaturlig, naar den ikke staaer i Forhold med deres Mængde efter deres Fornødenhed, Nytte og Brug. Det

7

er fornemmelig Vahrenes større eller mindre Mængde, med deres mindre eller større Fornødenhed, Brug og Søgning, som nedsetter eller opsetter deres Priis. Som Qvægsygen gjør det, at Oxekiød og Smør derefter stiger i Prisen, saa maa Misvext og nødvendig opsette Kornets Priis. Og denne Prisernes Forandring har jo sin gode og naturlige Grund i en større eller mindre Vahrenes Mængde og Forbrugelse. Den arbeyder altsaa mod Naturen, som uden at kunne hindre det sidste, vil tænke til at hindre det første.

Og da nu en bestandig Fastsettelse af Kornpriser er, som viist, aldeles unaturlig, saa er den og umelig, og al menneskelig Magt overlegen. Præsidenten Montesquieu siger: (hvad hele Verden med ham hidindtil haver tænkt og troet) At det staaer ligesaa lidet til Regenten, at fastsette visse Priser paa Vahre, som at paabyde, at herefter skal 1 forholde sig mod 16, som forhen mod 20. Forfatteren derimod statuerer: At en Konges Myndighed kan bestemme en bestandig Priis paa Kornet. Men denne sidste maa ikke have tænkt ret dybt ind i Sagen. Regenten kunde vel udstæde Befalingen, men

8

at bringe den til Efterlevelse, dertil er al menneskelig Magt, endog yderste Tvang og Voldsomhed utilstrekkelig. Hvad som er unaturligt, hvad ingen Stand eller Mand i Staten sinder sin Regning ved, det maa Regenten aldrig tænke til at drive igiennem. Kan Kiøberen og Sælgeren ikke gierne fordølge deres Accord, uden at Regieringen og dens Betientere kan komme derefter? Nu Kornpriserne ere frie og ubestemte, kan den ene Naboe mange gange ikke faae at vide, til hvad Priis Naboen har solgt sit Korn. Da Kiøbmanden mange gange udbeder sig den Sag fortiet. Hvor meget mere vilde Sælgerens og Kiøberens Accord ikke vorde ubekjendt og fordulgt, naar de handlede imod den foreskrevne Priis? Var Kornprisen bestemt Her lavere, end den ellers var bleven, og stor Fordeel ved udenlands Afsetning at forvente, skulde denne Fordeel da ikke have den Virkning ved een og anden Handelsmand, at han, ved at accordere Høyere, end den bestemte Priis, vilde drage Sælgerne til sig? Og vilde de øvrige Handelsmænd have Deel i denne fordeelagtige Handel, fik de vel at gjøre det samme. Var Kornprisen derimod her bestemt Høyere end den

9

ellers var bleven, og ingen Fordeel efter saadan Indkiøb ved Udslibning at forvente, skulde da Landmanden, naar hverken den ene eller anden Kiøbmand vildd afhandle ham det tilbudne Korn efter fastsatte Priis, ikke under Haanden accordere dem det ringere, for at faae de Penge i Hænder, dem han uomgiængelig behøver til Skatter og andre Fornødenheder? Til at udregne saaledes, at en Fastsettelse af Kornets Priser aldrig og umelig vilde vorde fulgt og efterlevet, behøves vist nok ikkun en gandske ringe Indsigt og Eftertanke. Dog vil jeg til Tieneste for dem, som ere Hadere af at tænke, beraabe mig paa Erfarenhed, som slige Folkes

eneste troeværdige Læremestere.

Var det mueligt, at der paa nogen Ting kunde settes en fast og bestandig Priis, da maatte det være paa Salt, siden en lige Qvantitet ved lige Arbeyde altid lader sig producere, da Saltgruberne, og Havet endnu mere, ere utømmelige; dertil var, foruden det at vi selv havde Saltverk i Norge, alle Slags fremmed Salt tilladt at indføres. Saltpriserne vare og her under paabudne Saltskat satte, efter almindelig Tanke og Skiønsomhed, heel fordeelagtig

10

for Kiøbmanden. Ikke destomindre lærte Erfarenheden, at denne Tvang i Handelen var unaturlig, at det ey var giørligt, saaledes at foreskrive Sælgeren visse Priser, skjønt de, ey til Bestandighed, men kun for en vis kort Tid, vare bestemte. Naar Landmanden spurgte om Salt hos Kiøbmændene, var Svaret: At de Havde intet at sælge men kuns til egen Huusholding. Og naar Landmanden, som nødvendig maatte have Salt, beklagede sin Forlegenhed, var Kiøbmanden saa føyelig, af sin egen Provision at overlade det forlangte, men for den af ham paasatte Høyere Pris. Nogle Egne bleve og, ved Kiøbmændenes Nægtelse at sælge og holde Salt, satte i saadan Forlegenhed, at Regieringen saae sig nødt til at hæve denne Foranstaltning, og at lade Tingens sin fri og naturlige Gang. Kunde fastsatte Priser nu ikke finde Sted ved Saltet, hvor lige Qvantitet ved lige Arbeyde altid kan produceres, hvor meget mindre finde de da Sted ved Kornvahre, hvor Producten af lige Arbeyde efter Aarenes Forskiellighed er saa gandske ulige?

Unaturlig og umuelig har vi da befundet en vis bestandig Jevnvægt i Kornets Priis at

11

være. Og derved ere vi fritagne og dispenserte for at tale enten om de Regler, som ved Prisens Fastsettelse burde iagttages, eller om dens medførte Fordeel eller Nachdeel, siden det er aldeles overflødigt at tale om umuelige Tings beste Iverksettelse, samt medbragte Nytte eller Skade. Dog paa det at Forslagets Sælsomhed desto bedre kan falde i Øynene, kan det ikke være af Veyen, ydermere at vise: At, om en bestandig Fastsettelse af Kornpriser end var muelig, var den dog høystskadelig og Landfordervelig. Var vor Kornpriis bestemt Høyere, end den ellers var bleven efter Aarets Frugtbarhed og andre Landes Priser, saa at intet efter Indkiøbet med Fordeel, ja ikke uden Tab, kunde udskibes og sendes udenlands, da, ihvormeget Danmark end for det eller de Aaringer kunde undvære, maatte dog Landet og Landmanden blive siddende dermed, begge til et saa ubodeligt Tab, at intet kan tænkes større. Endnu ikke nok dermed. Under stige Conjuncturer, at Kornet kunde have en Deel lettere udenlands, vilde vel Kiøbmanden indbringe meget fremmed Korn, og det, i hvad Forbud man end gjorde, hvad Straf man end fatte paa Indførselen, og

12

Hvad Eed man end tog af Toldbetienterne. Dermed var da Landets Ruin og Ødeleggelse fuldkommen. See dette blev Virkningen af Forfatterens smukke Forslag, saasnart Kornprisen her var bestemt Høyere, end den ellers var bleven. Og dette Tilfælde maatte saameget snarere befrygtes, som Forfatte en tilraader, ikke til en maadelig lav, men maadelig høy Bestemmelse. — Dette eene kunde være nok til at bevise en saadan Foranstaltnings yderligste Skadelighed, og at kuldkaste alle dens foregivne Fordeele. Men vi vil endnu gaae videre. — Var vor Kornpriis derimod sat lavere, end den ellers efter andre Landes Priis var bleven: Da tabte vel Staten intet, siden Kiøbmændene, uagtet deres lette Indkiøb, paa fremmede Steder ligefuldt solgte Kornet det dyreste, de kunde. Men hvor blev Gevinsten? eene og allene hos Statens faa Kiøbmænd, uden at deele den, som ellers skeet var, med Statens mange Jordbrugere. Endnu ikke nok dermed: Under slige Omstændigheder, naar Indkiøbet var saa let og Afsetningen paa fremmede Steder saa fordeelagtig, vilde Kiøbmanden opkiøbe Landmandens Korn og udføre alt hvad han kunde, (Da skulde

13

Forfatteren faae fuldkommen Føye og Aarsag til sit Pag. 19. anførte Klagemaal over for sterk Udførsel) Naar det saa gik hen i Sommeren vilde Kiøbmandens Lofter findes tomme, og alt det Korn, som ellers holdes i Forraad for Borgeren, og tildeels for Bonden med, at være udført; saa Hungersnød vilde og maatte følge paa saa unaturlig en Foranstaltning; thi hvor kan det ventes, at Kiøbmanden skulde beholde noget Borgeren til Sommerhold, naar den her fastsatte Priis var langt ringere, end paa fremmede Steder? Med hvad Ret kan Forfatteren da sige: At bestandig fastfatte Kornpriser vilde stifte Jevnvægt imellem Stænderne; Opmuntre Flittighed i alle Arbejdsstænder? Naar Kiøbmanden, som sagt, under en bestemt lavere Priis, end den ellers var bleven, tog al Gevinsten, uden at deele med Landmanden; og naar Landmanden under en bestemt Høyere Priis, end den ellers var bleven, blev som forhen viist, siddende med sit Korn, uden at kunne afsette det. Altsaa tabte Landmanden, hvad enten Prisen blev sat Høyere eller lavere, end den var bleven uden Bestemmelse. Med hvad Ret kan Forfatteren da videre sige: At bestandig fastsatte

14

Kornpriser vilde Hindre inden- og udenlandske Kornhandleres Aager? naar Kornhandlerne, som viist, toge al

Fordeelen af Prisens Fastsettelse. Naar Kornhandlernes Begierlighed, der er lige saa umættelig, som den, Forfatteren tillegger Landmanden, satte samtlige Borgere og Kiøbstædmænd, endog under lave Priser og i frugtbare Aaringer, i yderste Trang for Sommerhold, naar de havde udført alting. — Hvorledes kan Forfatteren da fremdeles sige: At Hans foreslagne Jevnvægt vilde hielpe til Penge fordeelingen? naar Kornhandlerne allene droge af med Gevinsten i begge forhen meldte Tilfælde. Og at den vilde hielpe til at holde Pengene i Landet? naar det ved denne Foranstaltning kunde skee, som forhen viist: At Kiøbmændene indbragte fremmed Korn, endog naar vi selv havde Mængde at overlade til andre. Og hvorledes kan han til Slutning sige: At saadan Jevnvægt vilde give en vis og rigtig Regel baade i Kornhandel og Huusholding? da den tvertimod, som unaturlig, vilde foraarsage en almindelig Forstyrrelse.

Ney! Forslagets Virkninger bleve, som nu oplyst er, aldeles stridige imod det Forfatteren lover og foregiver.

15

Dette første Hovedhielpemiddel bortfaldt da som unaturligt, som umueligt at iverksette, og som høystskadeligt, om det end iverksettes kunde.

Herpaa vil vi da undersøge en og anden af Forfatterens Setninger i dette Hielpemiddels Afhandling. Ved høye Kornpriser, siger Forfatteren, vinder Proprietairer, Forpagtere og Kornpugere. De andre Stænder maae lide derunder. Og naar en Lem voxer til en uhyre Størrelse, og trekker Nærings Safterne fra de andre; da lider disse og det hele Legeme. Naar Forfatteren ved høye forstaaer forhøve Kornpriser, da er Satzen rigtig. Men al den Stund Kornpriserne lades deres naturlige Gang og Løb uden voldsom Tvang og Overlast, da vil Kiøbernes Bestræbelser i at nedsette nok balancere Landmandens Bestræbelser i at opsette Prisen. Dertil maa man agte: At Kornprisernes Høyhed eller Lavhed dependerer kuns for en liden Deel. af Danmark; men for største Deelen af Tilstanden i andre Stater. Rettest og, at Priserne her retter sig efter andre Steders Priser, saafremt Danmark vil have Deel i den almindelige Kornhandel. At ville tvinge

16

den enten Høyere eller lavere hos os selv, er begge Deelee lige skadeligt. En saadan Tvang, ifald den iverksettes kunde, vilde have den Virkning, som forhen viist er, at Kornhandlerne vilde voxe til en uhyre Størrelse, og tildrage sig Næringssafterne fra alle øvrige Lemmer.

Men at Proprietairer, Forpagtere og Kornpugere, ere de eneste, som vinder ved høye eller for høye Kornpriser, og at de geraader Bonden i Almindelighed til lige saa liden Fordeel, som de andre Stænder, kan ey tilstaaes Forfatteren; thi endskiønt de høye Priser paa Landmandens Vahre foraarsager Forhøyelse paa Prisen paa de Vahre, han nødvendig skal have fra Handelsmanden, saa kan dog dette langt fra ikke fuldt betage ham Gevinsten af en høj Priis paa Levnetsmidler, siden han sælger langt mere til Kiøbstæden, end han kiøber der. Han fik jo ellers intet til Skatter, Folkeløn og sine øvrige Udgifter. Siden efter, Pag. 53. finder jeg og, at Forfatteren frafalder denne Setning, naar han siger: At for høj Priis gjør Bønder og andre Avlsmænd lade og vellystige, ligesom for lav Priis gjør dem fortvivlende. — Ved Fastsettelsen af bestandige Kornpriser, siger Forfat-

17

teren, Pag. 52, skulde man følge Engellands Exempel. Men endnu har Engelland aldrig faaet i Sinde at fastsette vis bestandig Kornpriis. Engelland har allene fat Premier paa Kornets Udførsel, alt saa længe Londons Torvekøb er under en vis navngivet Pris. Havde Engelland en vis foreskrevet og bestemt Kornpriis, saa kunde de jo ikke klage, som paa to Aar endog der mere, end her, er skeet, over høj Kornpriis. Almuens Trang der er gaaet saa vidt, at endskiønt de har forbudt Udførsel, og tilladt fri Indførsel, endog fra den nye Verden, har den dog foraarsaget adskillig Oprør og Uroelighed.

Prisen siger Forfatteren Pag. 52, bør være naturlig, det er, bestemmes efter Kornvahres rette og naturlige Værdi i et naturligt Forhold mod de andre Næringer i Staten. (de følgende Forfatterens Ord: "samt mod andre Staters Næring og Magt i Sammenligning med Danmarks Størrelse" gjør jeg vel best at udelade, som uforstaaelige, muelig baade for Forfatteren, mig og Læseren; det lader, at Forfatteren her har forsteget sig) Gandske rigtigt. Men hvorledes iagttages Kornets rette

18

og naturlige Værdi i Forhold mod andre Statens Næringer? Naar hans lige Arbeyde ved Jordbruget i det ufrugtbare Aar, da lidet indhøstes og, sælges, skal betales ham saa ulige mindre, end i de Aar, han kan sælge meget? Kornvahres rette og naturlige Værdi udregnes rettest efter Arbeydet de koster, ligesom i alle andre Næringer. Skal Fiskerne ikke have mere for Fisken, og kunde sælge den til Høyere Priis de Aar, Fiskeriet mislinger, end naar det er allerlykkeligst, da faaer de ikke Fiskens rette og naturlige Værdi, da en liden Qvantitet har kostet dem samme Arbeyde, Bekostning og Tidsspilde, som en større ellers. Og har det sig paa samme Maade med Jordbrugeren. Fik han efter Misvext ikke mere for Kornet, og efter nu overstaaet Qvægsyge ikke mere for Slagterqvæg og Smør, end ellers, da fik han ikke disse Vahres rette og naturlige

Værdi.

Videre siger han: At Prisen skal være Statsmæssig, saa at baade Bonde og Borgere kan leve, saa at den hverken er for høj eller lav. Just saadan bliver den, naar den lades sin naturlige Gang, og de i Tingens Natur grundede Aarsager bestemmer Prisen. Men kommer en

19

voldsom Tvang dertil, bliver Prisen langt fra ikke Statsmæssig, dens Vægt og Byrde hindres sin tilbørlige Fordeelse, den bliver standsende og forvirrende for Handelen, og forstyrrende for det hele Stats Legeme.

Skiønt nu dette, som saa kortelig er anført mod Forfatterens foreslagne første Hovedhielpemiddel, nemlig en Fastsettelse af vis bestandig Priis paa Kornet, kunde være tilstrekkeligt nok til at vise dette Middels Umuelighed, Urimelighed og høystskadelige Virkning; saa dog, siden Forfatteren ikkun kortelig har anmeldt dette Middel, og ingen Umage gjort sig for at bevise enten dets Muelighed eller Nytte, og der i denne Tid muelig maatte gives de Læsere, som endnu maatte tænke: at dersom det foreslagne Middel blev fremsat i sit fulde Lys, og tilbørlig forsigtet, fik det muelig en bedre Anseelse, og stod Muelig til at forsvare: da vil jeg, som et Anhang, til Slutning tilføje mine Anmærkninger over Priisskriftet, som vandt den Premie, som var udsat paa det Problema: Er der mueligt og tillige gavnligt, at bestandige Kornpriser i Danmark bleve fastsatte? hvilket dets Forfattere med

20

Ja har besvaret, og findes indført i Danmarks og Norges oeconomiske Magazins 7de Deel No. 13; thi der, om nogensteds, maa man vente denne Setning i al sin Styrke at være fremsat. Og er jeg til dette Anhang saa meget mere beføyet, siden jeg sinder ufejlbare Spor, at vor Forfattere har havt dette Priisskrift for uden flere for Øye.

Derpaa kommer vi til det andet af Forfatteren foreslagne Hovedhielpemiddel imod Kornmangel og høye Kornpriser, nemlig Korn-Magaziners Oprettelse, som det, der i Mangel af bestandige Prisers Fastsettelse, nogenlunde skulde hielpe til at stifte en Jevnvægt i Kornpriserne, uagtet Aarenes Forskiellighed.

Kornmagaziners Oprettelse kan tilstaaes at kunne være fornødne i de Lande, som aarlig og jevnlig maae købe Korn fra Fremmede, som Norge, Sverrig og flere. Det er dem en stor Fordeel, i de lettere Aaringer at kunde indkøbe Forraad til de indfaldende dyre Aaringer. Derved kunde de mange Gange, endog Renter og Omkostninger fradragne, finde Fordeel. Dog finder man, at dette sielden, og kuns for en liden Deel, iverksettes, og dertil ere trende

21

Aarsager. Først det anseelige Pengeforskud, som dertil behøves. Dernest, at man altid er uvidende: Om følgende Aars Priser vil blive saa høye, at saadan Foranstaltning af Magazins Oplag vil blive til Fordeel, eller og forgieves, ja til Skade. Og for det Tredie: At, Indkiøbet af Forraad til det følgende Aar i nogen Maade forhøyer Prisen for det nærværende. Thi jo større Søgning og Indkiøb af Korn, jo mere stiger Prisen. — Men at de Lande, som kan Kornføde sig selv, som snart aldrig, end ikke under indfaldende Misvext, behøver Korn fra Fremmede, (og blant dem meener jeg med største Føye at kunne regne Danmark, thi aldrig veed jeg, at Vexten har været saa ringe, at det skulde, naar ingen Udskibning skeede til Norge, eller andensteds, behøve fremmed Korn, uden allene at tiltuske sig et slags for et andet) vil anlegge Kornmagaziner og Forraadshuuse, holder jeg uforment og overflødig. Vel kunde Kornpriserne derved holdes i en større Jevnvægt, det ene Aar mod det andet. Dog seer jeg ikke, at Fordeelen kunde erstatte deels Renterne af den i Forraadskornet stikkende Capital, deels de derpaa gaaende anseelige Omkostninger.

22

Helst naar man betragter: 1.) At i alle de Aar, hvor ingen anseelig høj Pris fulgte paa nest foregaaende Aars lave Priser, var denne Forsigtighed ikke allene forgieves, men med et anseelig Tab forknyttet, da det gamle Forraadskorn altid vilde sælges anseelig lettere, end det kunde indkøbes. Uden at tale om den for Staten tabte Fordeel, i mindste af Renter, om dette Korn var solgt til Fremmede. Og fulgte nu lettere Kornpriser paa det Aar, i hvilket Forraad var indkøbt, saa blev Tabet saameget desto større. 2.) At en saadan Stat dog ikke lider meget ved et eller andet Aars indfaldende høye Kornpriser, siden dets Indkiøb dog skeer fra egne Undersaatter, og Pengene bliver i Landet. Og har dette Sted, endskiønt, som i disse Aar, en Deel fremmed Korn indføres i Danmark, al den Stund ligesaa meget, og mere, derfra udføres. 3.) At ligesaa meget, som Kornprisen idet dyre nedsettes ved forrige Aars indkøbte Forraad, saa meget blev den i foregaaende Aar ved Forraadets Indkiøb forhøyet. — Naar dette legges tilsammen, og tilbørlig eftertænkes og overvejes, da vil det befindes, at Fordeel af Forraadshuuse i Danmark ikke kan veje op mod

23

de paagaende Omkostninger, Renters Spilde, og i de fleste Aaringer derved foraarsagede anseelige Tab.

Endnu mindre er Magaziners og Forraads-Huuses Oprettelse i og for Danmark fornøden, naar Tilstanden her er, som Forfatteren beskriver den Pag. 20: At visse Proprietairer ere flittige til at anrette Magaziner ikke allene af deres egen Avl og Tiender, men endog af deres Bønders Avl, ved at tvinge disse til at levere paa Herregaardene alt, hvad de af deres egen Avl kan afsted komme.

Ere nu visse Proprietairer saaledes flittige til at oprette Magaziner baade af egen og Bøndernes Avl, og at opdyngge og gjemme det til dyre Tider, saa har jo Forfatteren her alt. Hvad han ønsker, og kan ønske, ved de foreslagne Magaziners Oprettelse. Herved samles og glemmes jo Kornet fra de lettere til de dyrere Tider. Denne overgiemte Samling og Forraad afhielper jo Mangelen, og nedsetter jo Priserne i det paafølgende dyre Aar? Vil man sige: At i det Aar Kornet oplegges og glemmes, stiger dog Prisen noget ved saadant Oplag, da svares: At samme skeer, og uomgiængelig maa

24

skee, og det i en Høyere Grad, ved Indkiøb til publiqve Magaziner.

End meere! de foregivne Proprietairernes private Magaziner har disse tvende store Fordeele fremfor de foreslagne publiqve Magaziner: 1.) At ved de første sparer Staten de store og betydelige Omkostninger, som de sidste udfordrer til deres Oprettelse, Vedligeholdelse og Administration. Og maa man agte: At disse Omkostninger, om Statens Cassa nogenlunde skal indemneres, anslaaes paa Kornet, og contribuierer til at forhøye Prisen paa det i indfaldende dyre Tider udsolgte Forraadskorn. 2.) At Kornet i de private Magaziner under en hver Eyerens egen Opsigt maa ventes bedre at blive bevaret, end i de publiqve. Thi at dets Bedervelse der var meget befrygteligt, har Forfatteren selv indseet, naar han siger: At Kornhuusene med al muelig Flid maatte bevares og holdes i Stand; og at største Forsigtighed maatte bruges, at hverken bedervet Korn blev modtager, eller det Modtagne bedervet.

Naar nu de hos Proprietairerne foregivne private Magaziner, ikke allene fuldkommen forskafter al den Nytte og Fordeel, som af publiqve

25

Magaziner haves kan, men frem for dem har sine store og betydelige Fordeele. Hvorledes kan da de første anføres som Aarsager til Kornmangel og høye Priser, og Forslag gjøres til deres Forbud og Hævelse; Og de sidste derimod tilraades og anprises, som et Hovedhielpemiddel imod Kornmangel og høy Pris? Hvorledes kan de første siges, at hindre Jevnvægten og opskrue Priserne; og de sidste anprises, som det beste Middel, nest faste og bestandige Prisers Bestemmelse, til at holde Jevnvægt i Kornpriserne? Hvorledes kan første siges at være Borgeren og Kornhandleren til Nachdeel; og sidste derimod dem begge til Fordeel?

Ja hvorfore, maa jeg spørge, skal de, de foregivne Kornmagaziner oprettende, Proprietairer complimenteres og betitles med Caracteer af Kornpugere; fordi de, uombede af Forfatteren og Staten, har paataget sig en Sag, den han eragter Staten saa tienlig, og anseer, som et Hovedhielpemiddel imod Mangel og høye Kornpriser, nemlig Magaziners Oprettelse? Skulde man ikke snarere forventet, at Forfatteren havde skrevet en Lovtale til deres Berømmelse, og paa Publici Vegne aflagt dem en

26

stor Taksigelse, at de frivillig vilde opfylde hans og Publici Ønske; At de vilde spare Staten de anseelige Bekostninger og betydelige Uleyligheder, som ere forknyttede med publiqve Magaziner? — Tvertimod betitles disse Magazins Anleggere for Kornpugere og ulovlige Forprangere, og deres Kornsamling i Forraad til dyre Tider for Kornpugeri. Men hvad er da Forfatteren, som foreslaaer og driver paa publiqve Forraadshuuse? skulde han og de da ikke blive til Pugere og Pugeri tilsammen? — Vil Forfatteren sige: Disse Proprietairer skyldes ingen Tak, det er ikke til Statens Beste, men for egen Fordeel, at de samler og gjemmer Forraad til dyre Tider; Da svares: At, naar Staten naaer den forønskede Fordeel, og det endog bedre ved deres private, end ved sine publiqve Forraadshuuse, saa kan det ikke skade Staten, og ingen Lem i Staten, (naar den Misundeliges Harm og Fortrydelse undtages) at den private Fordeel med Statens Beste er forknyttet.

Hvori, maa jeg fremdeles spørge, er de Proprietairers Gemytte og Forhold, som gjemmer og oplegger Korn til dyre Tider, meere uchristeligt, som Forfatteren kalder det Pag. 41,

27

27.

end Forfatterens, som foreslaaer: At Korn paa publiqve Bekostning, ved oprettede Forraads-Huuse, burde glemmes og haves i Forraad til dyre Tider?

Et af To vil jo skee disse Proprietairer, som under lettere Priser oplegger Korn til dyrere Tider; enten, at de og selge det i den paafølgende dyre Tid, og da opnaaes jo derved den fulde Fordeel for Staten og dens Kornkiøbende Lemmer, som ved publiqve Magaziners Indretning søges og erholdes; Og har dette Proprietairens Forhold en for Staten saa høyst nyttig og gavnlig Virkning, som Forfatteren beskriver den, hvorledes kan det da kaldes uchristeligt? Eller det skeer, hvad Forfatteren, Pag. 43, siger ofte at skee: At Speculationen mislinger, og han nødes til at sælge det meget under den Priis, han forhen burde have solgt det. Og da geraader det jo Statens kornkiøbende Lemmer meere til Fordeel, end Skade, i det denne oplagte Quantitet Korn sælges dem nu lettere, end om den forhen var solgt? — Skulde Forfatteren nu for at udreede sig af disse contradictoriske Setninger (At publiqve oprettede Forraadshuuse, og Magaziner for Forraadskorn fra let-

28

tere til dyrere Aaringer, vilde raade Boed paa Kornmangel og høe Priser; og at private Magaziner, som dog med ingen Omkostning og Uleylighed for Staten er forknyttet, foraarsager Kornmangel og høye Priser) indvende og foregive: At, hvad han laster ved Proprietairene, er ikke, at de giemmer og oplegger fra et lettere og meere frugtbart Aar til et paafølgende dyrere og meere ufrugtbart; men at de giemmer det til hen i Vinteren eller Foraaret, og ikke strax sælger i Efteraaret. Da svares: 1.) At hans egne Ord ikke vel tillader saadan Udtolkning, naar han taler om det Tab, som disse saa betitlede Kornpugere lide ved Tab paa Maalet og Kornets Bedervelse. 2.) At Proprietairen med ingen Føye kan lastes, at han ey sælger synderlig i Efteraaret. Først maa Bonden, inden Hovterskningen for Alvor kan foretages, lades Tid til Høstens og Høstgrødes, eller den sildigere Høeslets, Indavling, dernest til Hovgiødnings Udagning, siden til det Brød og Ølkorns Udtærskning, som Bønder gemeenlig strax trænger til, ja endog at udtærskes noget til Skatter og paatrængende Udgifter. Derpaa skal Hovedgaardens Sæderug, og endeel Huus-

29

holdingskorn, udtærskes; saa at det gaaer langt hen i Tiden, inden Sælgerkornet udtærskes kan. Dertil maa man agte, at, som Bondens Korn særdeles i Efteraaret og hen i Vinteren forsørger Borger og Kiøbstædmanden, saa kommer Proprietairens Korn meest i Handelen, og som Kornets Udskibning ikke stort skeer, før i Foraaret, kunde det være det samme, enten det ligger paa Kiøbmandens, eller det laae, som Forfatteren foregiver, paa Herremandens Loft. Af Proprietairens Korn er det og fornemmelig, at Kiøbstæderne hos de kornhandlende Kiøbmænd faaer deres Sommerhold. Og de fik det ventelig bedre Kiøb paa første Haand hos Proprietairen, end naar det først af Handelsmanden er opkiøbt. Saa at Kiøbstæderne snarere vinder, end taber, ved det Proprietairen ikke stort sælger, eller kan sælge, først i Vinteren; da der og gemeenligen er ingen, eller gandske faa der vil kiøbe.

Ved det, som nu sagt er, er det tydelig demonstreret og gotgiort: At Forfatteren, den Stund han foreslaaer publiqve Magaziner, som et tjenligt Hovedmiddel til at hindre og lindre Kornmangel og dets høye Priis, er aldeles

30

ubeføyet, at anklage Proprietairens Magaziner og Oplag, som en Aarsag til Kornmangel og høy Priis. Og at han, den Stund han vil forsvare dette sidste, er ubeføyet til at paastaae det første. Een af disse contradictoriske Setninger maa han nødvendig overgive.

Efter at dette saaledes i Forvejen viist er, da kommer vi til Forfatterens Beskyldning: At visse Proprietairer anretter Magaziner, ey allene af deres egen Avl og Tiender, men endog af deres Bønders Avl, ved at tvinge disse at levere paa Herregaardene, alt hvad de af deres Avl kan afstedkomme, og at de faaledes ere Forrangere af deres egne Bønders Korn.

Først vil jeg indstille det til den honette Verdens Kiendelse, om det er sømmeligt og velgiort, saaledes i offentlige Skrifter at beskylde en Deel af en heel Stand for Forbrydelser, uden at nævne de skyldige; Om sligt ikke kan og bør ansees, som hele Standen fornærmeligt. Om nogen vilde skrive: At vi havde Byefogder i Dannemark, som — — —, (jeg nævner her ingen vis Forbrydelse, at ey nogen skal fatte Mistanke, at hermed kunde stikles til Forfatteren) mon da Forfatteren ikke vilde ansee

31

sligt at være hver en ærekier Byefoged fornærmeligt?

Blev Forfatteren derpaa paalagt, at bevise sin Beskyldning, frygter jeg, at han vist stod til Skamme. Og har jeg megen Grund til denne min Formodning; thi uden at tale om, at min Kundskab og lange Erfarenhed, da jeg muelig har Forfatterens Aar to gange, strider gandske imod hans Foregivende; Da kan jeg beraabe mig paa Proprietairenes Svar, da deres Betænkning om Fornødenheden, Nyttens og bekvemmeste Maade til Kornmagaziners Anleg, i afvigte Aar fra det danske Kammer blev forlangt. Hvilket, hvad Magaziners Anleg var angaaende, almindelig var dette: At om det skulde eragtes fornødent og tienligt, at der skulde skee

Oplag af Korn, da var det ey private Folkes Sag dermed at befatte sig, men maatte skee paa Publici Bekostning og Regieringens Foranstaltning. Og kan endnu herom fra Amtmændene indhentes Underretning og Vished. — Havde det da været, som Forfatteren foregiver: At en Deel ere flittige til Magaziners Anretning; Da maatte jo disse have svaret: At Kornoplag, i mindste af egen Avl,

32

fra lettere til dyrere Aaringer hos dem var sædvanlig, og fremdeles erklæret sig til deslige Oplag for Fremtiden. Videre var det jo i Mangel af Oplag hos Proprietairerne, efter at det danske Kammer derom havde indhentet Underretning, at der blev grebet til det Middel at paabyde Forraadsrug. — Endelig kan det være ligemeget, hvad Oplaget af egen Avl an gager, om de siges flittige til at oplegge det fra lettere til dyrere Tider. Skiønt det lettelig indsees, at faa er i Stand til at kunne, og at den store af Forfatteren selv omtalte Hazard, den Probabilitet, snarere at tabe end at vinde, endog afskrekker fra at ville gjøre det. — Men den Beskyldning: At visse Proprietairer tiltvinger deres Bønder at sælge til dem alt det Korn, de saa afstedkomme, er vist nok for haard og urigtig. — Muelig Forfatteren kan have hørt: At om en Proprietair i en Egn, hvor Kiøbmændene enten ikke kunde, eller ikke vilde, betale Kornet nogenlunde efter gangbar Priis, Har for at hielpe sine Bønder, der strax behøvede Penge, for Høyere Priis modtaget, eller givet dem Forskud, paa det Korn, de leveerte, indtil det i Vinteren, og i Frosten, kunde hen-

33

føres til en længere bortliggende, men bedre betalende, Kiøbstæd. Hvilket af andre til en Tvang, vrangelig kan være udtydet; da der dog i saadan Forhold ikke skiønnes at være noget lastværdigt. I det mindste er samme i lige Tilfælde forhen skeet paa Kongens Gods efter Kammerets Foranstaltning. — Overalt, maatte man nok spørge, hvorledes Proprietairen, om han end vilde, kunde tvinge sine Bønder, imod deres Villie at sælge sig deres Korn. Forfatteren maa kiende lidet til Verden, om det er ham ubekient, at Bønderfolk veed, at Loven er ligesaavel for dem, som for andre; Og hvorledes kan dette være Forfatteren, som en Embedsmand, ubekient i disse Tider, da Bønder have klaget dristig nok overderes Hosbond i Tilfælde, hvor ingen Klage havde Sted. Skulde det da formodes, at de ikke skulde klage over, eller rettere, med Magt modstaae saadan ulovlig, uhørt og voldsom Omgang, Bonden hans Korn mod hans Villie, ham at ville fratvinge; Og om end Proprietairen hertil var een Bonde eller to med Vold og Magt overlegen, saa var, langt fra, han det dem dog ikke alle, men sikkert nok vilde blive afviist, ikke alleneste med Pen, men endog med Næve.

34

Hvad sig ellers det saa almindelig af Borgerstanden udraabte og beklagede saa kaldede Kornpugeri, eller Oplag fra lettere til dyrere Tider, angaaer; Da vil det ved behørig Eftertanke befindes: At samme her i Danmark hverken er saa almindeligt, eller saa skadeligt, som det foregives. (Forfatterens anførte Avise Relation agter jeg uværdig at tale om, thi hvo caverer dens Rigtighed?) — Men dette maa man agte: At i Laude, som Böhmen, og andre, der hverken have Udskibning eller Indførsel, uden den meget indskrænkede og heel bekostelige paa Floderne; der, er det forstaaeligt, at Kornpugeri eller Oplag kan have Sted. Da de i frugtbare Aar ey til Fremmede, i mindste ey til langt bortliggende, kan afsette deres Overskud, og i ufrugtbare ey heller fra Fremmede, uden høyst besværlig og bekostelig, kan faae Undsetning; saa maa Priserne Forskiellighed, under forskiellig Frugtbarhed, der nødvendig blive meget stor, og langt større, end hos os, og følgerig kan Fordeelen ved Korns Oplag fra det frugtbare Aar, ifald et ufrugtbar paafølger, være meget stor. I de danske Provintser derimod, hvorfra og hvortil Korn til

35

Søes beqvemmelig overalt baade kan udføres og indføres, alt efter Frugtbarhedens Forskiellighed, har Priserne en større Jevnvægt, og differerer langt fra ikke i saa høy en Grad; Siden vort Overskud af Korn, hvor det andre Steder er dyrest, kan afsettes, og det manglende, hvor det er lettest, indkiøbes. Følgelig kan Fordeelen ved Korns Oplag her ikke blive nær saa stor og betydelig. — Denne Aarsag setter saadan en Hindring for Kornpugeri i Danmark, at snart ingen videre Anstalt derimod er nødvendig. Den Sag, hvor Tabet almindelig overbalancerer Fordeelen, som Forfatteren, Pag. 43, selv synes at tilstaae om Kornpugeri, er ikke stort befrygtelig, og kan snart gandske undvære Regieringens Opsigt og Anstalter.

Hvad sig nu Skadeligheden af Kornpugeri i Danmark anbelanger; saa kan samme, naar Kornpugeri, som viist, her ikke vel kan finde Sted, heller ikke være betydelig. Ja, alting vel overvejet, da det nedsetter Prisen i det paafølgende dyre Aar lige saa meget til visse, som det opsetter den i Oplags Aaret; Da geraader det dem, som messt klager derover, oftere og snarere til Fordeel, end Nachdeel. Naar

36

det forhøyer Prisen, kan Borgeren best taale Forhøyelse, og naar det nedsetter Prisen, er Borgeren høysttrængende til Nedsettelsen. Virkningen er jo den samme, som søges og ønskes ved oprettede Magaziner.

Slutningen af alt det, som nu sagt er om Kornets Oplag og Magaziners Anleg, bliver da denne: At Danmark, siden det, endog under Misvext, almindelig har det Korn (helst naar det tilvexler sig et Slags for et andet) som det behøver, og siden det beqvemmelig kan faae Tilførsel allevegne fra, og aarlig udsende sit Overskud, hvor det best kan afsettes, da er offentlige Magaziners Anleg ikke allene ufoernøden, men endog til Tab og megen unyttig Bekostning. Danmark behøver intet andet Kornoplag, end det, som mindst agtes og paaskiønnes, og dog er saa gandske betydeligt et Oplag, som skeer uden nogen Foranstaltning; Jeg meener det Oplag, som under lettere Priser skeer i hver Mands Huusholding, der nogenlunde har Evne dertil: nemlig at Borgeren da provianterer sig sterkere og rigeligere, end som ellers; Og at Landmanden ikke sælger sig saa nær, men har en Beholding, der rekker langt

37

hen i Vinteren. Dette saa almindelige Oplag er vist af stor Vigtighed. Og var ikke det, da vilde et indfaldende ufrugtbart Aar trykke langt mere, og foraarsage langt større Trang og Høyere Priser. I det meest ufrugtbare Aar 1751. var ingen Mangel eller høy Priis formedelst saadant Oplag fra det nest foregaaende store Kornaar. Og i Mangel af dette Oplag er det, at tvende hinanden følgende ufrugtbare Aar ere saa befrygtelige. Men derimod kan heller ingen Magaziners Anleg hielpes; Siden det første ufrugtbare Aar udtømmer dem. — Mange Ting, særdeles de, som vedkommer Handelen, reguleres allerbest, og kommer i retteste Skik og Orden, naar dem lades deres fri Løb, naar man tillader de naturlige Aarfager at have deres fri og fulde Virkning.

Pag. 57. siger Forfatteren: At i Kiøbenhavn har man ofte feet Exempel paa, hvad offentlige Forraadshuuse kunne udrette, ved det Kornet af Kongens Kornhuuse er solgt til de fattige Indbyggere meget under den gangbare Priis. Men skal Kornmangel og Kornets høye Priis forebygges og afhielpes ved Magaziners Anleg, da maa det være i saadanne Ma-

38

gaziner, hvori Kornet, indkiøbt i det lettere og frugtbare Aar, bevares i Forraad til et befrygtet paafølgende dyrere og ufrugtbart. Om saadanne Magaziner og Kornoplag har vi da været nødte til at forstaae Forfatterens Forslag om Magaziners Oprettelse. Thi at oprette Magaziner, at gjøre store Kortsamlinger for at udsælge Korn i samme Aar, som det indkiøbes og indsamles, kan aldrig nytte til den Hensigt, men har en gandske stridig Virkning. Da alle store Indkiøb straxen forhøyer Priserne. Ja Forfatteren siger selv udtrykkelig, Pag. 58, om sine foreslagne offentlige Forraadshuuses Anleggelse: At sligt et Anleg stemmer overeens med den viise Josephs Exempel, ved at indkiøbe Kornet i gode Aaringer, og bevare samme, til mavre Aar og Misvext indfalder. Hvorledes vil Forfatteren da bevise Nyttens af sine foreslagne Magaziners Anleg, ved Nyttens af Kongelige Provianthuuse; en Indretning af en gandske anden Natur og Hensigt. Til Marinens og Armeens Behov og Underhold udskrives aarlig de Kornvahre, som for samme Kornaar kan behøves. Dette skeer i frugtbare og ufrugtbare Aar, under lave og høye Priser.

39

Og som dette ikke har nogen Hensigt, saa har det heller ikke nogen Virkning, til at hindre høye Priser; contrair! en høy Udskrivning af Skattekorn forhøyer altid Prisen. Og var den af Forfatteren omtalte Mængde af Forraads-Rug (hvilken med Skatterug og Sæderug paa nogle Steder medtog hele Bondens Rugavling) ikke saaledes kommen under Beslag, var Rugprisen aldrig steget saa høyt. At Regieringen derfor udskriver hvert Aars behøvende Skattekorn for Armee og Marine; at den for en folkerig Hovedstad, hvor Tilførselen til Søes i mange Maaneder, ved en lang Vinter, saa vorde sperret, bærer Omsorg for en tilstrekkelig Forraads Indsamling; Og at Regieringen med saadan Forraad, naar Nøden trænger, kommer den fattige Almue til Hielp; skienker og eftergiver en Deel i Prisen: Dette er og bliver en Sag, som er hans Forslag om Magaziners Oprettelse, til at afværge Kornmangel og høye Priser i Danmark, aldeles uvedkommende.

Efterat vi nu faaledes har afviist Forfatteren med hans foreslagne tvende Hovedhielpemidler, dem jeg først, som Forfatterens bety-

40

deligste Feyltagelser, har villet tage under Examen; Da maa jeg til de af ham angivne Aarsager til Kornmangel og høy Priis gjøre disse almindelige Anmærkninger.

1.) At, egentlig talt, er Kornmangel ikke at befrygte i Danmark, end ikke under sædvanlig Misvext. Siden Danmark dog alle Aaringer udfører mere Korn, end det indfører. De ynkelige Klagemaale over Virkningerne af Kornmangel og høye Kornpriser, som Forfatteren fremfører Pag. 5. og 15, kunde da vel rettere forbeholdes de Kornkiøbende Landes Indvaanere. En Svensk, en Nordmand, maa jo slet mistrøste og fortvivle, naar han hører dem, fra hvilke Hans Undsetning skulde komme, saaledes at beklage sig.

2.) At, Miendskiønt de angivne Aarsager til Kornmangel og høye Priser, virkelig har en Evne til at formindske Kornet, og forhøye dels Priis, saa vilde disse Aarsagers Hævelse, saavidt uden Statens Tab i anden Henseende skee kunde, dog ikke, uden i gandske ringe Grad, nedsette Priserne hos os. Var Udførsel og

Indførsel her bestandig formeent og hæmmet, tog Danmark ingen Deel i den almindelige

41

Kornhandel. Men var Danmarks Korn ene og allene for Danske Undersaattere, da kunde Hævelsen af de foregivne Kornmangelens Aarsager saasom Brændeviinsbrænderi, Folkemængdens Forøgelse, Qvægsyge, Fiskeriets Forsømmelse og Kornets Beskadigelse af Vildtet, gjøre en stor og betydelig Virkning, og i en høj Grad nedsette Priserne. Nu derimod, da Priserne hos os, som betydelige Interessanter i den almindelige Kornhandel, for største Deelen dependerer af andre Landes Priser, og ikke saa meget af Frugtbarheden hos os, som Aarets almindelige Frugtbarhed, og Tidernes Coniuncturer; da lover man sig forgieves nogen stor og betydelig Nedsettelse af Kornpriserne ved de ommeldte Aarsagers Hævelse. Overalt ere disse Aarsager ikke nye, men have været til forhen, foruden at have forvoldt Kornmangel eller høye Priser; Ja, blant disse opregnede Aarsager, er det saa langt fra, at Brændeviinsbrænderiet paa Landet har, som Forfatteren foregiver, tiltaget, at det meget mere, i de seneste ufrugtbare og dyre Aar har aftaget; thi det er klart og forstaaeligt nok, at intet kan sikrere tvinge Bonden til at indskrænke Brændeviinsbræn-

42

deriet, end Misvæxt, det er at sige: Mangel paa Korn.

I Betragtning og fuld Overbeviisning da, at disse for Kornprisens Forhøyelse saa Haardt og Høylig anklagede Aarsager, der i Hensigt langt fra ikke ere saa skadelige, som de enten af Forfatteren, eller almindelig, ansees (ja ikke nær saa skadelige og ødeleggende for Staten, som Forfatterens foreslagne tvende Hovedhielpemidler) og at deres Hævelse langt fra ikke vilde medføre den førønskede og forventede Virkning af Prisernes Nedsettelse; Vil jeg ikke opholde Læseren med mange og vidtløftige Anmærkninger over de af Forfatteren til Kornprisens Forhøyelse anmeldte Aarsager; Siden de i den Henseende ikkun ere af en liden Virkning; i hvor betydelige og skadelige de i andre Henseende end være kan.

Til disse tvende Anmærkninger, som i Almindelighed gjelder om samtlige af Forfatteren anførte Aarsager til Kornmangel og høj Priis, jeg nu allene tilføye en og anden kort Anmærkning ved Forfatterens foreslagne Hielpemidler; Og i sær, siden jeg i næstfølgende Anmærkninger over Philocosmus, af hvilken de

43

snart alle kiendelig nok ere laante, agter samme stykviis at igiennemgaae, og deres Gyldighed at undersøge.

Pag. 27. foreslaaer Forfatteren, som et Middel til at hindre Brændeviinsbrænderiet, at Hosbonden skulde mulcteres for Bondens Forbrydelse. Men slige Statsmaximer vil vel endnu for en Tid i Danmark ansees at være alt for Chinesisike, eller Tartariske. En billig Jevnvægt mellem Kiøbstædmand og Landmand kan vel heller ikke tillade sligt. Kiøbstædmanden synes her at drive sin Fordring vel vidt. — Med samme Føye kunde jo Proprietairerne foreslaae: At naar nogen hans Bonde drak sig fuld i Kiøbstæden, skulde Byefogden mulcteres, eller sidde nogle Timer i Raadhuuskielderens tillige med Bonden; thi Inspectionen er dog lettere i en liden Kiøbstæd, end paa et heelt Gods.

Det Forslag Forfatteren videre gjør: At Anklageren selv maatte være Vidne, og hans Vidnesbyrd gyldig, finder og neppe de Lovkyndiges Bifald. Saa farlig er jo Forbrydelsen heller ikke, at man for den Sag skulde afvige fra de gamle juridiske Grundregler. Indbyggernes Sikkerhed, en uskyldig og paa falsk

44

Vidnesbyrd at fældes, er af langt større Vigtighed.

Pag. 30. erklæres Brændeviinsbrænderiet for een Kiøbstæderne fra Førstningen af tilhørende Næring, der og vilde medføre den Fordeel, at de kan føde desto flere Sviin uden Korn. Samme Fordeel flyder af Brænderiet paa Landet; Og var Brænderiet ikke bleven belagt med Skat, var det vel aldrig bleven til en Kiøbstædnæring, som nu for Oppebørselens skyld skeet er, da det i Kiøbstæderne bedre kan have under Opsigt; Skiønt en af vor Tids Forfattere med Iver paastaaer: At det var unaturligt, at Landmanden skulde have denne Næring. Men hvori dette unaturlige skulde bestaae, har han ikke beviist; Ikke heller nogensinde kan blive i Stand til at bevise.

Pag. 18. angives blant Aarsagerne til Kornmangel og høj Priis, manges Hosbonds Forvalters eller Ladefogets Forsømmelse i at have den tilbørlige Indsigt med Bønderne, at de ret behandle, gjøde og forfølge deres Jorder. Men er Forfatteren og vis paa, at de første deri ere klogere, end Bonden; mon bedre skulde kiende sin Jord, og kunne

45

indrette dens Drift? Dette kunde de første ikke gjøre uden et ævigt og uendeligt Bogholderi over hver en

Ager hos hver en Bonde, hvorledes den i de forrige Aar var Ubehandlet, og hvordan dens Afgrøde var. — Veed Forfatteren og, om Bonden ikke ansaae dette som en Tvang, langt verre og haardere, end hans Hovning? Om han ikke vilde ansee sine Vilkor, dem Forfatteren ønsker forbedrede, ved dette hans Forslag uendelig forverrede? Var ham da ikke beføyet til at klage: At han var bunden og opbunden i alle Ting. At ham ikke lodes mere Frihed, end Plovbesterne, nogen Ager af den Grund, han dog skulde skatte og skyldte af, efter eget Tykke at behandle; men at han skulde lade sig foreskrive Regler af dem, der langt fra ikke kiendte, eller kunde kiende, Grunden saa got, som han. — Men i denne Tid er ingen flittigere til at foreskrive Regler i Landvæsenet, end de, som deri har mindst, ja ingen Indsigt. Samme Indsigt spores i en Deel af de andre anmeldte Mangler ved Landbruget og de derimod foreslagne Hjelpemidler. Herom at disputere med ham vilde vel altsaa

46

falde Læseren alt for kiedsommeligt at høre paa.

Capitelstaxten, hvorom tales, Pag. 21, kunde gierne været ude af dette Register; og den mod Vedkommende derunder hvilende Beskyldning udeladt.

47

Anmærkninger over Philocosmus, saavidt de af ham angivne

Aarsager til høye Kornpriser

i Danmark angaaer.

Den første af de til høye Kornpriser hos os af Forfatteren Pag. 26. og efter ham af Hr. Lübecker, angivne Aarsager, (dem jeg hos Hr. Lübecker forbigik, for her underret at prøve og igiendrive) giver kuns en meget maadelig Formodning om begges politiske Indsigter.

Dog er vel Hr. Lübecker mere at undskylde. Til at besvare det udsatte Problema, havde det vel intet nyttet, at skrive: At vore Hiempriser retter sig efter Priserne paa de af vore Kornhandlere søgte fremmede Torve, og de igjen efter Kornets Mængde mod Forbrugelsen, Aarets Frugtbarhed, forrige Beholdning, samt Tidernes Conjunctu-

48

rer og Aspekter; Og, at den Pris, som disse Aarfager bestemmer, er i enhver Tid, (Sælgeres og Kiøberes ævigvarende Klagemaale aldeles uagtet) den rette, den maadelige, og best trufne Priis; At ligesaa vist, som den kornkiøbende Skat er best tient med lave Priser, er den kornsælgende, (Staten i det hele betragtet) best tient med de høye; Og at de, som ønsker lave Hiempriser for egen Beholdning og Forbrugelse, og tillige dyr Afsetning paa fremmede Steder, ønsker det, som ikke staaer til nogen Regiering, ja er slet umueligt, uden den høyst ubillige og skadeligste Tvang, at iverksette; At de Feyl og Mangler, som kan findes hos os og vor Forfatning, i hvor betydelige og skadelige, Har dog kuns saare liden Virkning, under Handelens Frihed, at opsette Kornprisen, ligesom deres Hævelse heller ikke stort kan nedsette den. & c. — En saadan Besvaring, skiønt muelig den retteste, var vel neppe værdiget nogen synderlig Reflexion, og mindre bleven belønnet.

Første (og ventelig fornemste) Aarsag, formeener de begge, at finde i vore Fabriqvers

49

Anleg, og den derved, endog ved indkomne Fremmede, formerede Folkemængde. Thi, i Forhold til Folkemængden, siger Forfatteren, naar Kornets Mængde ikke formeres tillige, stiger Kornet i Prisen.

Var Danmark en liden Verden for sig; Var det udelukt fra, og ikke lodtaget i den almindelige Kornhandel; Havde det ingen Fabriqveurs at underholde hos Fremmede, det er Brugte det ingen fremmede Fabriqve- og Manufacturvahres Fødte det sine indenlandske Fabriqveurs slet ørkesløse, uden at de bestilte noget; — Da kunde den Setning tilstaaes her at være applicable: At i Forhold til Folkemængden og dens Forøgelse, naar Kornet ikke formeres tillige, stiger Kornet i Prisen. Men da de anførte Poster har sig gandske anderledes, saa lader den paaberaabte Grundsetning, som angaaende den hele Verden, eller en fra den øvrige Verden adskilt, og fra al Handel og Commerce udelukt, større eller mindre Stat, har sin fulde Rigtighed, sig her ikke applicere.

De, hvis Manufactur- og Fabriqvevahre Danmark forbruger, enten de her, eller andensteds, ere boesiddende, siges jo med rette vore

50

Fabriqveurs, og af os at underholdes. Underholdes de nu af Danmark, hvorledes skulde da vore

Levnettsmidler stige mere ved det, vi underholder dem inden, end uden for Statens Grændser? Vil man sige: Til deres Underhold eller Betaling udsendes Penge, og ikke Korn; Da er Svaret: Da vi dog aarlig sælger en Deel Korn (ja langt større Qvantitet, end den, indenlandske Fabriqveurer fortære) til Fremmede, og derved indløser de Penge, vi betaler vore udenlandske Fabriqveurer, saa er det jo det samme, enten de faaer Kornet selv in natura, eller de, for det udførte Korn fra Fremmede indløste Penge. — Kornprisen hos os kan altsaa ingenlunde stige ved indenlandske Fabriqveurer, al den Stund de arbejder, fortæner Føden, og formindsker Indførselen af fremmede Fabriqvevahre. Saa meget Korn, som de fortære, maatte jo, om de ikke vare og fabriqverede her, nødvendig mere udføres, al den Stund, som billigt, samme Forbrugelse af Fabriqvevahre supponeres.

Man gjøre sig for den Aarsags skyld slet ingen betænkning, vore Fabriqver at udvide, og derved Indførselen af fremmede Vahre at

51

formindskes! Disse Fabriqveurs, disse Arbeydere, dem vi dog, om ikke her, da andensteds underholder, vil vist ikke forhøye vore Kornpriser. — Naar Kornhandelen lades sit tilbørlige og ubehindrede Løb, da vil en kornsælgende Stat vist nok beholde den Qvantitet, den efter sin forøgede, eller formindskede Folkemængde, behøver, og ikke udføre, uden Overskuddet. Forfatteren er misfornøyet med Herr Oeder, som afskrekkende fra Fabriqvers Anleg; men her skrekkes og skrekker han jo selv, Hvor der dog slet intet er at skrekkes for.

Vore Fabriqveurs, saafremt duelige og arbejdsomme, endskiønt nye og inddragne, forøger ikke mere Kornprisen i en kornsælgende Skat, end vore Bønder, Jordbrugere og Kornavlere selv. Derfor kan den fremmede duelige Fabriqveur ligesaa lidet beskyldes, som nogen af Statens indfødte nyttige Arbeydere. Den ene, som den anden, holder det Korn og Fødevhare i Landet, som, uden dem, deres Arbejde og Fortjeneste, med mere vilde og maatte udføres. Det Korn, som den nye Fabriqveur fortærer, maa beregnes at være af det Overskud, som ellers blev udført, men nu for hans skyld beholdes samme.

52

Jeg har søgt heri at forklare mig saa tydeligt, som mueligt, da Tydelighed ventelig kan behøves for Folk, der kan troe: At vore Fabriqveurs opsetter vor Kornpriis.

Forfatteren maa ansee vor Agerdyrkning, ved vore Fabriqvers Anleg, saa slet og forsømt, som han vil, saa skal han dog aldrig, den Stund han maa tilstaae, at Danmark da var kornsælgende, og aarlig udførte store Qvantiteter, kunne gotgiøre: At Fabriqvers Anleg og Fabriqveurers Inddragelse var paa den Tid ildepassende, og utidig. — Den Tid, paa hvilken et Rige kan afhænde anseelig Mængde af Korn og Fødevhare, kan aldrig, i Henseende til Agerdyrkningens Tilstand, være utidig og ubeqvem for Fabriqvers Anleg. — Saa at alt hvad han taler om vore tvende Colberts, Fabriqve og Manufactur (skiønt han selv vil agere den tredie, med Udførsels Forbud) og alle hans Beskyldinger imod den Tids Ministerium, bortfalder som urigtige Begreb; Hvilket af det, som anført er, tydelig nok kan indsees.

Troer ellers Forfatteren, og med ham Hr. Lübecker, dette deres Foregivende: At Folkemængdens ved Fabriqveurerne forøgede

53

Antal har opsat Kornprisen, da har de Føye til at glæde sig ved dens Nedsettelse, som nu efter deres Setning nødvendig maa existere, da den danske Stats Folkemængde i afvigte Aar tabte 5 til 6 Tusinde; Hvilke langt fra ikke alle vare Arbeydere, og saa duelige Statens Lemmer, som Fabriqveurer.

Den først anførte Aarsag til høy Korn priis hos os befandtes da aldeles urigtig. Et Rige, som Danmark, der dog aarlig afsetter Levnettsmidler til Fremmede, kan aldrig og umuelig forhøye sine Priser, ved i Riget at inddrage sine Fabriqveurer fra fremmede Stater.

Den anden til forhøyede Kornpriser foregivne Aarsag er en kostbar Stad, Amalienborgs Bygning, hvor hver Steen, som forhøyede Palladserne, efter Forfatterens Sigende, forhøyede Priserne. — Men Amalienborg staaer jo dog inden i Kiøbenhavn? Hvorledes kan da dens Bygning gjøre det, som det halve Kiøbenhavns Bygning efter Branden ikke har kunnet gjøre? — Naar Forfatteren vil betyde og forklare os: Hvorledes denne Bygning, som for tvende Riger dog ikke kan ansees saa farlig og betydelig, kan have forhøyet Kornprisen, da gaaer

54

det derpaa ud: At den har indført Yppighed og Overdaad, og disse igien en Mængde Opvartere, og Forfængeligheds Tienere. Men, eet af to, siges Amalienborg dog vel rettere et Foster af Yppighed, end en Moder dertil; dens Virkning, end dens Aarsag. — Den Stund Jordbruget og andre Næringer ikke leed, og, ved de dertil behøvede Folkes Unddragelse, standsedes ved omtalte Bygning, da kan den i ingen Maade siges, at

have forhøjet Prisen paa Levnetsmidlerne. I disse Aaringer har snart hvert et Amt saa mange tjenstdygtige Folk ledige, som et Amalienborgs Bygning kunde udfordre; og kan jeg aldrig udregne, at det vilde forhøje Kornprisen, om disse bleve satte i Arbeyde; Da ingen duelig Arbeydere (som ved første Aarsag erindret er) med mindste Ret og Føye kan siges at forhøje Kornprisen i et kornsælgende Land. Denne anden anførte Aarsag bortfalder da, ligesom den første.

Efrerat nu Fabriqverne, vedbliver vor Forfatter, havde forøget Folkemængden, og forarsaget større Kornforbrugelse; efter at Amalienborgs Bygning havde forøget Ædernes, Opvarteres og Forfængeligheds Tieneres Antal,

55

da, endskiønt Bondens Vilkor og Agerbrugets Tilstand blev den samme, tiltog dog Udførselen af Kornet. — Forunderligt, at Urimeligheden ikke er faldet Forfatteren i Øynene! Thi hvorledes, maa man spørge, kan dette bestaae med hinanden: Lige Indtægt og Indhøstning, større Udgift og Forbrugelse, og dog større Overskud og Afsetning til andre? I denne Calcul maa jo nødvendig nogen Urigtighed være indløben?

Urigtigt er det, at Bondens Vilkor og Agerbrugers Tilstand bleve de samme og uforbedrede fra den Tid, vi begyndte at fabriqvere, og indtil nu værende Regiering. Yderlig uvidende om vort Landvæsen maa Forfatteren være, naar den Fremgang, som deri er skeet i sidste halve Seculo, kan være ham ubekendt. Bondens Vilkor, i Henseende til den siden af ham omtalte Hovnings Frihed og Eyendom, bleve vel de samme, og tør vel saa fremdeles forblive; Men, i Henseende til de forhen værende mange øde og forfaldne Gaarde, i hvilke man med Tvang indsatte de Beboere, der dog hastig forløbe dem igien; I Henseende til Bondens Uformuenhed, Avlingens Drift behørig at fortsette, da medførte den omtalte Tid en anseelig

56

og ønskelig Forandring i Bondens Vilkor. Dyrkelsen er og i den Tid baade anseelig forbedret og udvidet. Det forrige Agerland er ikke alleneste bedre behandlet, og til en rettere Drift inddeelt, men endog forøget med mange forhen udyrkede Jorder. Kornavlingens Forbedring i samme Tid har vist tillagt meget mere, end alle de af Forfatteren anførte Aarsager til en større Forbrugelse af Kornvahre da, end før, har kunnet medtage; Og dette er Aarsagen, at Udførselen tiltog.

Er Bondens Vilkaar og Agerbrugets Tilstand blevne de samme, hvorfor forblev da ikke og Jordegodsets Priis den samme? Hvorfor ey da Jordegods i sidste 30 Aar steget til en dobbelt, ja tredobbelt Værdi? — Vel veed jeg, at andre Aarsager, saasom en større Summa af Penge og Pengesedler, sat i Cirkulation i Europa, og derved forarsaget almindelig Høyere Priis paa Vahre, dertil har contribueret; Men Landbrugets Forbedring i den Tid hos os er og bliver dog Hoved-Aarsagen; Hvilket uimodsigelig kan bevises dermed; At Jordegodset i andre Naboestater ikke nær steeg i den samme Grad, som hos os. Og beraaber jeg mig i alt dette

57

paa meenige Mands Vidnesbyrd, som selv har kiendt Agerbrugers Tilstand for og efter vore Fabrigvers Anleg.

Den tredie angivne Aarsag er Tiltagelsen af Brændeviinsbrænden og Brug. Uden at disputere om, enten Brændeviinsbrænderiet har til- eller aftaget, hvilket sidste dog ufejlbarligen har Sted paa Landet i ufrugtbare Aar, som forhen viist er, maa jeg have Forfatteren ført til Gemyt, at det er det samme, enten vi udfører Kornet, eller det deraf erholdte Brændeviin, og da bortfalder alt, hvad han anfører om Brændeviinsbrænden og Udførsel til de vestindiske Colonier, Island og Finmarken, samt alt hvad Krigen siges at have udlokke; thi alt dette maa jo beregnes at brændes af det fra Rigets egen Forbrugelse overskydende Korn, som dog ellers in natura blev udført, hvilket brændt og destilleret endog til større Fordeel afsettes. Brændeviinsbrænden og Brug, forhøyer da vel Kornprisen i Europa; Men at vi udfører Brændeviin i steden for Kornet, der dog ellers, om ey til samme, dog til andre Steder, blev udført, forhøyer ingenlunde vor Kornpriis i Særdeleshed.

58

Den paaankede Bondens Frihed til at brænde, har ikke strakt sig videre, end til en Frihed at byde paa de gandske saa Brændeviinsforpagtninger, som vare uden for Kiøbstædernes Districter. Forpagtningen varede kuns kort, og kan Bonden altsaa ikke siges at have, eller have havt Frihed til at brænde. — Urigtigt er og det Foregivende Pag. 30: At det er bleven Bonden tilladt at brænde for hans Besters skyld.

Ligesaa urigtigt er det og, at Hoveriet angives, som en Aarsag til en større Forbrugelse af Brændeviin. — Bonden anseer ikke nær Hoveriet, som Forfatteren, og andre i Landvæsenet uerfarne. Han Skriver: At han er bedre tient med, at han ved sit, sine Folkes og sine Besters Arbeyde kan afdrage en anseelig Andeel af den Afgift, han for Gaards, Grunds og Besetnings Overladelse er Eyeren pligtig, end ved at give Æquivalent derfor i Penge. — Han troer ikke, at han mere, end Handverksmanden, er en Træl ved det, at han arbeyder for andre. — Kaldte nogen ham saa, ansaae han ham vist for daarlig, og meente, at han for sligt, som et

ubeqvems Ord, efter Loven kunde tiltales og straffes. — Men det er kiende-

59

ligt nok, at Forfatteren kuns her har søgt at gjøre sig lystig med Hoveriet, (skiønt paa et ubeqvemt Sted) siden han siger strax foran: At i Island og Finmarken (hvor ingen Hoveri gjøres, hvor de baade har Frihed og Eyendom) har der lært saa mesterlig at drikke Brændeviin, at de ey behøver større Færdighed i Konsten. Og strax derefter: At Børn her drikker Brændeviin, og at Piger og Drengene accorderes deres daglige visse Brændeviin, Morgen og Aften. Disse søger jo dog ikke, med denne dulmende Drik (for at betiene mig af Forfatterens Ord) at nedslukke den bittere Sorg over det saa kaldede Hoveritrældom?

Ellers er denne omtalte paa visse Steder foregivne Accord: At tilstaae Piger og Drengene daglig deres visse Brændeviin, vist nok en Digt og Calomnie imod Nationen, som Forfatteren, der ventelig aldrig har opholdt sig paa Landet, har ladet sig binde paa Ærmet, eller muelig udskrevet af den danske Nation ugunstige Hr. von Justi.

Men da jeg seer, ar Forfatteren her anker paa Hoveriet, og siden adskillige Steder paa Mangel af Bondens saa kaldede

60

Frihed og Eyendom, da vil jeg, isteden for Hr. Oeder og Baden, til bedre Indsigt og Oplysning i de Materier, blant andre, recommendere ham Anders Christensens og Hr. Teilmans Skrifter, samt Hr. Lykkens Undersøgnings Anden Deel, og Anmærkninger over Hr. Oeders Betænkninger og Zusätze. — Ellers gad jeg nok vidst, hvad det er for Frihed og Eyendom, at denne Forfatter, samt Hr. Lübecker, vil have Bonden oversat i. — Hvad det er for Frihed? Siden den sidste vil ikke, at Bonden, som dog best kiender sin Jord, maa have Frihed, efter Erfaring og Indsigt at behandle og besaae den. Og den anden, som en Elskere af Planer og Forskrifter i alle Ting, vil, at det skal forbydes Bonden, efter Gotbefindende at malke og klippe sine egne Faar.

Og hvad det er for Eyendom? Om nogen af dem har nogen Eyendom at skienke ham? Eller fra hvem disse Erobringer skal gjøres?

Den fjerde anførte Aarsag er Ølbrygningens slette Tilstand paa Landet, da Bonden angives dertil at spille fast ligesaameget Korn, som han vel anvender. (Denne Aarsag maa

61

Hr. Lübecker, som lidet bedre underrettet om Tilstanden paa Landet, have undseet sig ved at anføre) Jeg undrer kuns, at Forfatteren, som frakiender Bonden den Kundskab at brygge, ikke og frakiender ham den Kundskab at bage, og derpaa tilkiender Kiøbstæderne begge disse Næringer, ligesaavel, som Sviinfedningen siden.

Var Landmanden saa ufornuftig, som nogle vore Oeconomister beskriver ham, da var det vist forgjeves, at tænke paa den saa meget paaberaabte Jordbrugets Forbedring; Og hvorledes kan Forfatteren da gjøre sig saa store Forhaabninger om den nye Agerdyrknings Plans herlige Virkninger? Da passede den beklagede Trældom sig vist bedre paa Bonden, end deres ham forønskede Frihed. Og hvad skulde da disse ufornuftige Kreature med Eyendomme; Eyendom af Landets Agre og Enge, dem Forfatteren selv erkiender for Basis til Statens Velfærd? Hvor skulde disse kunne lære saa mange forskiellige Jord- og Sædearters rette og fordeelagtige Behandling, som Hidindtil ikke har kunnet lære at brygge en Tønde Malt.

Den femte anførte Aarsag er Qvægsygen. — Til denne kunde Forfatteren med me-

62

gen Skiel have tilføyet Misvext; da sidste er nok saa betydelig og virksom til Kornprisens Forhøyelse, som den første. Ved Misvext skeer det heel jevnlig, at der avles en tredie Deel mindre, end sædvanlig, og da Forbrugelsen nu er omtrent den samme i det ufrugtbare, som frugtbare Aar, skiønnes det lettelig: At denne Aarsag er ene nokskraftig, i en høy Grad at opdrive Kornpriserne. Og har Forfatteren udeladt denne Aarsag, fordi dens Ændring staaer ikke i menneskelig Magt, da vilde han have den Godhed at raade Boed paa Qvægsygen!

Til siette Aarsag anmeldes den Uopmærksomhed paa de Kreatures Tilleg, som ved en ordentligere Indretning vilde formere Føden, og formindske Forbrugelsen af Kornet. Forfatterens Meening er: At Kiøbstæderne, som privilegerede til at brænde, skulde feede Sviin Men skulde det ikke være naturligere, at Landmanden, som tillegger og opføder Svinene, tillige feeder dem, end at de, opfødte af Landmanden, sælges til Kiøbstædmanden, og af ham, efter at de ere seedede, igien for største Deelen sælges til Landmanden? Ved disse tvende Kiøb vilde Prisen forøges. I Danmark feedes og

63

Sviin mere med Valle og suur Melk, hvoraf Landmanden har den største Mængde, end med Spøl. Kiøbstædmanden maa heller ikke finde saa god Regning, ved at feede Sviin med Spølen, som ved at give den til Malkekjøer, siden samme er deres meest almindelige Praxis.

Men det er Forfatteren nok, at han kan citere os hollandske Kiøbstæder, som feede Sviin med Spølen, uden at betragte: At ti og flere Kiøbstæder her (Kiøbenhavn undtagen) ikke

brænder den Qvantitet, som en eneste i Holland; At vore Kiøbstæder har ikke mere Spøl, end de anvender, og finder best at anvende til Kiøer; At Landmanden her har megen Valle, den han ey, uden til Sviin, kan anvende, og ellers vilde være ham unyttig; Ligesom og Sviin dermed gandske eene, uden Korn, tilbørlig feedes,

og feedes kan. Er da de øvrige mange Planer, Forfatteren gaaer frugtsommelig med, ikke bedre, end hans Plan til Sviinsfedning, da var at ønske, de aldrig kom for Loset, mindre i Praxin. Denne hans Plan for Sviinsfedning ligner heller ikke den plan, han siden giver for Øxnes Staldfedning. Thi der stri-

64

der han tapper for Bonden, i den, skjønt meget falske, Tanke: At Bonden, uden denne Frihed til at stalde Øxen, ikke kan

faae sit Foer i Giødning, og hverken giøde Eng eller Ager. Dog sandt! (jeg besinder det nu) Vor Forfatter strider ikke for Bonden, uden imod Proprietairen, men ingenlunde imod Kiøbstædmanden. Og altsaa handler han dog heri efter et Princip. — Den gode Forfatter, hvis store Myndighed i Landvæsenet, Man saavel af dette, som af flere Stykker, sikkert kan gjøre Regning paa, kan ellers være forsikret, at, om det end blev Bonden tilladt at stalde Qvæg, skulde dog meget faa, eller rettere, slet ingen, skjøtte om, at benytte sig af denne Frihed. Saa bekostelig er Qvægstaldning, og saa lidet kommer deraf ud. Ja, derved er i stedet for Vinding, intet andet end Tab, som nærmere kan sees kan sees af en Beregning, som en Landmand i Jylland herom har forfattet, og under 6 Julii 1770. ladet indrykke i det da løbende Ugeblad, det oeconomiske Magazin. Man seer jo og, at mange Herregaarde i Jylland, hvor Qvægstaldning er mere bru-

65

lig, end i de andre Provinzer, betakke sig for denne Frihed, og i stedet for de Staldstude, som de, een efter anden, afskaffe, holde Kiøer.

Den syvende og sidste anførte Aarsag er Fiskeriernes Forsømmelse. Havde Forfatteren kundet anføre og gotgiøre: At vore Fiskerier vare forsømte nu mere, end før, at denne Næring havde aftaget, da kunde det antages, som en Aarsag til forhøyede Kornpriser; Men ingenlunde dette: At vore Fiskerier endnu, som forhen, ere forsømte, og ikke tilbørlig optagne; Ligesaalidet, som det kan siges en Aarsag til forhøyet Kornpriis: At vi ingen Andeel har faaet i Fiskeriet ved Terreneuf.

Men jeg ponerer, at dette var skeet, eller vor egen Fiskefangst udvidet førend vor nye Agerdyrknings Plan var lagt, da havde vor Forfatter, som paastaaer: At vore Fabriqveurer forhøyer Kornprisen, vist nok sagt: At det forøgede Antal Folk, som brugtes til Fiskefangsten, forhøyede Kornprisen, da han har ligesaa stor, ja selvsamme Ret, til at paastaae det sidste, som det første. Han, som nu paaanker Fabriqvers Optagelse og Fiskeriers For-

66

sømmelse, kunde have fundet ligesaa god Grund at paaanke Fiskeriers Optagelse og Fabriqvers Forsømmelse.

Er det ilde efter Forfatterens Formeening, at vore Fabriqvers Anleg, formedelst den ved Fabriqveurerne foraarsagede større Kornforbrugelse, ikke blev udsat indtil denne Tid, indtil Agerbrugets Forbedring efter den nye Plan var foretaget; da er det jo vel, og det for samme Aarsags skyld, at Fiskeriet hidindtil er bleven forsømt, og dets Forbedring og Udvidelse saa længe udsat.

Denne sidste anførte Aarsag modsiger da aabenbare den første, og den første den sidste. — Men saaledes gaaer det ofte de Oeconomister, der har ingen, eller falske Grundsetninger i Politiken. Det forunderligste er, at denne Forfatter, der er skarpseende nok, til at opdage tusinde Feyl i vor Finance-, Cameral- og Handelssystema, hvorledes der handles ikke efter eet, men efter forskiellige, ja stridige Principer, her ikke har mærket, at han ender Fortegnelsen af vor forhøyede Kornprisers Aarsager med et Princip, aldeles stridigt imod det, han begyndte med. Her kan Forfatteren selv

67

tiene Philodan til Beviis paa vor politiske Kundskabs Tilstand, og bestyrke ham i sin Pag. 14. omtalte hemmelige Erfaring.

Af alle disse til vore Kornprisers Forhøjelse anførte Aarsager er der da, som viist, ikke en eneste (Qvægsygen allene undtagen) der holder Stand, eller engang har Evne til at forhøye vor Kornpriis. Og vare de end af saadan Evne, saa vilde Virkningen, jeg meener Kornprisens Høyde, dog ikke med dem vorde havet, al den Stund der overbliver andre dertil noksom virksomme Aarsager. Læseren behager at eftersee, hvad herom imod Hr. Lübecker er bleven erindret.

Jeg vil og formode, at de tvende paafulgte Aaringer (da Erfarenheden er visse Folkes eneste Læremester) har opladt Forfatteren Øynene til bedre Indsigt. Skiønt vore indenlandske Fabriqveurer ikke ere blevne flere; Skiønt Amalienborg for længst er bygt; Skiønt Bondens Vilkor og Agerbrugets Tilstand ey er forverret, men efter Forfatterens Meening endog anseelig forbedret; Skiønt Hoveriet, langt fra at tiltage, er bleven nedsat, Brændeviins Forbrugelsen (efter Forfat-

68

terens Tanke) til Nedsettelse; Skiønt ølbrygningen paa Landet ey er bleven forverret, men vel mindre Korn i de tvende sidste Aaringer dertil anvendt; Skiønt ingen Qvægsyge i disse Aar har været; Skiønt Kiøbstæderne under Forpagtningen i disse Aar har brændt, og til Landmanden afsat, langt mere Brændeviin, end forhen; Skiønt Fiskerierne ikke har astaget; er dog Kornpriserne i disse tvende sidste Aar, og det under bestandig Forbud af Udførsel til Fremmede, steget langt høyere, end i det Aar Forfatteren skrev, saavel som de foregaaende. — Vor Kornpriis maa altsaa vist dependere af andre, end de af Forfatteren navngivne Aarsager.

I Danmark, som lodtagen i Europa almindelige Kornhandel, og som aarlig har et anseeligt Overskud at afsette til andre, dependerer Kornpriserne fornemmelig af andre Landes Priser, og de igjen af Aarets almindelige Vert, forrige Beholding, og Tidernes, i fær i Henseende til Krig eller Fred, forskiellige Conjuncturer. Vore Kornpriser kan altsaa under egen Misvext, eller Qvægsyge, endda være lave, og i de os frugtbareste Aar anseelig høye.

69

Naar nu Forfatterens til den Tids høye Kornpriis anførte Aarsager saaledes bortfalder, saa kan det ingenlunde tilstaaes ham, hvad han mod Philodan, Philopatreias til Forsvar, paastaaer: At i de Aar havde Proprietairministrene den beste og besynderligste Leylighed, bedre Leylighed, end enten forhen har været, eller vil komme, allene ved at befordre Tilladelse af Udførsel, at profitere af deres Jordegodser. — I disse tvende paafulgte Aar har Proprietairerne, end og under et bestandig fra 5 Novembr. 1770. indtil 26 May 1773. staaende Forbud paa Kornvahres Udførsel til fremmede Steder, og under Tilladelse af Indførsel, ikke allene af alle flags Korn, men endog andre Fødevarer, unegtelig udbragt mere af deres Jordegodser. Proprietairministrene havde da i disse Aar endnu havt bedre Leylighed, ved at hindre Forbud af Udførsel og Tilladelse af Indførsel, at opdrive Priserne.

Og om de end i den omskrevne Tid havde havt den allerbeste Leylighed til at profitere ved Udførsels Tilladelse, er det derfor sagt: At de nødvendig betjente sig af Leyligheden; at Tilladelsen, eller rettere, Forbuds Undladelse var

70

en Virkning af Proprietairministres interesserte Hensigter? Og dog meener Forfatteren, skiønt høyst urimelig, at bevise denne Setnings Rigtighed: At Proprietairministrene opskruede Priserne ved Forbuds Undladelse, ifald han kan bevise: At de derved fandt Leylighed til at profitere. Hvad skal man vel troe og dømme om vor gode Philocosmus, naar han saaledes erkiender Egennyttigheds Magt og Drift for aldeles uimodstaelig?

Og ligesaa urimelig som nu denne Bevisnings Maade er, er og det Svar, hvormed den ærlige Philodan skal lade sig afvise: At forrige Tidens Ministre kunne ikke saaledes opskrue Priserne; At for dem var ingen slige Fordeele at gribe efter. — Af hans anførte Aarsager, om de end tvertimod det, som viist er, havde været virksomme til Kornprisens Forhøjelse, er der jo ingen besynderlige, som jo forhen har havt Sted. Slottets og den afbrændte Byes Bygning maa jo dog endelig veye op imod Amalienborg. Bondens og Agerbrugets Tilstand var jo efter Forfatterens Sigende det samme tilforn, som da, og da, som tilforn. Brændeviinsbrænden er ikke nye, og Hoveriet, der efter

71

Forfatterens Foregivende befordre og behøver dets Brug, er meget gammelt. ølbrygningen paa Landet har dog ikke forverret sig. Qvægsygen er over en Snees Aar gammel. Sviinfeedningen har været Landmandens Sag fra gammel Tid. Og Fiskerierne ere ikke mere nu, end forhen, forsømte. — Den eneste tilkomne nye besynderlige Aarsag skulde da være Fabriqvers Anleg. Men muelig Forfatteren nu selv udstryger denne, da

han er bleven oplyst, at den ingenlunde kan bestaae med den sidst anførte, nemlig Fiskeriernes Forsømmelse; og i vidrig Fald erindrer vel Læseren, at det tydelig er beviist, at den ey forhøyer vor Kornpriis. Altsaa vare de samme Fordeele at gribe efter, og gribelige, før, som da. Misvext i fremmede Stater, der baade forhen er indfaldet, og herefter maa forventes, har baade givet vore forrige, og vil give de følgende saa kaldede Proprietairministre, og det langt mere, end alle Forfatterens anførte Aarsager, beqvem Leylighed, ved Undladelse af Tvang, af Udførsels Forbud, ved ey at tvinge og nedsette Priserne (som i Forfatterens Sprog hedder at opskrue Priserne) af deres Jordegodser at profitere. Og

72

er denne Profit ikke, uden lovlig og billig, og deres Forhold, ey at raade til Forbud og Tvang, ingenlunde at paaanke, helst naar Indførsel i fornøden Fald tillades.

Ved at befordre Tilladelsen af Udførsel, siger Forfatteren med Philopatreias (det er paa bedre Dansk, ved ey at udvirke Forbud paa Udførsel) har Ministrene opskruet Priserne (det er, rettere sagt, ikke nedtvunget Priserne) — Men nu da Erfarenhed har lært dem begge: At vore Kornpriser, som nu i to Aar, endog under bestandig Forbud af Udførsel til Fremmede, ja under den usædvanlige Tilladelse af alle slags Korn Indførsel, endnu kan stige høyere, har de muelig allerede fattet bedre Tanker om Ministerii Forhold i den Sag, og ikke just hentyder Kornets fri Udførsel af et kornsælgende Rige til Proprietairministres interesserte Hensigter.

Forfatteren er jo deri eenig: At Statens Opkomst skal begynde fra Agerdyrkningens Opkomst. Som nu intet mere kan svække Landmandens Lyst og Flid, og standse Agerdyrkningens Fremgang i et kornsælgende Land, samt sette de kornhandlende Kiøbmænd i større Uvished og Forlegenhed, end Forbud og Frygt for

73

Forbud paa Udførselen, saa maa Ministerium, i Følge dette Princip og Grundsetning, være høyst varsom i at gribe til dette Tvangsmiddel, ikke betiene sig deraf, enten aldrig, eller kun meget sielden, og naar Nøden fordrer, ikke Uden fuldkommen forsikrede, at vi selv behøver de Kornvahre vi har, og ey med et betydeligt Overskud bliver indesiddende. Thi hindres derved noget anseeligt Overskud at sælges til Fremmede, da, siden det er i sær for Kornet Danmark, skal tiltuske sig sine mange andre Fornødenheder, kan vor Handel derved faae et farligt Stød, og Vexelcoursen anseelig forhøyes. — Statens Opkomst vil vist aldrig beforders ved de Ministre, som ere Elskere af jevnlig Forbud, og alt for villige til at laane Øre til Kiøbstædmandens Klagemaal over høy Kornpriis; et Klagemaal, det han altid har ført, og bestandig vil føre, og det under alle Priser, da det synes enhver dyrt, som han kiøbe skal. Den sikkerste Vey, som Ministerium kan gaae under høye Kornpriser, for at dæmpe Klagemaale, uden at skade Staten, er uden Tvivl denne: At tillade Indførsel, uden at forbyde Udførsel. Frihed, der er Handelen ligesaa for-

74

deelagtig, som Tvangen de fleeste Tider medfører store Uleyligheder, vil da selv best regulere Tingen. Enhver kan da sælge, eller kiøbe Korn til den Pris, som Tidernes Omstændigheder medfører; og denne Priis er den naturlige, den rette, den billige, den maadelige, den til enhver Tid best trufne, hverken for høy, eller lav. Under den Tingens Situation har hverken Sælgere eller Kiøbere mindste Grund til Klagemaal.

Var, som Forfatteren siger Pag. 57. Kornets Udførsel reent forbudet, en forfærdelig Statsfeyl, af Colbert i Frankrig, der dog frem for Danmark har saa mange andre og betydelige Næringsveye; blev Statens Grundvold derved rokket, og en Deel af dens Hjørnesteene solgte, for at gjøre Statsbygningen desto pynteligere; da er et utidigt, og uden en høyst trængende Aarsager gjort Forbud paa Kornets Udførsel, endnu en langt forfærdeligere Statsfeyl i Danmark, da dets Kornavl og Afsetning er det en langt vigtigere Hjørnesteene, og her endnu med større Ret kan siges at være Statens Grundvold. — Havde Forfatteren overseet det hele, og mere fæstet Øye paa Statens, end

75

paa visse Stænders og Familiers Fordeel, da havde han vist nok heri snarere taget Parti med Philodan, end Philopatreias, og ikke været saa rede at underskrive den sidstes Beskyldning imod Ministerium. (NB, forrige Ministerium; thi saa sort og brøstfældig som han afmaler forrige Ministerii Plan, saa herlig og glindsende finder han den iværende Tids nye Plan at være.)

Engelland, siger Forfatteren Pag. 33, bestemte en ubevægelig Priis for Kornets Indog Udførsel tillige. — Dette Foregivende, som Forfatteren mange gange siden igientager og beraaber sig paa, imodsiges, som aldeles urigtigt. — Engelland har paa Kornets Udførsel sat en Premie eller Gratification, der cesserer, naar Torveprisen er steget til en vis benævnt Høyde. Men der behøves til enhver Tid en særdeles Parlements Act, baade for Udførsels Forbud, og Indførsels Tilladelse. Samme Feyltagende fandt vi hos Hr. Lübecker, som ventelig har laant det af denne Forfatter.

Videre siger Forfatteren: At Engelland, paa det Fordeelen af den bestemte ubevægelige Priis en skulde blive

Landmandens allene i meget frugtbare Aar, bestemte Priserne paa Brø-

76

det, i Forhold af Priserne paa Kornet. Her røber Forfatteren et meget urigtigt Begreb om de foreskrevne Brødtaxter, hvis Grund han ikke maa indsee. Det Monopolium, som Bagere, Bryggere og Slagtere har, at bage, brygge og slagte, at sælge Brød, Øl og Kiød til Byens Indvaanere, gjør det fornødent, at foreskrive dem visse Taxter, alt efter Kornets og Qvæggets foranderlige Priser; men kan i ingen Maade siges, at være en Følge af Engellands foregivne bestemte ubevægelige Priis for Kornets Ind- og Udførsel, da slige Taxter settes i alle store Stæder, og ikke allene for Bagere og Bryggere, men og for Slagtere. — Heller ikke skeer det for at afværge, at Landmanden, men at Bagerlauget ey eene skal beholde Fordeelen af Frugtbarhed og lav Priis, ey egenmyndig, ved Misbrug af sit Monopolium, skalte med Prisen, og under lave Kornpriser sette høye Brødpriser. — Hr. Lübecker, som har tænkt, her og at kunne laane noget af Forfatteren, er og kommen i Vilderede. Af det, at Brødtaxter foreskrives, vil han slutte, om jeg forstaaer ham ret: At Korntaxter vel og kan foreskrives; uden at agte, at Brødtaxten

77

settes efter, stiger og falder med Korntaxten; i den Sted hans foreslagne Korntaxt, uden, som billigt var, at rette sig efter Aarens Frugtbarhed, kuns settes paa Beram, og skal være bestandig, i hvorledes de følgende Aars Vext og andre Conjunctioner end bliver.

Holland, siger Forfatteren, vilde fabriqvere og handle. Det kunde ikke begynde med Agerdyrkingen, fordi det havde intet Agerland. Fiskerier blev dets Grundnæring. Det fiskede, og vandt derved nok til at købe Kornet. — Men behøver Fiskerier ikke ligesaavel Folk, og Folket Korn, som Fabriqver og Fabriqveurer? Lad være, at Hollands Fiskefangst er ældre, end dets Fabriqver, saa kunde dog Holland, hvad Kornvindingen angaaer, ligesaavel have begyndt med Fabriqver, som sin Grundnæring, fabriqveret, og derved vundet nok til at købe Korn for; da Fiskerier, formedelst Skibsbygning og Udredning, vel endog var vanskeligere at begynde med.

Denne Hollændernes Fremgang er det vel, der skal være en uforanderlig Regel for Danmark. Derfor er det nok, at vi, uden at have forbedret Agerdyrkingen, skiønt vi allerede

78

Haver ikke allene selv Korn, men endog en Mængde Korn at afsette og overlade til andre, nok maatte fiske, og udvide Fiskefangsten, men ingenlunde fabriqvere; ret ligesom Fabriqveuren enten aad mere, eller fortjente mindre, end Fiskeren.

Fra Engelland og Holland forskriver vore Oeconomister alle deres Mønstre; efter dem, der maa passe sig, eller ikke, skal Danmark nødvendig omstøbes. Engellands Exempel foreholdes os stråledes af Forfatteren, endog hvor det er ham selv imod. Saasom, naar han siger, Pag. 40: At Efterfølgelsen af Engellands Exempel gav os ikke lette Priser for vore Kunstnere. Læseren agte: At Engellands Politik i at ophielppe Agerdyrkingen, var ikke allene at tillade fri Udførsel, men endog at sette Premier og Gratifikationer paa Kornets Udførsel, indtil det naaede en vis fastsat Priis. Maa man da en høylig undre, at Forfatteren, som saa meget anker paa vor Udførsels Tilladelse, bebreyder os, en at have efterfulgt Engellands Exempel. Er en tilladt Udførsel i hans Øyne saa vigtig en Aarsag til opskruede Kornpriser, og de igien saa vigtig en hindring i Fabriqvers Fremgang

79

hvad vilde da han, Hr. Lübecker, og flere af samme Indsigt, have sagt, om vort Ministerium, som Engelland, satte Premier og Gratifikationer paa Kornets Udførsel? Da vilde vel de, som nu skriger mod Kornets Udførsel, som Aarsag til opskruede Priser og dyr Tid, endnu skringe langt sterkere, og spørge: Om dette var Veyen til at forskaffe lette Priser for Kunstnere og Fabriqveurer, eller til at udhungre og forjage dem? Herved agter vel Læseren, at Engellands Politik ikke dadles, da jeg ikke troer, enten at deres fri Udførsel, eller udsatte Premier paa Udførselen, siden de beforder og udvider Kornavlingen, opdriver Kornpriserne, deres Handel og Fabriqve til Nachdeel. Man maa kuns undre, at Forfatteren, som en Elskere af Udførsels Forbud, her vil beraabe sig paa, og forekaste os Engellands Exempel, der er saa stridigt imod ham og hans Principer. — Til sidst maa jeg om Kornets fri Ud- og Indførsel, og Virkningen saavel deraf som af det modsatte, have Forfatteren henviist til D. Reimari grundige Afhandling herom, oplyst efter Naturen og Historien; Ikke paatvivlende, at dersom han ikke just har foresat sig, ingen

80

Raison at ville tage imod, han jo ved dette velgrundede Skrifts Læsning og Eftertanke, vil komme til sikker Kundskab og Overbeviisning om sine mange Vildfarelser, og derfra blive ledet paa den rette Vey igien.

Forfatteren klager Pag. 40: At vor Agerdyrkning, da vi begyndte at fabriqvere, at bygge og leve vel, havde

ikke blomstret hos os, og var ikke vedbørlig forbedret ved Premier og Viise Love fra en nok opmærksom Regiering. — I hvad Fremgangs Grad Agerdyrkingen, saavel som andre Næringer, egentlig kan siges at blomstre, derom er og bliver altid forskellige Meeninger. Det er nu kommen i Moden blant de tungsindige og klynkesyge Nationer, og Engellænderne har lært os det: At de, der vil passere for Politici og Patrioter maae klage over Alting; (hvori vor Forfatter og virkelig synes at excellere, da det vist ikke feyler ham paa en Politisk Udtale, Air og Anseelse) At ingen Næringsvey tilbørlig er optaget; At vi staaer endnu langt, ja uendelig langt tilbage; At vi ere ikke hundrede Deelen det, vi kunde og burde være &c. Og i hvad Fremgang der end gøres, fortsetter de dog de samme Klagemaale, al den

81

Stund de kan tillæse sig, at der er, eller har været et Land, en Bye, et Sted paa Jordkloden, hvor den eller den Næring er bragt videre, uden at see, enten paa Clima, Beliggenhed, eller Tidernes medførte Leylighed, Anledning og Omstændighed; ret ligesom det, der iverksettes paa et Sted, kunde i enhver Tid iverksettes paa alle Steder tillige.

Men dette veed jeg: At dersom vort Agerbrug ikke var bleven forbedret og udvidet, da havde vi da, siden vi ingen fremmed Gield gjorde, eller havde gjort, ligesaa lidet, som tilforn, begyndt, eller kundet begynde, at fabriqvare, bygge og leve vel. Dette veed jeg ogsaa: At Industrien er en Elskere af Frihed, og bringes aldrig til at blomstre ved mange Love, Forskrifter, Indskrænkninger og Opbindelser.— Endelig veed jeg og dette: At ingen, i hvor hyppige, Premier, ingen, i hvor konstige og udstuderte Love, ingen Regieringens Opmærksomhed, kan frembringe saa kraftige Midler og Drivefiedre til Agerdyrkingens Flor, som Producternes fri Afsetning og Udførsel. —

Fra den Tid, vi begyndte at fabriqvare, siger Forfatteren Pag. 42, handlede vi med

82

det lidet, vi havde, med Korn; hvilket stiftede hver Dag nye Mangel hjemme. Vi exporterte, for at blive fattige i Staten. — Men Hvorledes? Er Kornhandelen ikke Danmarks gamle, beste og vigtigste Handel? Er det ikke i sær for afsatte Kornvahre vi hidindtil har tilkiøbt, og fremdeles maa tilkiøbe os vore manglende Fornødenheder? Vi tager jo Betaling for Kornet? Hvorledes stifter da denne Handel Mangel hiemme, og gjør Staten fattig? Hvorfor stiftede vor Grundnæring, Kornhandelen, mere Mangel og Fattigdom i Danmark, end Hollændernes Grundnæring, Fiskehandelen, stiftede Mangel, og Fattigdom i Holland?

Dette var jo aldeles ubegribeligt, om man ikke vidste, at alt Hollands Foretagende skal roses, og Danmarks derimod dadles. Men en Deel vore Oeconomister dadler os vist alt for utidigt og ubetænksomt, og derved gandske forderver Sagen, mere hindrer, end befordrer Forbedringer.

Men Forfatterens Svar, forhen anført, er dette: Vort Korn gik ud uden Grændser, stødetal undtagen. — Forfatteren, som ikke vil, at Forbud paa Udførsel maa gøres allene i stø-

83

detal, vilde da have dem jevnlige, vel varige og vedholdende. Men et skadeligere Princip for Danmark kan vist aldrig optænkes, eller antages. En fri Udførsel kan vel gjøre det, at Indbyggerne i Danmark, et kornsælgende Rige, selv ikke kan have Kornet, uden noget nær til samme Priser, som de korntrængende Stater, hvor det afsettes. Men aldrig kan den foraarsage nogen virkelig Mangel, naar Tingen og Priserne lades deres naturlige Løb. Mangel kan derved ikke existere, med mindre Kornhandlerne skal supponeres afsindige, at de har Lyst at handle med Tab, at de vil hazardere at udføre, hvad de ligesaavel kan faae betalt hiemme. — Frygter vi os ikke for Mangel paa de Fornødenheder, dem vi henter fra Fremmede, formedelst deres til een og anden Tid stigende og forhøiede Priser, saasom Vine, Salt, Tømmer, Fiskevahre &c. dem vore Kiøbmænd, saavel under deres Høyere, som lavere, Priser, uden nogen Regieringens besynderlige Omhue og Foranstaltning, altid forskaffer os; Saa har vi jo langt mindre Aarsag til at befrygte, at Kornet, det vi selv avler, hvis ikke Regieringen ved Forbud og Tvangsmidler kommer til

84

83 Hielp, skulde mangle i et kornrigt og kornfælgende Land, al den Stund man vil betale det efter den almindelig gangbare, som er den til enhver, Tid billige, rette og maadelige, skiønt ikke just ønskelige, Priis. Og da dette vist vil skee, siden Kornet ey kan undværes, da er slet ingen virkelig Kornmangel her at befrygte. — Forbud behøves da vist ikke for at forekomme Mangel, da den foregivne befrygtede Mangel øyensynlig nok ikke er andet, end et Paaskud, for derved at faae Priserne nedtvungne.

Forfatteren siger Pag. 41: At vi foretog at fabriqvare og bygge paa den ubeqvemeste Tid formedelst Kornets Dyrhed. — Men, uden at spørge Forfatteren: Om han og er vis paa, at Kornets Dyrhed er den kornsælgende Skat til Nachdeel? thi naar kuns Staten vinder i det Hele, i Almindelighed, da maa Dyrhedens for een og anden medførte særdeles Uleyligheder ved en rigtig Forfatning, enten kunde undgaaes, eller

remederes og afhielpes; Da vil jeg her i den Sted allene spørge: Om han er vis paa, at Kornpriserne for de følgende Tider og Slægter vil blive lavere? — Jo! svarer Forfatteren, 1.) Ved jevnlige og varige Forbud

85

af Udførsel. — Men Hvor ilde vil Danmark ikke trives ved sin paatvungne Kornbeholdning, naar Kornafsetningen, som dets beste Næringskilde, standses og stoppes? Dette Raad fortiener vist Sted i Litaniet under Rubriqven: Derfra bevare os &c. 2.) Ved at forbedre Agerdyrkningen. Men Agerdyrkningens Forbedring i Danmark kan vist ikke forsikre Europa om lave Kornpriser, om den end bragtes til den best muelige Fuldkommenhed. Jeg siger: Europa; thi andre Landes Priser ere og vore Priser, eller Har i mindste stor Indflydelse paa deres Bestemmelse, al den Stund Handel og Søfart vedvarer, og vi af den almindelige Kornhandel ikke udelukkes, eller udelukker os selv. Og om end saa skeer, og skee kunde uden Statens Undergang, paastaaer jeg endnu: At vi, under Agerdyrkningens Forbedring og en rigere Indavling, endda ikke vare forvissede om lave Priser; 1.) Siden Folkemængden, og med den Kornets Forbrugelse, dermed tillige, og som en naturlig Følge (uden at tale om vor Tids ivrige og snart voldsomme Bestræbelser for Folkemængdens Formerelse) vil tilvoxe og tiltage. 2.) Siden Forbedringen af denne Grundnæring, endog

86

efter Forfatterens Ønske, Sigte og Øyemeed, foraarsager Fabriqvers Vext, og Fabriqveurers forøgede Antal, Amalienborgske Bygninger, Yppigheds Fremgang, og dens medførte mange ørkesløse Opvartere og Forfængeligheds Tienere; Thi disse Tider, i hvilke Agerdyrkningen, og med den Fabriqver, Konster, Handelen og Fiskefangsten blomstrede, bleve jo ufeylbarlig de rette Tider, i hvilke Pragt og Overstod i Levemaade, efter Forfatterens Sigende Pag. 36, ikke er stridig imod den højeste Politik, den rette Statsviisdom. — Forfatteren var altsaa i Henseende til lave Priser, endnu lige nær, endog naar han fik sin hele Statsbygning fuldført paa det beste. — Og som det heri gik ham, saa vil det gaae al Verdens Politici, da lave Priser paa Levnetsmidler ikke kan finde Sted eller bestaae med en Stats florisante Tilstand, efter de om en florisant Tilstand almindelig i Europa vedtagne Begreb. — Alt hvad en forbedret Agerdyrkning contribuierer til Priserne paa Levnetsmidler at nedsette, opluges ved de Fostre, som den forbedrede Agerdyrkning selv frembringer, eller i mindste foranlediger, da de europæiske Regentere og deres Statsmænd ikke

87

forsømmer, at føre sig denne Anledning til Nytte, for at gjøre Staten endnu mere mægtig, florisant og anseelig; et Øyemeed, for hvilket Particulaires Fordeele maae vige og tilsidesettes.

Dette vilde jeg, at de, der immer og ævig raaber paa Agerdyrkningens Forbedring, som den, der efter deres Tanke ikke allene best kunne, men endog ufeylbarlig maatte, nedsette dem Levnetsmidlernes Priis (thi dette er det, der fornemmelig, ja eene og egentlig, ligger dem paa Hiertet) tog til Nøyere Eftertanke. — Holland og Engelland, de os saa ofte foreholdte Exempler, kan og være Forfatteren og dem et Beviis paa Sagens Rigtighed.

Adskillige, indseer jeg vel, vil gjøre sig megen Betænkning, at underskrive Forfatterens Setning: At den højeste Politik, den rette Statsviisdom, tillader Pragt og Overflod i Levemaade, hvor og naar Agerdyrkning, Fabriqve og Handelen blomstre, og derimod formeene, at det ingenlunde bør tillades Yppigheden, industriens suure erhvervede Frugter saa ilde at forøde og opluge. Dog veed jeg ikke, om jeg heri skal taxere Forfatterens Forhold:

88

At han tillader, hvad han ikke kan ændre. At han erklærer det for tilladt, ja ustridigt med den højeste Politik og Viisdom, hvad ingen Statsviisdom har tilstrekket, ret længe at ændre og afværge. — En Tvist med Forfatteren om Yppigheden vilde og blive mig her for vidtløftig, og føre mig over de foresatte Grændser.

De glemte, siger Forfatteren Pag. 42, Handelsbalancens Tilstand. — Men var den da bleven vel erindret og ophiulpet, om Ministerium og Kammer-Collegium, i Følge Forfatterens Raad og Villie, havde indspærret Kornet i Landet, og slaaet Laas og Bom for Udførsel?— Monne den ikke selv være blind, som her siger: At vort Kammer-Collegium tilsaae her saa saare ilde.

Forfatteren venter sig Pag. 42, store og herlige Ting af den saa kaldede nærværende herlige Plan i Agerdyrkningen. Jeg skal vist ligesaa troelig, som han, ønske Lykke og Fremgang. Men hvorpaa han, som aldeles ukyndig i Landvæsenet, grunder sin Formodning, veed jeg vist ikke. Ligger Grunden en i det Ord: Nærværende, saa stikker den nok deri: At andre troer det.

89

Danmark er saa ofte bedraget i sine store Forventninger, at jeg skulde ønske, man ikke af denne Post vilde love sig alt for meget. — Vi satte store Summer af Papiirsedler i Cirkulation, for at bringe Konsterne i Flor,

Fiskerierne i Drift, og egen Handel til alle Verdens Kanter at udvide, og ventede os store og vigtige Fordeele. Vi laante i samme Hensigt anseelige Summer, meenende, at Guldets dog maatte udvirke, hvad Papiret ikke kunde, og giørende uden Tvivl selvsamme Regning, som Forfatteren, naar han taler om de store Fordeele af fremmed Pengelaan, Pag. 117: At Danmark med disse Capitaler skulde handle sig riig, vinde anseelige Summer over Renterne, tildrage os de vigtigste Handelsgrene fra andre, og saaledes, som Forfatteren udtrykker sig, dræbe vore Creditorer med deres eget Sverd. Vi indhentede Colonister til Heeder og Moser at bebygge, og ventede, at see dem omstøbte til frugtbare Agre. — Men hvad skeete?

Hvor gierne skulde jeg ikke ønske, hos de i Landvæsenet vel erfarne at finde samme høye Forventninger, som hos Forfatteren! — Ellers er det vel gaet her, som sædvanligt i bery-

90

delige Forandrings Foretagende. Fordeele sees strax, og falder lettelig i Øynene; de dermed forknyttede Ulejligheder aabenbarer sig først med Tiden, og indsees kuns forud af de Erfarne, og dem, der seer nøye til.

Pag. 45. siger Forfatteren: At Udførselen uden Standsning kan blive, som den virkelig er hos os, statsødeleggende. Men jeg vedbliver, som sagt: At Mangel kan derved ikke existere, saa længe Kornhandlerne ey bliver afsindige. Og at vore Hiemmepriser nesten ere saa høye, som i de kornkiøbende Stater, kan aldrig blive os, Staten, ødeleggende, eller skadeligt, siden vi dog aarlig sælger mere Korn, end vi kiøber. Er Hiemprisen høy, saa er Prisen endnu høyere, hvor det henføres og sælges; og jo dyrere vort Korn afsettes til Fremmede, jo større er Rigets Vinding, og ikke Particulaires allene efter Forfatterens Meening.

At holde Hiempriserne lave, og tillige sælge dyrt paa fremmede Torve, gaaer aldrig an; første Priser vil og maae nødvendig rette sig efter, stige og falde med de sidste. — Tvangsmidler, dertil anvendte, kunde foraarsage, hvad Forfatteren befrygter, Udførsel

91

uden Standsning, og en virkelig Kornmangel i Riget, som forhen viist et imod Hr. Lübeckers Forslag af en til Bestandighed fastsat Kornpriis.

Mange, veed jeg vel, er af den Tanke: At Indbyggerne i et kornrigt Land burde have lave og lette Kornpriser. — Men jeg vilde, at disse Nøye udregnede, om der og virkelig er nogen god Grund for, at Indbyggerne i et kornsælgende, men langt fra ikke under fordeelagtigste Himmelegh beliggende Land, bør lettere, ja anseelig lettere, komme til Føde og Ophold, end Indbyggerne i de Lande, der i samme Grad enten ikke har giort, eller ikke kunnet gjøre, Kornavlingen til Deres Grundnæring; end Arbeyderne i Miner, Bergverker, Viinbierge, Høravling, Fiskerier, og deslige. Muelig de da vil erfare: At den Setning, den de ansaae alt for tydelig, til at behøve nogen Undersøgning, ikke er saa gandske afgjort. — Naar Kornlandets Indbyggere har Kornet saa meget lettere fremfor de Fornkiøbende Lande, som Transportens Fragt og Omkostning kan beløbe, vil det muelig befindes, at de har ingen Aarsag at klage, og at en billig Paastand strekker sig

92

ikke videre. — Jeg for min Part er i den faste Formodning, indtil Contrarium bevises: At der kan ikke være nogen gyldig Grund for, at den Nation, som gjør Kornavlingen til sin Hovedsag, skal og bør lettere og magligere kunde føde sine Indbyggere, end andre Nationer. I saa fald burde jo og Landmanden lettere kunde ernære sig, end Kiøbstædmanden.

Endelig erfarer jeg Pag. 47: At Danmarks gyldne Alder nu har taget sin Begyndelse. Det politiske Uforhold, siger Forfatteren, Bonden har staaet i med Staten, har Regieringen raadet Boed paa; Og det oeconomiske mellem Jorden og Jordbrugeren vil Landhuusholdingssekskabet ikke glemme sig at antage. — Nu staaer det da kuns paa, at vor Forfatter igien bliver indlemmet i Kammercollegiet, for at sette sine tvende store Machiner i Gang, hvis Dyd og ret miraculeuse Kræfter, hvis selsomme og ubegribelige Virkninger, han ikke noksom kan fortælle os. Nemlig 1.) Kornprisens Bestemmelse til Ind- og Udførsel. 2.) Hans foreslagne Consumtious- og Toldrulle, foruden hans mangfoldige Planer. See Pag. 127. — Skulde han kuns ikke gjøre det alt for

93

konstigt, og i steden for at forbedre alting, forderve alting. Skulde det kuns ikke gaae ham i Kammeret, som Kandestøberen i Raadet. At han, som vidste saa meget at mestre og mønstre paa Cameralisterne, nu ingen Feyl og Mangel finde kunde; At alle hans Høyere politiske Indsigter ved Praxin med eet skulde forsvinde, og han ikke selv vide, at sette sine Planer i Verk, og Machiner i Gang, til Udeblivelse af de Danmark belovede mange og store Mirakler.

Thi at Forfatteren ikke selv kiender Kræfterne og Virkningerne af sin første Machine, den han vel heel vidtløftig, med høye og opskruede Udtryk, men dertil meget forblummet, omtaler fra Pag. 32 indtil Pag. 65,

sees tydelig og uimodsigelig deraf, at dem tillegges gandske stridige og hinanden modsigende Virkninger. Paa den ene Side tillegges samme den Virkning Pag. 33: At den vilde være Landmanden til Fordeel, ja at dens medbragte Fordeel vilde være Landmandens allene, i meget frugtbare Aar, om Brødtaxter ey tillige bleve satte, i Forhold til Kornpriserne. Og Pag. 44: At Ager og Eng ved den vil opmuntres. — Tvertimod paa den anden Side tillegges Machinen

94

den Virkning Pag.46: At Danmark da ikke, ude for en større Qvantitet Korn, kan indløse samme Summer, som det nu indløser for en mindre. Samt, at Arbeyderne i Staten da vil faae Kornet billigere, det er for lettere og lavere Priser. Og Pag. 63, 64 og 65: At den vil gjøre Skaar i de Prvrietairers Lykke, som Har borget det meste af deres Gaarders Kiøbesummer; At den vil bringe de danske Herregaarde tilbage til en naturlig Priis; den befrygtelig kan give Hcrrregaardene saadant et Stød, at mangen Proprietair maatte spille banqverot, og Mange Herregaarders Bygninger indfalde. Frygtsom maatte man vist blive ved saa redsom en Beskrivelse, dersom man ikke forud indsaae, at en Machine af saa stridige Virkninger ey kan være muelig; — og ifald muelig, kan Haab og Frygt balancere og veje op med hinanden.

Naar Forfatteren siden vil forklare os, Hvorledes Ager og Eng opmuntres, og Landmandens Fordeel befordres ved denne Machine, da bestaaer det derudi Pag. 104. posteriori: At Landmanden, som da ikke længere kan vinde ved Kornets Dyrhed, maa nu søge at vinde paa

95

Mængden. Nøden vil nu drive ham, siger han: 1.) At optage udyrkede Jorder. 2.) At giøde Ager og Eng. 3.) At deele og afhænde sine Jorder. Og 4.) at anlegge Fabriqver. Men monne Forfatteren og meene det alvorligt: At Landmanden da mere, end før, under lav mere, end under høy Priis, kunde vinde paa Mængde; og kan man vel uden Skam besvare saa sandseløs en Tale, den Forfatteren dog giver Navn af mærkværdige Sandheder? — Kan Landmanden vinde paa Mængden under lave Priser, saa kan han jo vinde langt mere paa Mængden under høye Priser? og altsaa bliver jo den høye Priis ham en langt kraftigere Drivefeder til at forbedre sin Grund og mangfoldiggjøre sin Indavling, end den lave Priis. Enten arbeydes der flittigst for den større, eller mindre Vinding? Naar fiskes troeligst, naar lades Jorderne mindst udyrkede, naar Arbeyde og Omkostning vorder vel, eller slet betalt? Et hvert Barn kan jo svare herpaa. — Ilde var det, at vor Forfatter ey faldt ind i Colberts Tid, da han ved Udførsels Forbud havde fat Agerdyrkningen i Forfald i Frankerig, som forhen var et stort Kornmagazin, og derved rokket

96

Statens Grundvold, og solgt en Deel af dens Hjørnestene, som forfatteren selv siger Pag. 36 og 37. — Philocosmus kunde have redresseret Sagen, forvandlet Colberts forfærdelige Statsfeyl til Statens ønskeligste Fordeel, ja ophiulpet Agerdyrkningen ved selvsamme Middel, ved Udførsels Forbud, som Colbert bragte den i Forfald, allene ved at have aabenbaret de franske Landmænd denne Hemmelighed: At de nu maatte vinde paa Kornets Mængde. Ved denne Opdagelse skulde Forbuddet, efter Forfatterens Forsikring, være blevet Landmanden en Drivere til Flid, og en Lærere, der skulde sagt ham disse mærkværdige Sandheder: At de nu maatte optage udyrkede Jorder, giøde deres Agre, og deele deres Gaarde (NB. at afhænde Gaardene, og anlegge Fabriqver, behøvedes ikke at siges Franskmændene, som allerede for en stor Deel havde forladt Ploven for at fabriqvere) Saadan en Virkning til Agerdyrkningens Floer og Udvidelse i Frankerig skulde Colberts Forbud af Udførsel have havt, Havde Philocosmus allene faaet disse fire Ord tilsat: Vinder nu paa Mængden! Thi kan Forfatterens Forbud af Udførsel under en vis

97

fastsat Kornpriis saaledes drive til at udvide og forbedre Agerdyrkningen, og Kornavlingen at mangfoldiggjøre, da vilde vel Colberts bestandige Forbud endnu have drevet sterkere.

Ellers røber Forfatteren her alt for tydeligt: At hvad Forbedringer han ønsker ved Landvæsenet, er ingenlunde for Landmandens skyld, men at Borgeren med øvrige Stænder paa en let Maade, og ved lette Priser, kan erholde, hvad Bonden ved sin Flid og sure Sveed har tilveyebragt; thi ellers kunde han jo paa den anden Side ligesaavel have sagt: At Borgeren, Fabriqveuren, Handverksmanden, Søemanden, Konstneren og Fiskeren, ved høy Kornpriis maa tildrives, at mangfoldiggjøre deres Flid, Arbeyde og Industrie, da de igien kan, ved Mangfoldiggjørelsen af deres Flid, og Mængden af deres Arbeydes Producter, vinde, hvad de taber ved Kornets Dyrhed.

O! at Partiskhed, i mindste af Skribentere, dog engang kunde tilsidesettes!

Forfatteren tilstaaer Pag. 69: At denne mageløse Machine, den han allene tillegger Engelland, skjønt urigtigt, dog ikke der hindrer høy Kornpriis, hvilket dog just er det,

98

den virke skulde. Men Skylden derfor vil han Hæfte paa deres Starsgiæld og Mængde af Papiirs Penge. (Skjønt han siden imod Philodan negter: At mange Bancosedler satte i Circulation forøger Vahrenes Priis i saa Politisk en Stat, som Engelland) — Hvorledes kan den da virke lav Priis i Danmark, da vi proportionaliter ligner, om ikke overgaaer Engelland i begge Deelee? siden man, som billigt, i Henseende til Gielden, ikke saa meget bør see paa dens Størrelse, som paa dens Byrde og Trykning, og deres Kræfter, der bærer den; og, i Henseende til Papiirerne, ikke saa meget paa deres Mængde, som deres Proportion imod den virkelige Mynt, allerhelst i en Stat, som vores, den Philocosmus finder saa upolitisk i sin hele Sammensetning, i alle sine Deelee, Hjørner og Kanter, i hvorfra han endog vil tage Prospecten.

Endelig kan de tvende sidste Aars Erfaring, da vore Kornpriser, formedelst Misvext her og andre Steder, har været saa usædvanlig høye, endskiønt vi har havt bestandig Forbud paa Udførsel til Fremmede, og Tilladelse af al slags fremmed Korn Indførsel, overtyste

99

Forfatteren: At hans saa meget paaberaabte, og høyt anprisede Kornprisens Bestemmelse til Ind-og Udførsel, ikke nærer saa virksom, som han foregiver, til at forsikre Borgeren, Fabriqveuren, Søemanden og Fiskeren om lave Kornpriser. — Mod Misvext, seer han, at hans Machine med al sin Virkning af Udførsels Forbud og Indførsels Tilladelse, ikke formaaer meget. Og uden Misvext har Danmark for høj Kornpriis sig intet at befrygte.

Dette maa være nok! — Med rettere og Nøyerer at udregne Virkningen af denne Forfatterens mageløse og mystiske Machine vil jeg her ikke opholde Læseren, men have ham henviist til forrige Anmærkninger over Herr Lübeckers Priisskrift, og følgende Anmærkninger over Priisskriftet, No. 13, i Danmarks og Norges oeconomiske Magazins 7de Bind, Hvor Virkningerne af en foreskrevet bestandig Kornpriis, hvilke der ere udregnede, noksom kan vejlede Læseren til at indsee, hvad Virkning en saadan Machine vilde medføre.

100

Første Anhang af Anærkninger over Priisskriftet No. XIII. i Danmarks og Norges oeconomiske Magasin 7de Bind angaaende Mueligheden og Nyttten

af en bestandig

Jevnvegt i Kornpriserne.

Angaaende Jevnvegten i Kornprisen, der efter Forfatterens Forklaring er en bestandig lige høj Pris paa Kornet, og det over hele Riget, under og over hvilken Kornkiøberen ikke maatte gaae i sin Handel med Landmanden; See Pag. 223 og 236. Da maa jeg undre, at en saadan Jevnvegt, en saadan til Bestandighed fastsat Priis, af Forfatteren kan eragtes muelig at være. — Mig møder derimod saa mange og saa Høystbetydelige Hindringer for den

101

Sag, at jeg forsikrede mig, den hele oplyste Verden var eenig og fuldkommen overtudet om dens Umuelighed; og at det var kuns for at faae Umueligheden, samt Skadeligheden af den Kornprisernes Nedsettelse og Fastsettelse, som de Eenfoldige ønsker, desto tydeligere demonstreret, at dette Problema var udsat.

Af disse Hindringer, som gjør Sagen umuelig, vil jeg da anføre nogle.

1.) Hvo som indseer Verdens Foranderlighed, og den idelige Omvexling af Menneskenes samtlige Omstændigheder, ja endog, egne Indretninger, han seer vel, at som de ikke tillader, eller nogensinde har tilladt, at sette nogen bestandig Priis paa nogen Ting, saa tillader de heller ikke at sette faste Priser paa Kornvahre, da der er ingen Ting, i hvis Prisers Fastsettelse der møder flere og vigtigere Vanskeligheder, end just i Kornprisernes.

2.) Prisernes Fastsettelse er imod Prisers egentlige Natur, siden Prisen paa Arbeydets Producter i Grunden ikke er andet, end Forholdelsen af Arbeyde imod Arbeyde, af det Arbeyde, som disse Vahre koster imod andre. (hvilket jeg finder, at Forfatteren af foregaaende

102

No. X. i samme Magazinet Bind rigtig og tydelig forklaret haver) Al den Stund man derfor ikke kan gjøre det, at de mange slags Vahre, som Menneskens Flid til Livets Fornødenhed og Beqvemmelighed frembringer, hver for sig altid koster lige Arbeyde, saa er det forgjebes, at vilde fastsette hvert slags Vahre sin Priis, Og hvad Arbeyde er der, der fremfører mere ulige Product et Aar mod det andet, end som Landmandens. At fastsette Priser til nogen Bestandighed (helst paa Kornvahre, som de betydeligste) er at standse Omsetning

og Handel i sit rette og naturlige Løb, at sette alting i Forvirrelse, og Tvang der, hvor den allermindst Har Sted.

3.) Kornpriserne stiger og falder, og bør, som alle andre Ting, stige og falde, i sær efter dets mindre eller større Mængde, større eller mindre Brug og Begierlighed. Disse Aarsager allene, uden at nævne flere medvirkende, ere saa kraftige og gyldige, Vahrenes Priser at opsette og nedsette, at al menneskelig Myndighed og Bestræbelse er alt for svag til at fastsette dem.

103

4.) Som nu en Skat ikke engang kan fastsette Kornpriser for egne Undersaatter; Aare nes adskillige Vext, og Tidernes forskellige Brug og Fornødenhed vil og maa nødvendig underminere alle dens Anstalter og Ordres i den Sag; Saa kan det endnu mindre skee, den Stund, den maa og vil have Deel i den almindelige Kornhandel, kiøbe fra andre, eller sælge til andre. Danmarks Kornpriser, den Stund vi vil have Deel i den almindelige Kornhandel, dependerer langt fra ikke af Danmarks egen Vext, egen Brug og Fornødenhed, men for en stor og anseelig Deel af de øvrige Staters. Vare Priserne udenlands anseelig høyere, end Danmarks fastsatte, og Danmark dog ikke i Stand fuldt at forsyne Norge, da maa jeg spørge Forfatteren: Om de, der kiøbte af det Danske, skulde have det bedre Kiøb, end de, der kiøbte af Fremmede, og om de norske Kornhandlere igien skulde sælge det første Slags lettere, end det sidste? Hvilken Strid blev der da ikke blant Nordmændene, hvo der skulde losse de danske Skibe. Mon den danske Kiøbmand da ikke vilde udgive sit Korn for fremmed, lade det i fremmede Skibe, eller gaae dermed til frem-

104

mede Steder. — Og solgte de Danske (hvilket Forfatteren dog ikke vil tillade, da han ikkun tilstaaer dem paa Tønden 2 Mark Høyere, end Indkiøbet) til samme Priser, som de Fremmede; saa løb jo Kiøbmanden eene af med den Vinding, som han burde have deelt med den danske Landmand. — Ponerer jeg tvertimod, at de udenlandske Priser vare anseelig lavere, end vores fastsatte, og Danmark dog havde et betydeligt Overskud til Udskibning; skulde Normanden da kiøbe det danske Korn dyrere, naar han kunde faae fremmed lettere. — Naar nu dette ikke skeer, eller skee kunde, hvorledes stod det da til i Danmark, under dets fastsatte Kornpriser og smukke Jevnvext. Landmanden blev da vist siddende med sit Korn, og stod nu den udenlands lavere Priis nogle Aar efter hinanden, hvor begrædelige Virkninger vilde man da ikke see af Kornprisernes Fastsettelse. Landmanden ruineret, Agerdyrkningen forsømt, ingen Skatter betalte, og hvilken almindelig Elendighed vilde disse Ting ikke medføre?

5.) Under og over den fastsatte Priis, siger Forfatteren, skulde ingen betale Bondens Korn. Følgelig skulde Kornets forskellige

105

Bonitet ingen Forskiel gjøre i Prisen. Men hvo vilde da legge Vind paa reent og got Korn, Hvo vilde engang tilbørlig behandle og rense det; og hvo vilde sælge uden det sletteste? Men var der da, naar det sletteste skulde sælges lige dyrt med det beste, nogen Jevnvext i Prisen, da man for lige Penge fik saa gandske ulige Vahre? Vahrenes Bonitet maa jo ligesaavel iagttages, som deres Maal og Vegt. — Vil Forfatteren sige: At Bondens Korn skulde være forsvarlige Kiøbmands Vahre; da svares: At for at skiønne herom, fik Politimesteren nok at overvære al Korn-Sal og Handel; og hvorledes vilde det gaae alle de Kornkiøbende, som boe paa Landet? skulde Vrageren reyse til dem, eller de til ham? Umuellgheden, Urimeligheden, og de med saadan Anstalt forknyttede Uleyligheder og Ubilligheder møder jo allevegne, og fremskinner paa alle Sider. Endelig

6.) Maa jeg spørge: Hvorledes nogen kan gjøre sig Haab, at en Regiering endog ved alle muelige Anstalter kan holde over, at Kornet ikke solgtes over eller under paabudne Priis. Naar Prisen var Høyere end Aarets Vext og andre Landes Kiøb medførte, da vilde Land-

106

manden, for at blive sine Vahre qvit, sælge under Taxten, og Kiøberen, forstaaer sig, havde intet derimod. Naar Taxten var lavere, vilde Kiøberen for at faae, hvad han ey kan undvære, byde Høyere, og derover fiscaliserte Sælgeren ikke. Deri faaer Regieringen aldrig Fremgang, hvori meenige Mand, fælles Velfærd, og som her, Tingenes Natur, selv arbeyder imod den.

Vel siger Forfatteren Pag. 225: At han holder Kornprisernes bestandige Jevnvext og Fastsettelse først muelig og gavnlig, naar vor Agerdyrkning var forbedret, og Levnettsmidler hos os var bleven overflødige. — Men, da alt hvad som nu er fremført mod Mueligheden og Tienligheden af bestandige Kornprisers Fastsettelse, validerer ligesaa fuldt under en bedre, som en slettere Agerdyrkning, saa skiønner Læseren vel, at Forfatteren med denne Tilstaaelse virkelig omstøder og tilintetgjør al sit Skriftes øvrige Indhold. Heller ikke er det nogen vis Følge: At Agerdyrknings Forbedring gjør det, at Levnettsmidlerne bliver overflødige og lettere. Thi uden at tale om, at Priserne Hos os fornemmelig beroer paa andre Landes

107

Priser, da veed man jo: At med Levnetsmidlernes Formerelse tiltager Folkemængden, og følgelig Levnetsmidlernes Forbrugelse, saa at Priserne efter Agerdyrkningens Forbedring endda gierne kan blive de samme.

Tvende Aarsager anfører Forfatteren Pag. 225 og 226, til at bevise visse bestandige Kornprisers Fornødenhed. Den første er: At Kornhandlerne stiller Hiemprisen efter Prisen i de kornkiøbende Steder og Lande. Er den, siger han, ikke saa høyt, at de kan faae Fragtomkostning og udlagte Penge betalte, og endnu noget til Profit, fører de intet Korn did, men lader det ligge, indtil Prisen stiger saa høyt.— Men hvad, maa jeg spørge, er herpaa at sige? Hvad Ondt er der i dette? Er dette ikke Reglen, en rigtig og uforanderlig Regel for al Handel og Kiøbmandskab? Men derved, tillegger Forfatteren, kommer de kornkiøbende Lande og Steder ofte i Betryk. Men hvorledes kan Kiøberen siges at komme i Betryk ved det, at Sælgeren eller Handelsmanden ikke vil, eller kan, sælge ham det med Tab og Forliis. Derved vilde Kornhandlerne jo endnu komme i større Betryk, og snart faae afsolgt. Det er jo heller

108

ikke Kornhandlernes Skyld eller Feyl, naar de, som Forfatteren tilstaaer, saavidt det er dem mueligt, rette deres Hiempriser efter Prisen i de kornkiøbende Lande og Steder? At enten Aarets Vext og Frugtbarhed, eller Tidernes nærværende eller befrygtende Uroeligheder, uagtet deres modsatte Bestræbelser, setter Kornet i den Priis, at de kornkiøbende Steder ikke vil tilforhandle sig det for den Priis, at Kornhandleren kan staae ved Magt, det kan jo hverken de, eller noget Menneske ændre. Kommer de kornkiøbende Steder herved i Betryk, da er det allene deres egen Skyld, at de ikke vil betale Kornet til den Priis, som Tidernes Omstændigheder medføre.

Den anden Aarsag, Forfatteren anfører til at bevise visse bestandige Kornprisers Fornødenhed, er denne: At Jorddrotter, Forvaltere og Ridefogder glemmer ikke at opdrive Hiemprisen saa høyt, som mueligt. — Heri er heller ikke mindste Feyl eller Urigtighed? Søger alle Kornhandlere (som Forfatteren selv nylig tilstod) ja alle Kornkiøbere, at nedsette Prisen saa lavt, som mueligt, da er det ikke allene billigt, men endog fornødent, at Kornsælgeren, at Land-

109

manden, opdriver dem saa høyt, som mueligt. Just disse indbyrdes Bestræbelser er det, hvorved den rette og billige Pris paa alle

Vahre best treffes. Søgte Landmanden ikke,

ligesaavel som alle andre, at holde sine Vahre i Priis, hvad skulde da balancere Borgernes Bestræbelser for Nedsettelse? da maatte Kornpriserne jo falde til Landmandens og Agerdyrkningens Undergang; og hvorledes saae det da ud i Tiden med Borgeren og hele Staten?

Som der da aldeles ingen Feyl og Mangel

findes ved disse tvende anførte Poster, saa giver de ikke allermindste Grund eller Anledning til at fastsette visse bestandige Kornpriser.

Naar Forfatteren, derfor siger: "Tænker min Herre til at borttage Virkningen, nemlig den Betryk, som de kornkiøbende Steder settes i, ved det at Kornhandlerne ikke med deres Tab og Ruin vil tilføre og sælge dem Korn, samt Landmandens Bestræbelser at holde Kornet i Priis, da maa han borttage Aarsagen, nemlig Prisernes Foranderlighed, Mangel paa deres Fastsettelse." - Da svares: At disse

Bivirkninger behøver ikke og bør ikke borttages, og at Aarsagen hverken bør eller kan borttages. Da

110

Prisernes Ustadighed grunder sig paa saadanne Aarsager, som ingen menneskelig Myndighed ændre kan.

Naar Forfatteren siger Pag. 226: At Kornprisen paa de kornkiøbende Steder maatte være Høyerer for dem, der havde længere Vey at føre det over Søen, og lavere for dem, der havde kortere; Og ligeledes vil Pag. 227: At Prisen skal være forskiellig paa det Korn Normanden selv hentede, og det, de Danske did førte; da agter Læseren vel, uden min Erindring, baade Vanskeligheden, ja Umueligheden at holde over sligt, saa og de store Uleyligheder, sligt vilde medføre. Derover vil jeg da ikke opholde mig, helst siden det lader, at Forfatteren selv frafalder det, naar han straxen derpaa siger: Dog synes mig det var billigt, at Jevnvegten veyede lige overalt.

Det feyler ikke, siger Forfatteren videre Pag. 227: At vore Brødre i Norge, naar de fik vort Korn for den

laveste Priis, som var os muelig, jo igien overlod os deres Vahre for det beste Kiøb, de kunde. Her yttre Forfatteren en meget bedre Troe til sine norske, end danske Brødre. — Hvorfor foreslaaer han

111

ikke ligesaavel: At der skal settes faste Priser paa de norske Vahre, i den Fortrøstning: At det ikke vil feyle, at deres danske Brødre, naar vi fik deres Vahre for den letteste Priis, dem muelig, jo igien overlod dem vore Vahre for beste Kiøb, vi kunde. Forunderligt er det, at nogen kan foreslaae bestandige fastsatte Priser paa Kornvahre, uden tillige at foreslaae Priserne paa øvrige Levnetsmidler ligeledes fastsatte. (helst da der ikke er nogen Ting vanskeligere at anslaae til bestandige Priser, med Kornvahre) Hvorfor skal den Danske mere være bunden ved faste Priser, end Normanden; Bonden, end Borgeren? Hvorfor skal den eene lades i Frihed, sine Vahre at opsette, og den anden ikke? Derte er jo at hæve den Jevnvegt og lige Forhold, som nu er imellem Bonden og Borgeren: At dersom den eene setter for høy Priis paa sine Vahre, kan den anden gjøre det samme, og anslaae en Deel deraf paa det, han afhændiger? Og skal denne Jevnvægt hæves, skal dette Baand, skiønt uomgængelig for Handelen, dens fri og ubehindrede Drift, løses, Hvorfor skal der da ikke løses paa begge Sider, for den eene, saavelsom for den anden? Denne

112

Forfattere synes mig derfor ligesaa partisk mod Bonden og Landmanden, som forrige Forfattere var for dem.

Jeg troer vore norske Brødre saa got, som nogen, og fuldt saa got, som mine danske. Men jeg troer hverken første eller sidste, ingen Nation, ingen Stand, ingen Næringsart Brugere saa vel, at, fordi dem lades de Ting, som de behøver for beste Kiøb, som mueligt, de derfor sælger deres Producter det letteste, dem mueligt. — Det var at love sig et Broderskab, en Ærlighed (ja en Skiønsomhed og Jndsig) som aldrig ved hele Stænder og Laug har fundet Sted i Verden. — Hvo skulde vel og decidere, og hvormed skulde det bevises: At Priserne vare de letteste, som mueligt? Om de end vare det, blev det da vel almindelig troet?

Til den Indsigelse, som Forfatteren venter sig mod sin Jevnvegts Muelighed, tagen af Aarenes ulige Vext og Frugtbarhed, svarer han allene: At, siden Kornprisen i en Egn eller Land hidindtil har rettet sig ikke allene efter Egnens og Landets egen Frugtbarhed, men endog efter andre Landes; da er det jo ikke mere ubilligt, eller urimeligt, at Kornprisen i den

113

Sted herefter retter sig efter den faste paasatte Taxt og Forskrift. — Men om Forladelse! Naar Prisen retter sig efter andre Landes Priis, det er at sige Aarets almindelige Frugtbarhed, da bliver Prisen naturlig, grundende sig paa naturlige og billige Aarsager, naar den derimod skal rette sig efter en vilkørlig, egenmyndig, eengang for alle, eller for flere Aar tillige, tagen Beslutning og Forskrift, da bliver den unaturlig, tvungen og ildepassende. — I første Tilfælde befordre den Seylats, Handel og Omsetning, og raader Boed paa Landenes indbyrdes Trang og Fornødenhed, i sidste Tilfælde derimod standser den Handel og Omsetning, og stifter en almindelig Forvirrelse.

Ved denne Indsigelses Besvaring, sees det og tydeligt nok, at Forfatteren har været meget forlegen, og derfor vil tage Retraite til vor Agerdyrknings forventende Forbedring, som den, der skulde gjøre Sagen muelig. Men da den ikke hæver Frugtbarhedens Uliighed et Aar mod det andet, hæver den heller ikke hans Jevnvegts Umuelighed.

Efter at han derpaa Pag. 228. har tilstaaet: At mod en betydelig Misvext kunde

114

hans Jevnvegt ikke holde Stand. Besvarer han Pag. 229. den Indsigelse mod Jevnvegts Muelighed, som tages af Landmandens Bestræbelser i at opdrive Kornets Priis. Derimod setter han Regieringens Myndighed og faste foreskrevne Priser. Høyere, siger han, kunde Landmanden da ikke faae eller forvente, med mindre man paa egen Vove og Bekostning torde gribe til at føre det udenlands. — Men for først er jo denne Sag ikke saa farlig og vovelig, at den jo ofte er bleven iverksat.— og for det andet skiønnes lettelig, at, naar Kornhandlerens anseelige Vinding ved Udskebning, og Borgerens Trang til Vahre, som han ikke kunde undvære, foreenede sig med Landmandens Bestræbelser, i at forbigaae og tilsidesette den foreskrevne Taxt, blev det imod disse foreenede Kræfter Regieringen umueligt at hanthæve den.

Forfatteren kan ellers forsikre sig: At der behøves slet ingen nye, ingen tvungne, ingen unaturlige Midler, til at balancere Landmandens Bestræbelser i at opsette Kornprisen; de balanceres tilforladelig til rette Jevnvegt, til retteste og for hele Staten fordeelagtigste Priser

115

ved Borgerens og Kornhandlerens modsatte Bestræbelser i at nedsette dem, al den Stund begge Stænder

finder lige Hanthævelse, og den eene ikke, som ved slig Utidig Forskrift nødvendig vilde skee, trykkes og tvinges mere, end den anden.

Naar Forfatteren Pag. 230. foresnakker Bonden: At hans, Herskabets, og Forvalterens Bestræbelser i at opsette Kornprisen, ja Kornprisens virkelige Forhøyelse, aldeles intet kan gavne ham; siden Vahrenes Priis i Kramboden derved bliver desto Høyere, og at hans Udgifter voxer ligesaa sterkt paa den ene Side, som hans Indtægter paa den anden &c. da holder han vel kloge Folk undskyldte, om de ikke troer det; helst da han selv, Pag. 224, tvertimod, som en Grundsetning, fastsat haver: At en for høy Priis paa Kornet er nyttig for Landmanden, og at han derved trekker alle de andres Sved og Arbeyde til sig. Men at den er skadelig for de øvrige Medlemmer i Selskabet, som derved udelukkes fra Velstand, deres Vindskibeligheds Øyemeed. — Begge Deelee kan man jo ikke troe, end ikke den allerføyeligste, siden det eene løber saa snor ret imod det andet.

116

Saa meget er ellers vist, og kan tilstaaes: At naar den ene Lem, den ene Stand i Staten forfalder, det være sig Bonden eller Borgeren, drager det den andens Fald efter sig, og at de Aarsager, som forvolder det første, med rette og kan siges at forvolde det andet. Og derfor vilde jeg, at alle de, som skrive til Statens Beste og Vedkommendes Oplysning, udstrakte deres Syn saavidt, at de oversaae det ene med det andet, at de saa ikke paa een eller anden Stands, men paa hele Statens Velstand. Saaledes drager for høye Kornpriser vist nok, som Statens Tab, saa og Landmandens, som een af Lemmerne, hans Nachdeel efter sig med Tiden, men for først, og for en Tidlang, gaaer det ud paa Borgeren, og paa hans Bekostning.

Jevnvegtens Nytte vil Forfatteren, Pag. 232, bevise 1.) dermed: At den hævede den bestandige Frygt, vi leve i for Kornets Høyere Priis, som den der hindrer Folkets Formeerelse og opskruer Arbeydslønnen. — Dertil svares for først: At Haab og Frygt ere Menneskens beskikkede og høvfornødne Drivefedre, den ene at lokke, og den anden at drive dem; og be-

117

staaer Statskonsten fornemmelig, i at stille og sette disse i deres behørige Gang og Virkning, men ingenlunde i at hæve dem, hverken den ene, eller den anden. — Rigtigt nok, at man nu, da Priserne ere uvisse, lever i Frygt for Høyere Priser. Men saa lever man jo og i det Haab om lavere Priser. Frygten balanceres da net op ved Haabet; og begge Drivefedre, som Menneskene høyst nyttige og u-undværlige, har nu deres virkende Kraft. — Fastsatte Priser derimod borttager dem begge, Haabet saavelsom Frygten, samt deres tienlige Virkninger.

For det Andet: At Borttagelsen af den Frygt for Høyere Kornpriser ikke kan ansees af stor Betydenhed, den Stund dog saa megen anden Frygt overbliver; Frygt for Høyere Priis paa alle øvrige Levnetsmidler; Frygt for Brændsels anseelig større Kostbarhed; Frygt for Misvext; (som Forfatteren tilstaaer at omstøde hans Jevnvegt) Frygt for større Skatter og Paaleg; Frygt for Krig og uroelige Tider; Frygt for Sygdom og Skrøbelighed; ja Frygt for utallige Vanheld og Ulykker, som Mennesket paa alle Sider og fra alle Kanter er udsat

118

for. — Skulde alle disse Frygter (om end den Frygt for Kornprisens Forhøyelse, tillige med Haaber om Nedsettelsen, udgik) ikke være Menneskene noksom mægtige Drivere og Tilskyndere til at tage det meste i Løn, Hyre og Profit, som de kunde faae, og giere dem Ægteskabs Indtrædelse lige betænkelig?

For det Tredie, seer jeg ikke, at Forfatterens Jevnvegt hæver engang den Frygt for Kornprisens Forhøyelse, naar Prisen ikke skal fastsettes for ævig; thi det lades dog vel Regieringen frit og forbeholden, at forandre den, naar fornødent eragtes; og den Tid vilde meget hastig indtrekke, da Jevnvegtens Paabud snarlig vilde vise og opdage de kortsynede alle Jevnvegtens, skal jeg sige, Ulykker, Uleyligheder, eller Urimeligheder. — Frygten blev da nok den samme, siden man havde høystgyldige Aarsager til at befrygte den fastsatte Jevnvegts hastige Fald og Omstødelse.

Blev Jevnvegten end en Regl, efter Forfatterens Sigende, for den Profit, eller Formue, enhver for sin Familie behøvede, saa blev den dog langt fra ikke, som han tænker, en Regl for den Fordeel og Formue, som enhver

119

søgte. Thi hvor er Maalet for den menneskelige Begierlighed i det jordiske? Naar han har nok, og seer han har nok, søger han da ikke mere? Og naar seer og troer han vel dette?

Den anden Jevnvegtens Nytte setter Forfatteren i Landmandens Forsikring, om at faae sin Vindskibelighed vel belønnet. Men, hvorledes, maa Bonden spørge, forsikres mig min Vindskibeligheds Belønning, dersom Kornprisen ikke maa stige, naar jeg for lige Flid og Arbeyde høster mindre? Faaer jeg intet mere for mit Korn

det Aar, jeg kan sælge 5, end det Aar, jeg kan sælge 25 Tønder, da bliver jo lige Arbejde meget ulige belønnet? (og dette, maa man agte, kan endog en lidet betydelig Misvext gjøre, siden Udsæd, egen Fornødenhed og Forbrugelse samt Landgilde, aarlig medtager samme Quantum) Saadan en Jevnvegt giver langt fra ingen Jevnvegt i min Pung og min Tilstand. — Nu kan man vel trøste ham, at han skal haabe, (skiønt Forfatteren lader ikke at være Elskere af Haab eller Frygt, men heller vil have vis Regning) at han skal haabe til bedre Tider; men det gielder, om han kan oppebie dem, fortsette Avlingen, og reede for sig saa

120

længe. Kan Bonden herved gjøre vis Regning, hvad han kan vente for hver Tønde Korn, saa bliver hans Regning ham desto uvissere, hvad han kan regne, at hans Korn ham aarlig vil indbringe, og er det denne, og ingenlunde den første Regning, der er Bonden magtpaaliggende. Frygt for Misvext bliver ham altsaa større og haardere under, end uden Jevnvegten.

Den tredje Jevnvegtens Nytte setter Forfatteren Pag. 234. deri: At den setter Skranker for Landmandens Begierlighed og Bestræbelser i at opsette Kornprisen. Men denne, som forhen sagt, balanceres bedre og rettere ved Borgerens modsatte Bestræbelser.

Den herde Jevnvegtens Nytte er for Kornhandlerne. I den fastfatte Pris, siger Forfatteren Pag. 224. havde de noget at rette sig efter; de kunde nu altid see deres Profit forud, lige stor, og saa vis, at de aldrig, uden ved særdeles Ulykker, kunne gaae glip deraf. Men, foruden det, at Handel og Hazard ere og bliver uadskillelige, da maa jeg spørge: Hvorledes det stod til med Kornhandlerne i de Aar, naar andre Lande kunde sælge under vore fastsatte Priser? Nyttens for dem blev da nok

121

denne: At de kunde sidde med Hænderne i Lommen, stege Æbler, læse Aviser, og sukke over det i Handelen saa unaturlige Paafund af visse bestandige Prisers Paabud. Videre. Hvo vilde da hente os vore norske Fornødenheder, og hvad vilde de da koste? Lad være Uvished i Handelen nu ruinerer nogle; saa vilde dog Mangel af Handel, og en Anstalt, som bandt de Handlendes Hænder, ruinere langt flere.

Den femte Jevnvegtens Nytte, som Forfatteren anfører Pag. 236, er denne: At som Kiøbmanden nu efter hans Meening ikke tabte paa sine Kornvahre, saa slog han heller ikke Tabet an paa sine Kramboevahre, og solgte dem altsaa lettere Kiøb. — Men hvorledes kan det siges: At Kiøbmanden almindelig taber paa sine Kornvahre; og at faadant Tab nu anslaaes paa hans Kramboevahre? Kornhandelen er jo her allevegne, naar Hovedstaden undtages, den beste og fordeelagtigste. Altsaa kan det med ingen Skiel siges: At Kramboevahrene nu opsettes os i Prisen formedelst Tabet paa Kornvahrene. — Overalt; hvad enten Kiøbmanden vinder eller taber paa Kornet, tager han for sine Kramboevahre det meste, han, uden at

122

standse sin Afsetning, kan faae. Det staaer jo og ligesaa lidet til Kiøbmanden til saa høj Priis, han vil, at afsette sine Kramboevahre, som sine Kornvahre.

Den siette Jevnvegtens Nytte skulde være: At Kiøbenhavn, som Forfatteren ønsker og mener Pag. 236. kunde afsette og omsette vort Korn i Holland. Men hertil, uden at tale om, at Hollænderne selv meest henter deres Korn, hielper hans levnvegt slet intet; det skeer mindre under, end uden hans Jevnvegt, formedelst dens mange, nu noksom udførte, og tydelig nok for Dagen fremlagte høystbetydelige Uleyligheder.

Til det Forfatteren siger Pag. 237: At vi i vor Handel med Holland staaer i Undervegt, svares saaledes: At det skader ikke, om vi en finder Balance i vor Handel med enhver Skat i fær (thi det finder vel ingen Nation) naar kuns vor Handel med Fremmede balancerer i Almindelighed.

Endelig Pag. 237. taler Forfatteren om mange forenede Fordeele; men som han dertil angiver tvende Aarsager: 1.) At vor Agerdyrkning bringes til den forønskede Fuldkommenhed.

123

og 2.) at der fastsettes en bestandig Kornpriis. Da svares: At den første antages, som gyldig, ægte og eene noksom tilstrekkelig. Den sidste derimod erklæres ikke allene for unødvendig, Men endog høyst skadelig.

Forfatteren besvarer derpaa til Slutning nogle Indvendinger mod en lav Jevnvegt, men da hans Jevnvegt i Almindelighed er befunden unaturlig, ufornøden og skadelig, den lave, som den høye, saa kan jeg her slutte mine Anmærkninger.

124

Andet Anhang af Anmærkninger

over

Priisskriftet No. XII. i Danmarks og Norges oeconomiske Magazins 7de Bind, angaaende:

Hvad der meest opmuntrer til Flittighed, lave, etter høye Priser paa Levnetsmidler.

I Almindelighed mærkes hos denne Forfattere, først denne Mangel: At han meget ubestemt forklarer, hvad lav, hvad maadelig, og hvad høy Priis er paa Levnetsmidler; dernest dette Feyltagende: At i den sted Ordet, Levnetsmidler, her burde tages i sin fulde udstrakte Bemærkelse for de til Livets Ophold hos os, efter vor Clima og Levemaade, nødvendige og u-undværlige Ting, tager han samme i den meget indskrænkede Bemærkelse af nødvendige Fødevarer, som Jordbruget hos os frembringer.

125

Angaaende først den omtalte Mangel, da findes, at hans Demonstration, saavel som yderligere Forklaring, hvad der forstaaes ved maadelig høye Priser paa Levnetsmidler, nemlig, naar de bliver got og billig betalte efter deres Værdi; og hvad der forstaaes ved deres meget lave Priis, nemlig naar de mister deres tilbørlige Forhold imod andre Vahre, giver slet intet nyt Lys, og ingen Bestemmelse af vore sædvanlig ubestemte Begreb i denne Sag; da vi neppe vide, hverken hvad vi selv eller andre forstaaer under de Ord, høye og lave Priser, formedelst de forskellige Hensigter, snart til de circulerende Penge, snart til andre Staters, snart til forrige Tidens Priser, snart med Hensigt til den ene, og snart til den anden Næringsstand, ja snart med Hensigt til Statens Arbejdere, og snart til dem, der leve af fastsat Gage og Pension. Ja jeg paatvivler, at Forfatterens eget Begreb er meget bestemt, da jeg seer, at han Pag. 212. distingverer imellem maadelig, og maadelig høy Pris. Hvilken af dem, maa jeg spørge, er den rette, ret trufne og billige? thi den maadelige Priis er efter mine Tanker baade maadelig høy, og maadelig lav.

126

Et nøyagtigere Begreb, end det, Forfatteren her giver, en nøyagtigere Bestemmelse, hvad der egentlig skal forstaaes ved dyrt og let Kiøb, høy og lav Priis, naar der spørges om Prisens Indflydelse paa Flittigheden, vil vist nok være fornøden for den, der ikke skal forvirre sig, men behørig udvikle Materien, og udrede sig derfra. — Og da Forfatteren af foregaaende No. IX. i samme Magazins 7de Deel fører os til en langt grundigere Indsigt i denne Sag, saa vil jeg have Læseren did henviist, for der at hente den behørlige, men hos denne Forfattere manglende, Oplysning.

Angaaende dernest Forfatterens omtalte Feyltagende, da seer jeg ikke, hvorfor han Pag. 205. ved Levnetsmidler allene vil have forstaaet Landmandens Producter, tænker heller ikke, at dertil kan gives nogen gyldig Aarsag. Adskillige Handelsmandens Vahre, saasom Salt, Sild, tørre Fiskevarer, der deels ere umistelige, deels her meget almindelige Fødevarer, bør jo dog uomgængelig indbefattes under vore Levnetsmidler? Desuden da bor under Levnetsmidler her, hvor der handles om deres Prisers Virkning paa Flittigheden, ikke allene

127

forstaaes Fødevarer, men de til Livets Ophold Her nødvendige og umistelige Ting, og saadanne ere ikke allene adskillige Handelsmandens Vahre, saasom Jern, Hør, Hamp, og Fyrtimmer, men endog mangfoldige Borgerens og Handverksmandens Tilberedelser og Arbejdernes Producter, saasom Smeddens, Tømmermandens, Garverens &c. og af deres Vahres Priser dependerer ligesaavel Flitighed og Flittigheds Opmuntring, som af Landmandens.

Vil man altsaa ingen Partiskhed vise mere for Bonden, end Borgeren, da bør man her under Levnetsmidler inddrage begge Producter, ligesaavel de forarbejdede, som raae Materier, og vigilere ligesaavel for de førstes, som sidstes maadelig høye eller billige Priser. Og vil man ikke have Priserne paa Landmandens Producter, uden billige og ret trufne, da kan man jo og gjerne tage Borgeren og hans Vahre med.

Men, svarer Forfatteren Pag. 209: Maadelig høy Priis paa Levnetsmidler (derved forstaaer han Bondens Producter) lokker formedelst sin Fordeel dem, der skal frembringe og forhandle Landets Producter; og den driver af Fornødenhed alle dem til Stræbsomhed, der

128

skal fortære Levnetsmidlerne. Og Pag. 211, forklarer han sig atter saaleves: Paa Bondens Side staaer det fast: At maadelig høy Priis opmuntrer ham til Flittighed formedelst Fordeel. Alle de andre, som ere uden for denne Classe, maa drives til Arbejde ved en anden Motive, nemlig Fornødenheden, som Landmandens Producters maadelig høye Priis paalegger dem. — Men, kan Borgeren ikke med selvsamme Føye replicere: At det er ligesaa vist paa Borgerens Side, at maadelig høy Priis paa hans Vahre opmuntrer ham til Flittighed

formedelst Fordeel, og at Bonden maa drives til Arbeyde ved et andet Middel, nemlig Fornødenheden, som Borgerens maadelig høye Priser ham paalegger? Hvad i Verden kan berettigede Forfatteren til den Forskiel han her gjør mellem Bonden og Borgeren? Hvorfor skal Bonden lokkes, og Borgeren drives? Hvorfor er Vinding, og Haab om Vinding, et tjenligere Middel for Bonden, og Fornødenhed et tjenligere, om ikke uomgængeligt, Middel for Borgeren? Man skulde dog tænke, om Forskiel her ellers fandt Sted: At det mildere Middel virkede best paa Borgeren. og det haardere paa Bonden siden

129

første Stand almindelig agtes meer civiliseret, end den sidste. Det retteste, og ene rette bliver dog, aldeles ingen saadan Forskiel at gjøre; begge Midler at foreene; af begge Drivefedre tillige at betiene sig, og det lige for begge Stænder; begge Stænder og deres Næring sig lige meget at antage, og ligevel at hanthæve; siden de ere saa uadskillelig foreenede, at den eenes Decadence om en føye Tid vil og maa medføre den andens. Derved vil begges Arbeyde og Arbeydes Producter holdes og geraade i lige Jevnvegt og indbyrdes Forholdelse til fælles Velfærd, og ikke til den eenes, men til begges, og altsaa til en almindelig Flittigheds Opmuntring.

Siden nu denne hans Hovedsetning er saa gandske urigtig, saa kan al hans Bestræbelse, som han gjør sig hele Skriftet igiennem, for denne Setning at oplyse og stadfæste, ikke andet, end være spildt og forgieves. Dog vil jeg endnu anføre een og anden Anmærkning.

Naar Forfatteren Pag. 209. for at opmuntre til en større Arbeydsomhed, provocerer til det guddommelige Bud: I dit Ansigt Sved &c., da vil jeg allene have ham erindret:

130

At Menneskenes Overdaadighed, Phantasie, foranderlige Moder, fordervede Smag, Lyst til Pragt, Pral, Narreri og store Optog, har for længst bragt Arbeydet og Arbeydsomheden over den Grad, som Naturen og Naturens Herre, som Livets Fornødenhed og Beqvemmelighed, som deres sande og højeste Velstand, udfordrer og paalegger.

Lige den samme Munterhed, Flid og Stræbsomhed, som Forfatteren Pag. 210, udfører, at Bonden faaer ved sine Vahres gode og maadelige høye Priser, den samme Lyst, Flid og Stræbsomhed faaer jo Borgeren og, naar hans Vahre holdes i Priis. I det udsatte Problema spørges jo og om Opmuntring til almindelig Flittighed hos Statens Arbeydere, og ikke mere til Bondens, end til Borgerens Flid.

Huusmænd og Inderster, dem Forfatteren Pag. 211, anseer af en anden Art, end andre Bønderfolk, henfører til de Libertiners Sect, og søger, som Vandbier at udsue den stakkels Bonde, vil jeg her allene sige dette til Forsvar: At efter den nu værende Hartkornets Inddeeling, ja muelig endog efter den beste Inddeeling, ere de umistelige for Staten og

131

Bonden selv. Bonden man ansee dem, ikke alleneste som sine Tienestefolk, men som dem, der skal forskaffe ham og hans Børn Tienestefolk i Tidenja ved deres Børn fritage hans fra Krigstjenesten. Huusmænd og Inderster kan jo heller ikke være Bønderne for nær, da de, som ingen Grund eyer, dependerer gandske af Bøndernes Godhed. Men just derover anseer og mangen Gaardmand, ligesom Forfatteren, det for Opsetsighed eller Dovenskab, naar Huusmanden ikke vil, og ikke kan, arbeyde for den Taxt, Bonden byder. Huusmanden kan vist med bedre Grund klage (men disse Klagemaale læser vi ikke, siden de ikke ere i de Skrivendes Classe) At, skjønt han for sit Arbeyde hidindtil alt for knap og kummerlig er betalt, kan der dog findes den, der har saa haardt et Hierte, at han glæder sig ved Trang og dyr Tid, for at I tvinge ham endnu til at arbeyde for ringere. — I øvrigt vil jeg her have Forfatteren Henviist til Pag. 242. Paragr. 22. der at hente videre Giensvar.

Til det, som siges Pag. 212. om Tienestefolkes stigende og opskruede Løn, erindres dette: At naar Bondens Næring bliver fordeel-

132

130 agtigere, naar hans Avlings Producter afsettes dyrere (og saaledes har det sig jo nu, frem for i forrige Tider) findes der slet ingen Ubillighed i, at hans Tienestefolk og Medarbeydere faaer større Løn, end før. Desarsag er jeg heller ikke saa stor en Hadere, som mange andre, af den Skik: At Bonden i Løn accorderer sin Karl en vis Udsæd. Derved tager Karlen Deel med Hosbonden i Tab og Vinding, i Misvext og god Vext, i Næringens mindre eller større Fordeelagtighed. Vinder Karlen i de fordeelagtigere, saa taber han i de ufordeelagtigere Aar, da det vilde falde Bonden svært, den sædvanlige Løn at udrede. End mere! naar alt hvad Tienestefolk skal kjøbe for deres Lønneskillinger, stiger i Prisen, og saaledes har det sig unegtelig nu, fremfor før, som Forfatteren og selv tilstaaer Pag. 215, da var det jo Uret, om de ikke fik flere Penge i Løn, ellers tiende de jo virkelig for mindre nu, end før. Forfatteren har jo selv Pag. 207. erindret: Hvorledes Penge

ere faldne, og falder i Prisen imod Vahre. — Overalt maa jeg erindre Forfatteren: At i Almindelighed har det sig saa, at lav Folkeløn i et Land er Tegn til slet Næring

133

og Tilstand. Høy Hyre og Folkeløn derimod Tegn til god Næring, siden Folkelønnen for største Deelen retter sig efter Steders Næring.— Med alt, hvad Forfatteren fremfører om Riibe Folkemarket, og den høye Løn, de der fordrer, gaaer mange Jyder endda til Holland. Det er altsaa den Høyere Hyre i Holland, og ikke just de for lave Kornpriser her, som gier det, at Jyderne paa det saa kaldede Riiber Folkemarket spænder deres Løn og Hyre noget vel høyt efter Forfatterens Meening.

Angaaende det Forfatteren siger Pag. 213. om friske og sterke Betlere, at de tvinges til Arbeyde ved maadelig høye Priser. Da svares: At disse dog ikke nær i den Mængde under lave, som høye, Kornpriser omløber; og Aarsagen er denne: At under høye Priser, da Bonden og snart hver Mand behielper sig med mindre Folk og Dagleyere, end ellers, nødes mange ved Mangel af Fortieneste imod deres Villie til at betle.

Naar Forfatteren herpaa Pag. 214 og 215 kommer til Borgeren, da vil han snakke ham for: At han taber ikke ved det, som han dog tilstaaer, at Bonden har Fordeel ved, nem-

134

lig, ved at betale Bondens Vahre efter maadelig høy Priis. Rigtigt nok naar Prisen er maadelig, billig og ret truffen, saa taber hverken Sælgeren eller Kiøberen, Bonden eller Borgeren. Men Borgeren har vist Aarsag til Mistanke, at det er ikke denne Priis han forstaaer ved den anpriste maadelig høye Priis; thi Hvorfor taler han da ikke ligesaavel for Borgeren og hans Vahres behørige Priis, som for Bonden og Landmanden? Hvorfor anseer han Borgeren for et Kreatur, der endelig skal drives, naar Bonden derimod allene skal lokkes? Hvorfor prædiker han ikke ligesaavel for Bonden; At han taber intet ved at betale Borgeren sine Vahre maadelig høyt, og lærer ham, at saadan forhøyet Pris kan han igien anslaae paa sine Vahre. Dog, muelig han anseer Borgeren allene klygtig nok til at begribe dette, og at det var for vidtløftigt at faae i Bondens Hoved! Det har ellers sin fuldkomne Rigtighed: At Borgeren kan, og nødvendig maa, anslaae en Deel af den forhøjede Kornpriis paa sine Vahre. Men her skal nogen Tid til, og for først lider Borgeren. Overalt, skal der blive Fordeel, som Forfatteren vil, paa Bondens Side; thi ved Fordeel allene vil han, at

135

han skal lokkes til Flittighed, da maa der være Tab og Nachdeel paa Borgerens Side. Ja det er jo eene Trang og Fornødenhed, som Forfatteren har udsat ham til en Drivefeder. — Altsaa frygter jeg, da Forfatteren har yttret sig saa tydelig, at det vil blive ham vanskeligt, at snakke sig ind igien i Borgerens Credit.

Nød, siger Forfatteren Pag. 216, kommer nøgen Kone til at spinde. Gandske rigtigt! Nød og Fornødenhed i en vis Grad er gandske vist tienlig og fornøden til Flittigheds Opmuntring. Saaledes er den Nød, som tvinger den forhen ledige og efterladne til at spinde. Men Nøden kan ogsaa gaae forvidt. — Gaaer Nøden saa vidt, at den Spindende, med al sin Flid ikke kan fortjene Brødet, men tillige for først maa tære paa det lidet, hun haver, og tilsidst slippe Rokken, og tage til Betlerstaven, da er saadan Nød vist nok beklagelig, og dens Virkninger ikke allene Staten utienlige, men endog høyst stadelige. Er der da den Nød, som driver til Rokken, saa maa man dog iagttage, at der og er den, som driver fra Rokken og til Betlerstaven. — Den Nød, som gjør Spinderens og Arbeyderens Løn og For-

136

tjeneste utilstrekkelig, endog til kummerligste Ophold, og som tillige indskrænker det Arbeyde og Fortjeneste, som Arbeyderne skulde have Hos andre, og lader mange af Arbeydernes Tal ledige og uden Næring, den Nød er vist hele Staten høyst skadelig; thi i hvad Evne den end har til Arbeydsomheds Opmuntring, saa bliver dog Arbeydet, og Næringen for Arbeyderen, derved formindsket.

Nød og Fornødenhed er et tjenligt og uomgængeligt Middel og Drivefeder til den behørige Flid og Vindskibelighed i Staten; dog maa den alletider for enhver Stand, og, saavidt mueligt, for enhver Arbeydere, være føyet og foreenet med den anden Motive, Haab om Vinding, Vinding i mindste af fornøden Ophold og Udkomme; thi ellers er Nødens Virkning hos Arbeyderen i Almindelighed den samme, som hos Bonden i Særdeleshed, nemlig efter Forfatterens egen Tilstaaelse Pag. 210: At den svækker Arbeyderens Lyst, og derimod medfører Kiedsommelighed, Desperation, Ladhed og Liderlighed.

De hedenske Moralister, som Forfatteren citerer Pag. 218, har visselig Uret, om de

137

eene tager deres Motiver til Flittighed fra yderlig Trang, Hunger og dyr Tid. Og en Christen har endnu langt større Uret, om han betjener sig, eller tilraader at betjene sig, af denne Motive allene, og det for hele

Stænder; ja for vor hele Almue, Jordbrugerne alleneste undtagne. — Han har vist Uret, om han ikke vil, eller ikke veed, at sette andre Motiver i Gang.

Vil Forfatteren hertil sige: At han heller ikke ønsker eller tilraader nogen Høyere Nøds eller Fornødenheds Grad, end den, der udfordrer til den billige og fornødne Flittigheds Opmuntring. Da svares: At i saa Fald har han forklaret sig en allene meget ubestemt, men endog vel Haardt. — Agter han tjenligt, at større Nød og Fornødenhed til Flittigheds Opmuntring bliver, Arbeyderne paalagt, end den Nød der trykkede dem, i den Tid, han skrev, da Priserne paa alle Fødevarer mod de sædvanlige Priser vare anseelige høye, og den bedrøvelige Qvægsyge tillige var indtruffen

Den Tids Tilstand kan Forfatteren tillæse sig i det næstfølgende No. 13, som og er et Priisskrift, i Magazinets 7de Deel

138

Pag. 242. — Hvor Forfatteren beklager: "At Levnetsmidlerne ere dyre. Brødkurven saa høyt ophængt, at man neppe kan naae den, at Misvekt hastig udtømmer Laderne, og den alt for høye Kornpriis den Fattiges Pung. Hvor mange Arbeydes Tilbydelser, siger han, opfylder ikke vore Øren? snart hører vi dem fornøiede med den sædvanlige Arbeydsløn, snart med den halve, og snart med Føden allene. Men just fordi denne er saa kostbar, og de Riges Tal saa lidet, eller de saa utidig sparsomme, maae de gaae ledige. De søger Føden allene for Arbeydet, og kan dog neppe finde den, de ere ofte færdige at vansmægte af Hunger."

Er denne Nød og Fornødenhed vor Forsatters for ringe; ere disse Tider ham endnu for lekte og gode; er det da skeete Paabud af Extraskatten ham endnu til Almuens, Arbeyderens, Tjenestefolks, Hunsmænds og Indersters Tvang, ham saa fornøden og kierkommen en Sag, da dog Regenten og hans Ministerium saa ugieerne paalagde og foreslog den; ønsker han dens Varighed, som Regieringen dog stedse omhyg-

139

gelig har været betænkt paa, og alle Retsindige inderlig har ønsket, at kunde lindres og hæves da er det vist en høy Fornødenheds Grad, han ønsker og tilraader. I hans Caracteer bliver, ha neppe Sted for Ømhed og Medlidenhed.

Vil han videre sige, som han selv erklærer Pag. 210, at Qvæstio er: Hvilket opmuntrer meest til Flittighed? Og at han derfor har udvalgt og udført det kraftigste, og til Stræbsomhed meest drivende Middel, nemlig Fornødenheden; og siden nu den større Fornødenhed er kraftigere, end den mindre, da kan det vel forsvares, eller i mindste undskyldes, om Nød og Fornødenhed her i nogen anseelig Grad er paastaaet. — "Da svares: At det forstaaer sig dog af sig selv, og af hele Verkets Hensigt, som er den almindelige Oeconomies Forbedring til Statens Velstand, at her spørges ikke om anden Flittighed og Arbeydsomhed, end den der er billig, og ikke om andre Motiver dertil, end dem, der ere tjenlige, der kan bestaae med Statens og menige Mands Velstand; da den Nød, der gaaer saa vidt, at Flittighed ey mere kan forskaaffe Ophold, at endog mangan flittig Arbeydere maa favne Arbeyde og Fortieneste,

140

og udsettes af Næring, meget urimelig foreslaaes, som best opmuntrende til Flittighed. Overalt maa man agte: At, da Øyemeedet ved Flittigheds Opmuntring er Statens Lyksalighed, og da Statens Lyksalighed bestaaer deri: At meenige Mand lider vel; da er det contradictorisk, dertil, som et Middel, at foreslaae saadan Nød og Fornødenhed, hvorved meenige Mand lider ilde. — Der er jo at statuere: At paa det meenige Mand kan lide vel, da maa meenige Mand bestandig lide ilde, leve slet, knap og kummerlig.

Iblant de Fordeele, som Forfatteren Pag. 216. opregner at flyde af maadelig høye Priser paa Landmandens Producter, anfører han og denne: At alle Handverksfolk herved maae give bedre Kiøb. Han beraaber sig Pag. 218. paa andres Vidnesbyrd: At det har sig saa med Strømperne i Hamrum-Herred, ja med Træskoe, hiemgiort Tøy, Vadmel, Lærret, og Slesvigske Kniplinger. Nylig trøstede Forfatteren Borgeren, Handels- og Handverksmanden: At Bondens Producters maadelig høye Priser intet kunne skade ham; at han kunde anslaae det paa sine Vahre, og indhente

141

det igien ved Prisens Forhøyelse paa samme.— Nu derimod erklærer han reent ud: At foruden det, at han maa betale Landmanden hans Vahre dyrere, tiltvinges han endog at sælge sine lettere. — Hvad skal Borgeren nu tænke? Hvilken Setning af disse tvende, der falder Ham saa contradictoriske, skal han antage for rigtig? — Saa meget er der ellers i Tingen, saa meget kan Forfatteren tilstaaes: At forhøiede Priser paa Fødevarer kan tildrive og tiltvinge mangan Arbeydere at nedsette Prisen paa sit Arbeyde og Arbeydes Producter; og Aarsagen er denne: At i dyre Tider er Afsetningen og Kiøberens Tal mindre, saa og Sælgernes Trang større. De lidet Formuende maae og skal sælge for hvad de kan faae; kande ikke faae fuldt, maae de tage halv Værd, ja mindre; og de mere Formuende maae da følge den courante Priis, om de ey vil beholde

deres Vahre. Men som denne Priis er en tvungen, en for lav og nedrig Priis, nedrigere, end at disse Arbeydere derved kan leve og fortsætte Næringen, saa kan disse lave Priser heller ikke vedvare ret længe, eller saae nogen Bestandighed. Naar disse Arbeydere har tilsat det lidet de ha-

142

ver, saa maae de nødvendig nedlegge saadan Næring, og aftræde fra den Håndtering; følgelig ere disse lavtvungne Priser for Staten høystskadelige. En billig en ret truffen Forholdelse i Prisen mellem alle Næringsarter i Staten, der lader samtlige Arbeydere leve, det lige til dem alle fordeler Byrder og Fordele, er det, der setter Statens Arbeydere i beste Bevægelse, og Staten i største Velstand. — Det er kuns for en kort Tid, at Landmandens Produkters høye Priser kan saaledes, som Forfatteren her siger, nedsette Prisen for de øvrige Statens Arbeydere paa deres Produkter; thi om nogen Tid maae de nødvendig enten, som sagt, nedlegge deres Håndteringer, eller i den behørige Proportion forhøye Priserne paa deres Arbeyde og Arbeydes Produkter. — Altsaa kan vel høye Priser paa Fødevahre, som staaer for en kort Tid, have den Virkning, Priserne i de øvrige, helst de mindst nødvendige, Næringsarter at nedsette. Staaer de derimod noget længe, og faaer nogen Bestandighed (og dette er det jo Forfatteren intenderer) da har de en gandske stridig Virkning, da forhøyer de, og maae nødvendig forhøye Priserne i de øvrige

143

Næringsarter. — Og dermed er den Knude opløst, hvoraf Forfatteren, og mange vore oeconomiske Skribentere, ikke har vidst at udrede sig.

Skulde jeg ellers summariter tillegge min Betænkning om, hvilken af Delene vort Land i Almindelighed er tienligst: Høye eller lave Kornpriser, da blev den sikkert nok denne: At da vort Land er et kornfælgende Land, og vi følgelig, Kornet maa være saa dyrt, det vil, kunne have det for samme, ja endog i Almindelighed for lavere Priis end andre Lande, saa kan og Kornets høye Priis ligesaa lidt hindre vore Fabriqver, som andre Landes, følgelig maatte vi og derudi, for saavidt af Kornpriserne hænger, kunne holde Kiøb med andre. Af dette, at vores er et kornsælgende Land, følger end videre, at Kornet af os ikke vel kan sælges for dyrt, siden denne er den vigtigste Handelsgreen, hvormed vi nogenlunde kunne holde andre Lande, og Handelen i Almindelighed, mellem dem og os, Stangen. Svækkes eller borttages denne Handelsgreen, er det klart nok, vi maae ligge under i Handelen med andre Lande, det er at sige: Vi maae købe for

144

flere Penge, end vi sælge; og hvorledes gaaer det vel den Mand, hvis aarlige Udgifter ere større, end Indtægterne! Er her andet end den visse Armod forhaanden for ham. Man veed, at et heelt Land kan og bør betragtes, som een Person, og Regningen bliver den samme. Ethvert Land, enhver Person bør i sin Ekonomie have en Hovedhensigt, hvorefter de andre maae rette sig. Skal da Agerdyrkningen eller Fabriqver være vor Hovedhensigt? Alle tilstaae, at det første bør være det. Og naar saa er, Hør andre Udsigter derefter rettes og subordineres. Var det mueligt, at vi kunde faae Kornet dyrt betalt udenlands; og Fabrikkerne ikke desmindre have det til lav eller maadelig Priis her hjemme, var dette det beste Middel; men, som dette er umueligt, saa nytter det ey at tænke derpaa. Her er derfor ingen anden Udvey, ingen Mellemvey: Enten maae vi, for at befordre Fabriqver, søge ved Forbud paa Udførsel at nedsette Prisen paa Kornvahre, som var mod vor Hovedhensigt; eller og, man for at befordre Agerdyrkningen, maa søge at udgiøre Kornpriserne til det højeste skee kan, og lade Fabriqverne være en Bisag. Jo, her er

145

dog en Mellemvey, og denne er den ene retteste, naturligste og billigste: Nemlig, at tillade fremmed Korn Indførsel, hvorved vore Fabriqver i al Fald, endog naar Kornet er i højeste Priis, ikke hindres fra, at kunne holde Kiøb med udenlandske, som naturligviis maatte være nok til at kunne holde fremmede Fabrikvahre af Landet. Borgeren, Fabrikanten, der er mig ligesaa nær, og ligesaa kier, som Bonden eller Landmanden, maa ikke for hastig klage over mig. Han maa betænke: 1.) At Kornets Høyere Priis kan han anslaae paa sine Vahre; dog at denne Paasetning, om Fabrikanten ellers vil blive ved Næring, ikke maa overgaae den naturlige Pris, eller den Pris, som de samme Vahre, under samme, ja endog Høyere Kornpriser, og under samme andre Trykninger kunne haves for fra andre Lande. 2.) At jo Mere Landmanden har, desmere handler han med Borgeren, der plat ingen Handel eller Næring kan vente sig fra en forarmet Landmand, der har intet uden sit yderste og fornødneste Udkomme; Endelig maa han, 3.) betænke, som er det vigtigste og fornemmeste, der i denne Henseende betænkes maa; den Connexion vort Land,

146

formedelst Handelen staaer i med andre Lande. Hæves denne Balance aldeles, der af Kornhandelen fornemmelig fouteneres, vil Borgeren og Fabrikanten først og fornemmelig føle Virkningen deraf. Laae vort Land for sig selv, adskilt den øvrige Verden, foruden med den at staae i Handel eller Connexion, blev min Lærebygning anderledes. Hvad jeg her har sagt om Korn, forstaaes og om andre Levnetsmidler, saasom Smør, Kiød, Flesk, med flere Agerdyrkningens Producter.

147

Anmærkninger

over

Herr Westenholtz Priisskrift

om

Folkemængden i Bondestanden.

Paragr. 8. Pag. 17, formeener Forfatteren at kunde udregne Folkemængden i Danmark, og Frugtbarheden i Bondestanden, efter Forholdet i Gierlev Bye, settende forud; at Bondestanden i hele Danmark er beskaffen efter den i samme Bye fundne Proportion. Og der finder han de aarlig Fødtes mod de Levendes Antal at være 4 mod 204, eller som 1 mod 51. Er dette Foregivende conform med Kirkebogen, da viser det en besynderlig Ufrugtbarhed i den Bye, som her tages til Model, og stemmer langt fra ikke overeens med den almindelige Forholdelse, eller (som Forfatteren dog foregiver) med det, som om Danmarks Folkemængde i offentlige Skrifter er bekjendtgiort. Havde For-

148

fatteren her consuleret de Nyere, Hr. Süsmilch, eller andre, havde han strax erfaret: At saa stor en Ufrugtbarhed, at de aarlig Fødtes mod de Levendes Antal skulde være, som 1 mod 51, eller, som han siden Pag. 21 antager, som 1 mod 40, har ikke Sted i nogen Stat, og vilde inden kort Tid gjøre Staten øde og udtømmet fra Indbyggere. Ney i de meest ufrugtbare Stater i Europa er de aarlig Fødtes Antal mod hele Folkemængden, som 1 mod 33, og i Danmark, som 1 mod 31, eller højeste 32, hvilket kommer overeens med de af en lærd Forfatter i Magazinet for patriotiske Skribentere i Aaret 1771. indførte Promemorier, til hvilke Forfatteren og Læseren her henvises. Ligesom det og gjøres aldeles uimodsigeligt ved den Tælling af Folkemængden, som her skeete i Aaret 1769, naar samme lignes med Antallet af dem, der aarlig fødes.

Forfatteren har da været meget uhædlig i at vælge saa gandske falsk en Grund til den Bygning, han vilde opføre. Paa saa falsk en Forudsetning maa vor Folkemængde nødvendig erklæres manglende, i en skreksom Grad aftagende, ja snart ved saadan Fremgang gandske uddøende.

149

Forfatteren gjør sig Scrupel, ved rigtig Beregning, om han end kunde, nøyagtig at angive Folkemængden i Danmarks Bondestand. Men virkelig havde hans Scrupel været mindre utidig og bedre grundet, om han havde gjort sig Betænkning, ved en saa gandske urigtig Beregning at forestille Danmarks politiske Frugtbarhed langt mindre, og altsaa Statens Indretning og oeconomiske Forfatning (See de omtalte Promemorier) langt slettere, end de ere. Han burde gjort sig Scrupel over, at legge en falsk Grund til sin Bog og Bygning, og derved at vilde dem, som ved udsat Premie følger at indhente Oplysning.

Paragr. 10, Pag. 21, og Paragr. 12, Pag. 24. beklager Forfatteren: At mange unge Folk af Bondestanden rømmer af Landet. At mange gaae over til Tiggerstanden. Men, naar nu dette er saa, som ingenlunde negtes, hvorledes er det da mueligt, at Ufrugtbarheden i Bondestanden kan være saa stor, som forhen af Forfatteren angivet, og Bondestanden dog ikke allene recrutere sig selv med de fornødne Arbeydere, men endog have slige Overskud? Ney! med den ommeldte Ufrugtbarhed (See

150

omtalte Promemorier) kunde Bondestanden ikke engang og umelig recrutere sig selv. Altsaa kunde og burde de anmeldte Overskud have overtydet Forfatteren: At hans Grundsetning var urigtig, da begge Deele umelig kan bestaae med hinanden.

Paragr. 11, Pag. 23. Siger Forfatteren: At han ey har villet have rigtige Tal. Men derfor faaer han og et urigtigt Facit. Af urigtige Forudsetninger følger urigtige og falske Slutninger. Hvortil nytter og at fortie, hvad alle Mand veed? Kan og den vel siges at fortie noget, som navngiver og henviser til Skribenten, som har sagt og stkrevet det, som Forfatteren her til Büsching?

Paragr. 14, Pag. 29. Roser Forfatteren Danmark i gamle Tider deraf: At det kunde udsende een Sverm Folk efter den anden, og oversvømme Europa og Africa. Men nu omstunder beklages dets Folkemængde en at være af den Beskaffenhed. Men, er det, maa jeg spørge, en Lykke, eller Ulykke, at et Land har flere Folk, end det kan ernære? Ere de ikke meget ilde komne i Verden, som kuns ere fødte for selv at dræbes, eller at dræbe andre? Kan

151

vel noget fornuftigt Menneske ønske Staterne saa sterk en Folkemængde, at de nødes til at udvandre og ødelegge hinanden? Og dog siger Forfatteren Pag. 30: Maatte enhver i Danmark blive gift, som efter Naturen kunde giftes, saa vilde det en vare længere, end et Aarhundrede, at jo Danmark igien kunde udsende en Million Mennesker, uden derved at svækkes. Skulde man ikke tænke: At den, der taler saaledes, maatte sinde Behag i Mord og Brand, Blodbad og Ødeleggelse? Hvad som her siges om Danmark, kan jo og ligeledes siges om Danmarks Naboer, og et Hvert Land: At, dersom alle giftedygtige der bleve gifte, kunde de udsende og indsende os en Million, og flere, Røvere og Manddrabere? thi Danmark har jo intet Monopolium paa Udvandringer?

I adskillige americanske Provintser kan og maa alle giftedygtige gjerne giftes, thi der er endnu Rum og Platz for dem, mange ubebygte og uindtagne Steder, desaarsag er Folkeformerelsen der og langt sterkere (Doctor Franklin regner til, at den americanske Folkemængde i 25 Aar fordobles) end i Europa, hvor alting forlængst er besat og indtaget. Men

152

at ønske Europa, at alle giftedygtige maatte giftes, at Folkemængden her, som i America, hvert 25de Aar maatte fordobles, er at ønske Europa den allerstørste Ulykke og Ødeleggelse, der kan optænkes. — Da Næringen ikke vil rette sig efter Folkemængde, da er det vel, og Naturens Herre skee Tak! at Folkemængden, uagtet alle menneskelige Projecter og daarlige bestræbelser, retter sig gemeenlig og for største Deelen efter Næringen. Dette synes og Forfatteren siden Pag. 36, at have indseet, naar Han tilstaaer: At i Mangel af Næring handler Folk fornuftigt i at blive ugifte. Men naar saa er, saa maa han jo og nødvendig tilstaae: At dersom alle giftedygtigs giftede sig, uden Hensigt til Næring og Næringsmidler, handlede de høyst ufornuftigt.

Paragr. 16, P. 37, Siger Forfatteren: Hver Bye er besat med et vist Antal Gaardmænd og Huusmænd, flere tillades ikke at komme der og Pag. 38. tillegges; Omendskiønt, flere Familier meget vel kunde leve der. Dette Foregivende strider imod Erfaring, Endog i sidste halve Seculo ere mange store Gaarde bleven deelte, mange nye Huuse blevne opbygte,

153

mange Værelser for Inderster indrettede, da Culturens Fremgang gav Næring og Fortjeneste for flere Arbeydere. Hvor Jordbruget behøvede flere Folk, fandtes Proprietairen sielden uvillig at opbygge flere Huuse. — Men nu i en Deel Aar, og Aarsagerne veed enhver, er det vel ikke skeet.

Paragr. 17, Pag. 39, Erklærer Forfatteren: At Mangel paa Næring og Boepæl ere ene noksom tilstrekkelige Aarsager, hvorføre saa mange af Almuen henleve ugifte. — Ja! det er dem, som allevegne og i alle Stænder standser, og maa standse, Ægteskabers og Folkemængdens Tilvext; og kan disse for Folkeformerelsen satte Skranker og Grændser ikke, uden meget uegentlig og ubeqvemt, gives Navn af Hindringer, da de ere uovervindelige, og af Naturen selv vel og viselig satte og bestemte, som for Menneskenes, saa for alle øvrige Kreaturers Formerelse. Det udsatte Problema viser: At ingen Aarsager bør ansees og angives for Hindringer for Folkemængdens Tiltagelse, uden de, som kan og bør hæves. Forfatteren er altsaa ubeføyet at kalde de Skranker og Grændser, som Naturen og Naboeriger setter

154

for en Stats Boepæle og Næring, der ikke efter Behag eller Folkemængden lader sig udvide, for Hindringer af Folkemængdens Tiltagelse.

Paragr. 18, Pag. 40. Fremsetter Forfatteren det Spørsmal: Om flere Bondefamilier i Danmark kan sinde Næring og Boepæl? Dette besvarer han med Ja, som han siger, uden Betænkning; men tillige uden Grunde, som dog her nødvendig burde have været anførte. Og hvormed kan Unkladelsen undskyldes af den, der opfylder sin Bog med saa meget vidtløftigt og uvedkommende Tøy.— Videre spørges Pag. 41: Hvorfor finder da ikke flere Bønderfolk i Danmark Næring og Boepæl? Men dette Spørsmal, siger Forfatteren, vil han lade ubesvaret, da det gaaer alt for langt ud fra hans Materie. Her viser Forfatteren, at han meget ilde har forstaaet sin Materie; Thi, det udsatte Problema: Hvad hindrer Folkemængdens Tiltagelse i Bondestanden i Danmark? og dette Spørsmal: Hvorfor finder ikke flere Bønderfolk i Danmark Næring og Boepæle? indeholde accurat een og den samme Meening, hverken mere eller mindre, siden alt hvad der hindrer Næringen,

155

Hindrer Folkemængden, og alt hvad der beforder den første, beforder den sidste, og ingen Folkemængdens Formerelse til nogen Bestandighed uden Næringens Forøgelse kan finde Sted.

Paragr. 19. Pag. 42. Angives den første Aarsag til Mangel paa Folkemængde i Bondestanden at være de oprettede Ladegaarde eller Avlsgaarde. — Men, naar Forfatteren besinder: At Arbeydet skeer ved Bønder, og

at der, da Folkemængden retter sig efter Næringen, til Dyrkelsen af den visse Landstrekning, som Hovedgaarden og Bøndergodset udgjør, behøves samme Antal Folk og Arbeydere, hvad enten en Deel af Grunden drives ved Hovning til Hovedgaarden, eller ikke, og hvad enten en Deel af Arbeyderne boer inden eller uden for Hovedgaardens Grændser; saa frafalder han vel denne først angivne Aarsag, som urigtig. Og i hvem og hvor mange Forfatteren end kan angive, heri at have tænkt, som han, saa skjønnere han dog vel nu af det her saa kortelig anførte, at de alle har tænkt urigtig. — Ja man har største Føye til at paatvivle, at de fleste af denne Satses Jabrødre og virkelig tænker, som de tale.

156

Paragr. 26. Pag. 48. Angives Lodseyeres Fællesskab i Byer, som anden Aarsag. Men dette er ligesaa urigtigt. Contrair! Jo flere Lodseyere der ere i Byen, jo flere findes og gemeenlig dens Huuse og Huusmænd at være; thi siden Huusmændene ere Byens Græsning til Besvær, bygger enhver Proprietair heller Huuse i den Bye, hvor han har faa Gaarde, end i den, hvor han har mange, eller som han eyer allene.

Forfatterens Foregivende Pag. 49: At ingen Indelukkelser af Gaard, Hauge eller Toft tillades efter Loven, undtagen med alle deres Minde, som have Part og Lod i Byen og dens Jorder, er aldeles urigtigt, helst naar man ved Loven, som skee bør, tillige forstaaer Lovgiverens Forordninger; og er det ikke ynkeligt saaledes at høre Folk docere i en Videnskab, hvori de ingen Indsigt have?

For Forfatterens Spaadom, som han selv kalder den Pag. 51: At Fællesskabet i Tiden maa forvandle Landet til en Ørken; tænker jeg ikke, man har stor Aarsag til at skrekkes, siden det igiennem saa mange Secula ingen saadan Virkning havt haver.

157

Paragr. 21, Pag. 51. Angives de store Bøndergaarde som skadelige for Folkemængden. Men for største Deelen, om ikke gandske, erettes denne Skadelighed ved den Leylighed og Næring, de giver for desto flere Huusmænds og Inderstes Familier, siden det er ved de større, og ey ved de mindre Gaarde, at disse finder Næring og Fortieneste; hvilket hverken Forfatteren, eller Hr. Clausen i sit Priisskrift, noksom har betænkt og lagt Mærke til.

Paragr. 22. Pag. 53. Hvor Forfatteren angiver Levnetsmidlernes høye Priis for en Hindring for Formeerelsen i Bondestanden, bestemmer og forklarer han os, hvad Han forstaaer, og hvad der (See Pag. 55.) bør forstaaes ved let og dyr Priis, og det saaledes: At Levnetsmidlernes Priser ere lave, eller høye, alt ligesom Kiøberne ere formuende, eller uformuende, da Folkets daglige Fortieneste og Indkomster er den naturligste Alen at maale Levnetsmidlernes Priis med. Men af denne selsomme Definition flyder jo blant andre disse Urimeligheder: At Levnetsmidlernes Priser i ethvert Land, og til enhver Tid, ere baade lave og høye, siden der altid gives baade for-

158

muende og uformuende Folk. At høye og lave Priser, saasnart der tales i Almindelighed, om et Land, Egn eller Bye, ere Synonyma. At den, der siger dem høye, og den, der siger dem lave, siger et og det samme, og begge slet intet. At Levnetsmidlernes Priser, uden at falde eller stige, kan blive lave eller høye, alt som Kiøbernes Formue til- eller aftager. At den Arbeydere, som i Gaar sund og frisk med Føye statuerede: At Levnetsmidlerne vare i lav Pris, har i Dag, da han af en Feber er angrebet, eller paa anden Maade kommen til Skade, største Ret til at sige dem at være i høy Priis & c.— Rettere havde Forfatteren nok defineret Levnetsmidlernes Priser saaledes: At de ere høye, naar de maae kiøbes og vindes med større Arbeyde, med flere andre, Vahre eller Penge, end sædvanlig; og lave, naar de kan haves for mindre Arbeyde, færre andre Vahre, eller Penge.

En unegtelig Sandhed er det: At Levnetsmidlernes høye Priis er en anseelig Hindring for Folkemængden, som i alle andre Stænder, saa endog i Bondestanden selv, alt saavidt Inderster, Huusmænd, ja endog Boelsmænd, der

159

ey fuldt kan avle det, de fortære, er betreffende. Men Forfatteren gaaer forvidt, og meget forvidt, naar han statuerer: At ingen, uden vore saa Selveyerbønder, vinde ved Levnetsmidlernes høye Priser; At de Hovningsfri nesten aldrig vinde derved, og at de, naar Kornet er i høy Priis, selv maae kiøbe; Og, at Hovningsbønderne lide meget ved Levnetsmidlernes høye Priis.

Men er Tilstanden i Danmark saaledes, som den her beskrives: At samtlige Bønderne, vore faa Selveyere undtagne, intet kan vinde ved Levnetsmidlers høye Priser, det er at sige, intet har at selge, ja selv maa kiøbe; hvorledes kan Forfatteren da statuere, Folkemængden i Bondestanden at være manglende? Skal Jordbrugerne selv almindelig kiøbe, hvor vil han da give Huusmænds og Indersters store Mængde (uden at tale om de andre Stænder, Kiøbstæderne og Norge) Anviisning at finde Føde og Forraad. Vil han muelig give

dem Anviisning paa Hovedgaardene, og de store Bondergaarde? Ney! dem har han erklæret høyst skadelige, og til Statens Fordeel at kunde nedlægges og fordeles. — Hvorledes kan Forfatteren

160

ønske Folkemængden i Bondestanden at tiltage, og faa ivrig, som blindlings, arbejde paa, alle for dens Formeereelse værende, endog uomstødelige og i Naturen selv grundede, Hindringer at bortrydde, naar han dog efter dette sit gjorte Overslag tydelig seer forud: At flere kan ikke finde Føde: At Hungersnød setter en uovervindelig Hindring for Antallets Forøgelse og alle hans daarlige Bestræbelser? Var Tilstanden ved Danmarks Bondestand, som han her beskriver den, da er det saa langt fra, at dens Folkemængde lod sig forøge, at den nødvendig ved Hungersnød matte formindskes, ja umuelig kunde været kommen til det Antal, i hvilket den befindes.

Men hvad er det, der har blindet og forledet Forfatteren, saaledes at contradicere sig selv, og med den ene Haand at nedrive, hvad han med den anden har opbyggt? Dette er for den Skiønsomme kendeligt og haandgribeligt nok. Her skrives for Priis og Premie. Her maa altsaa tales Modens Sprog, og i de Toner, som har best Gehør. Selvejere og Arvefæstere maae beskrives, som de beste og fordeelagtigste Undersaatter, ved hvilke Danmark

161

kan settes i en lykkelig Tilstand. — Derimod maae Fæste- og Hovningsbønder beskrives, som de ulyksaligste Creature, og hvis egne Agre, Statens Levnetsmidler til Formindskelse, ligge forsømte og ufrugtbare. See! her har vi Aarsagen, hvorføre samtlige Fæste- og Hovningsbønder intet Korn maae sælge.

Til disse Invektiver, da de saa ofte ere igiendrevne, vil jeg kuns her sige dette: At som den Rige i alle Stænder vist er bedre holden, end den Fattige, saa er Selvejeren uimodsigelig bedre faren, naar han er uden Gield, end Fæstebonden; men ingenlunde, i Fald han har sat sig for Høyere Renter, eller som Arvefæstere for Høyere Afgifter, end Fæstebondens Hovning og Landgilde kan beløbe. Staten er bedre tient med rige, end fattige Indbyggere (og veed nogen Middel til at berige alle de fattige, han iverksette det) men, den Forskiel af Formue tilsidesat, da er Staten ligesaavel tient med den sidste, som den første. En Hovningsbonde paa fem Tønder Hartkorn lader og ligesaalidet sine Agre ligge udyrkede, fordi han driver og dyrker i Tønde Hartkorn til Hovedgaarden, som Selvejeren paa 6 Tønder Hartkorn,

162

for den siette Tøndes Drift, forsømmer de de øvrige 5. — Mere vil jeg her ikke sige: da Erfarenheden lærer, at slige Raisonnemens endnu for en Tid ingen Gehør maa have.

En Hovningsbonde maa og skal beskrives, som her af Forfatteren Pag. 60: Ak for ham i Livet er intet, uden Armod og Elendighed, Sult, Nøgenhed, Svaghed og Uselhed, og i Døden en øde Gaard at efterlade. — Han maa beskrives, som den der ruineres ved alting, saavel ved høye, som lave Priser; thi dette ligger jo i Forfatterens Ord, som siger strax paa hinanden: At hans Armod og Elendighed er en Følge af Levnetsmidlernes Priis, som ikke staaer i lige Vægt med hans Arbejde. 2 & lave Priser; saa og: At han lider meget ved Levnetsmidlernes høye Priis.

Men hvorlænge, maa man spørge, skal dog denne Ubluehed og Uforskammenhed vedvare, at endeel Oeconomister offentlig i Skrifter saaledes vil foredrage, hvad som dog øyensynlig strider imod hver Mands Erfaring, nemlig: At Hovningsbøndernes Jorder formedelst Hovningen ligger forsømt og udyrkede; hvilket Forfatteren mere, end et Sted, i denne sin

163

Bog fremsetter, da dog ingen vel kan reyse nogen Miil, i mindste ikke i Selland eller Fyen, uden at overtydes om dette Foregivendes Falskhed og Urigtighed.— Af Hovedgaardenes Pløyeland hviler nu det halve og mere. Af Bønderbyernes derimod drives ikke allene to tredie Deelee, eller de 2 af deres 3 Marker. Men den tredie, som efter Inddeeling, Lov og gammel Skik, skulde hvile, kan end ikke ved al Herskabernes Fraraadelse og Myndighed fritages for Ploven, og forbeholdes Creaturene, nu Ertelykkers aarlige Indtagelse fra Fælleden bliver jo meer og meer, i sær i Fyen, almindelig. Klagede disse Oeconomister: At formedelst Bondens egen Drift, laae en Deel af de Grunde, som skal drives ved Hovning, udyrkede, da havde deres Foredragende endda noget Skin af Sandhed, siden en langt større Andeel af Bøndernes, end Hovedgaardenes Grundene aarlig dyrkes. Men saadant et Herredømme har Moden. Jeg troer, at om man end ved hvert Herrets og Birketing over hele Danmark lod tage Tingsvidner: At omtalte Foregivende befandtes falsk og urigtigt, og var en uforsvarlig Calumnie imod vor danske Agerdyrkning; og

164

at det derimod befandtes: At Bønder, Hovningsbønderne, dyrker og driver alt for stor Andeel af deres Grund,

vedblev dog vel endeel Oeconomister at plage os med samme Foregivende, efterat nogles Misundelse imod den bemidlede Proprietair, under Paaskud af Medynk over den ubemidlede Bonde, engang har bragt det i Moden.

Levnetmidlernes høye Priis er den sidste af Forfatteren her anførte Hindring for Folkemængden i Bondestanden, da dog Læseren billig kunde staae i Forventning: At alt for svære Afgifter nødvendig maatte anføres paa denne Liste, og paa dette Sted ikke vel kunde forglemmes; da denne er een af vor Tids største Hindringer for Almuens Folkemængde i de fleste Europæiske Lande. Men Forfatteren maa have havt sine Aarsager, hvorfor sligt, som utienligt i hans Kram, er bleven udeladt.

Besynderligt er det ellers, at da Forfatteren og Herr Clausen paa een Tid, og under samme Censur, begge har erhholdet de udsatte Premier, de dog kan syndes af saa ulige og stridige Meninger. Forfatteren anseer en Gaard paa sex Tønder Hartkorn

165

(See Pag. 51. og 86.) Forholdsmæssig, en Beboere med Familie at kunde ernære, naar den ey med for svære Byrder er belagt. Herr Clausen derimod erklærer en Gaard paa sex Tønder Hartkorn af en uhyre Størrelse. Forfatteren erklærer Pag. 85: At en Bon-Degaard skal være saa stor, at den foruden Mand og Kone, endeel Børn, to skrøbelige Forældre eller een fattig, kan ernære fire Tjenestefolk, en Karl, en Dreng og to Piger.— Herr Clausen derimod, uden at bekymre sig enten om Sygdom eller Alderdom, vil for ingen Deel, at Tienesfolk maa have, eller behøves kan. Hans Regl er denne: At, saasnart Tjenestefolk behøves, skal Gaarden deeles. — Forfatteren siger: At vore Fæstebønder, som deres Gaarder nu ere, intet kan sælge, men maae kiøbe Korn og Victualier. Herr Clausen derimod paastaaer: At, om hver Gaard paa sex Tønder Hartkorn end deeles i tre og flere Deelee, kan Beboeren endda ikke allene ernære sig, men forskaffe det behørige Overskud for Huusmænd og Inderster, Kiøbstæder og Handelen.

166

Paragr. 24, Pag. 81. Erklærer Forfatteren: At han ey kan befatte sig med at gjøre Udkast, hvorledes Hovedgaardene kan fordeeles til Bondergaarde, uden Proprietairens Fornærmelse; da han anseer denne Materie for en Steen, den han ey kan bære. — Saadant Udkast og Beregning er os meddeelt af andre, og tilsidst af Herr Finantzraad Oeder i hans Betænkning: Hvorledes Frihed og Eyendom forskaffes Bondestanden, og hans dertil givne Zusässe. Men at denne Steen ogsaa bleven ham for tung, sees tydelig af de over samme Oeders Skrifter udkomne Anmærkninger med Anhang. Forfatteren beklager: At Cæsars Udkast i denne Materie er tabt. Men er det nogensinde iverksat, da er det vel skeet mere ved Magten, end Fornuften, mere ved Kaarden end Pennen; uden at tale om Uligheden af Indretningen ved det italienske og danske Jordegods. — Pag. 86. siger Forfatteren: At, naar Fællesskab og Hovning blev hævet, og Bonden fik Eyendom eller Arvefæste, Mener han: At 3 a 4 Tønder Hartkorn ligesaavel kunde ernære en Bondefamilie, som 6 a 7 nu, Men Beviserne feyler. Saaledes troer

167

han og: At Gierlev Bye, som nu har 204 Mennesker, da kunde ernære 400. Men dette burde han og gjort troeligt og begribeligt for andre. Hvad Bøndernes Eyendom angaaer, da har Forfatteren Ret, at Eyendom, saavidt og saafremt den formindsker Afgifter til andre, og ey med Laan og høye Renter er besværet, kan hielpe til fleres Ophold i Byen; thi jo mindre Afgifter en Byes Beboere haver, det være sig til Regiering, Hosbond, Creditorer eller andre; jo mere beholder Byen til egen Fortæring, og kan altsaa ernære destoflere. — Men saa contribuierer den og desto mindre til andres Næring, saa ernæres andre Steder i Staten destofærre, siden Byens Overskud til Kiøbstæder, Handel, Regiering og øvrige Stænder, da er mindre. Kom Bønderne derimod ved Eyendoms Erholdelse, som sædvanlig, til at sidde for høye Renter, saa at Byens Afgifter bleve de samme, som før, saa kunde heller ikke ernære flere, end forhen. Afgifternes Navn gjør intet til Sagen. Høye Renter kan trykke Selveyeren ligesaa fuldt, som Hovning og Landgilde-Fæsteren. — Hovningen angaaende, da trykker den Bonden mindre, end

168

det Æquivalent, han enten som Hovningsfri, eller Arvefæstere, haver at udrede.

Paragr. 30, Pag. 105. Angives den Skyldighed, som binder Bønderkarlene til Godserne for en Folkemængdens Hindring, da den, som en paa Godset kan finde Rum, saa længe alle dets Gaarde og Huust ere besatte, derved Hindres at boesette sig paa et Naboegods, i en Kiøbstæd eller ved en Fabriqve. — Men hvorledes kan dette tilstaaes, da det paa hvert Gods, og i enhver Kiøbstæd aldrig feyler paa Exspectantere til de vacant blivende Næringspladser?

Paragr. 32, Pag. 109. Angives det for en vis og vigtig Hindring for Ægteskabe i Bondestanden, at der tiener saa mange ugifte Folk paa Herregaarde, Præstegaarde og hos fornemme Borgere. — Men hvo skjønner ikke: At uden denne, saavelsom anden Afsetnjng til øvrige Stænder, der dog ligeledes af Forfatteren beklages,

maatte Ægteskabene i Bondestanden hindres og standses? og at det just er denne beklagede Afsetning, der beforder og giver Leylighed til desto flere Ægteskabe i Bondestanden? Hvor vil Forfatteren, uden saadanne Afsetninger, give den af ham forønskede

169

store, og immer forøgede, Mængde Anviisning at finde Føde og Forraad? Dette synes det, at Forfatteren overlader til deres egen Betænkning. — Just for en tilstrekkelig Afsetning til de øvrige Stænder skulde man have ventet, at Forfatteren ønskede Folkemængden i Bondestanden saa sterk formeret. — Men contrair! disse Afsetninger beklages af ham, som hinderlige og skadelige. — Hvo skjønner ikke: At Staten er bedre tient med, at en Deel unge Mennesker, indtil Vacancer af Næringspladser efterhaanden forefalder, saaledes ved Tienefter kan finde Ophold, og Leylighed til at samle noget til en Nærings og Huusholdings Begyndelse, end at de samtlige, saasnt de vare giftefærdige, efter Forfatterens Ønske, giftede sig? — Paragr. 37, Pag. 118. Siger Forfatteren: At saadan Lyksalighed som Marschbondernes, at eye halve og hele Tønder Guld, er Frugten af Frihed og Eyendom. Men hvorfor frugter da disse ikke det samme hos Selveyerne i Danmark? Skulde den af Forfatteren omtalte Studehandel, at de opkøbe Staldstude hos Proprietairene i Jylland, samt Marschlandenes Frugtbarhed, ikke bibringe noget til de-

170

res Velstand? — Pag. 119. Giør Forfatteren en vidtløftig Beregning paa Indkomsterne af en Bondegaard paa 8 Tønder Hartkorn for at gotgiøre, at den kan indbringe aarlig 5, 6, til 700 Rdlr. Ved denne Beregning, paa hvilken var meget at udsette, vil jeg kuns erindre dette: At, naar Korn med Foring, Græs og Høe er beregnet i Penge, udgaaer den beregnede Fordeel af Kiøer, Heste, Faar, Gies, Høns, Ænder og Sviin. Et af Deelene kan kuns komme i Anslag. Og dog fik Forfatteren, skiønt saa mange Ting 10 gange anslaaes, ikke høyere Facit, end 410 Rdlr. 4 Mk. Spørger man nu Forfatteren: Hvor al denne Velsignelse bliver af? Hvor det er mueligt at samtlige Fæstebønder med al denne Indkomst dog, efter hans forrige Setninger, lider ved høye Kornpriser, da de selv, i sær under Misvext, maae kiøbe Levnetsmidler? og at Hovningsbønderne lever og dør i Hunger, Armod og Elendighed? Da, som han af dette sit contradictoriske Foregivende ikke veed at udreede sig, affærdiger han os allene med det Svar: Ak alle disse Indkomster forsvinder fra Bondegaarden; Men at det en kommer ham til at sige: Hvor de blive af.

171

Havde Forfatteren her erindret, hvad Han siden foregiver: At Tienden allene tager det Halve, havde det været ham en let Sag, at udreede sig af denne Forlegenhed.

Paragr. 39, Pag. 126. indtil Pag. 149. handler Forfatteren meget vidtløftigt om Utugt, som hinderlig for Bondestandens Folkemængde. — Dertil vil jeg allene erindre dette: At Bondestanden er mindre utugtig, end de andre.

Paragr. 58, Pag. 182. Siger Forfatteren: At alle de Bønderfolk, som leve i ufrugtbar Ægteskab, have af Naturen, ligesom alle Mennesker i de Omstændigheder, en Tilbøyelighed til at tage imod fremmede Folkes Børn, og elske og opdrage dem, som deres egne. Men Pag. 151. og 152. tillegges Bonden en gandske anden Tænkemaade. At giftes for at avle Børn, siger Forfatteren, veed han en blant Bønder noget Exempel paa. — Pag. 184. foreslaaer Forfatteren derpaa en Lov: At fremmede antagne Børn ey maatte fordres tilbage af Hosbonden og Godsherren. Men saadan Lov behøves aldeles ikke. Enhver kan faae fuldkommen Transport og Skiøde paa saa mange fattige Børn, ham lyster.

172

Paragr. 59 Pag. 186. Giør Forfatteren sig Umage, som dog gierne kunde spares, at bevise, hvad ingen har paatvivlet: At Folkemængden beforders meest ved tilige Ægteskabe, og at der af et Par i 100 Aar kan avles 126 Mennesker. — Denne Beregning er god for ubeboede Lande, men er for dem, hvor hver en Plet Jord for længst er indtaget, og hvor der allerede gives mange Exspectantere i alle Slags Næringer; thi der maae Vacaneer nødvendig oppebies. — At ønske en større Folkemængde, end Næringsveyene vil tillade, er at ønske Mange Mennesker ved Hungers Nød, ja ved Mord og Mandslet, ødelagte.

Paragr. 63, Pag. 203. Angives det for en Hindring for Bondestandens Folkemængde; at saa mange forlade deres Stand, ja begive sig ud af Riget. De fleste vore Borgere, siger Han, ere danske Bønder og Bønders Afkom. I Kiøbenhavn er en stor Mængde Bønderfolk. Mange bliver Soldater og Matroser. Nogle Skoleholdere og Degne; og flere endnu Herskabers Tienere, Fogder og Skrivere. Dette finder Læseren forhen besvaret under Paragr. 32.

173

Paragr. 66. Pag. 208. Beregnes Betlernes Antal til 60 Tusinde og derover, og Pag. 209. siges dette store Antal Betlere at bestaae mestendeel af Folk af Bondestanden. Men skulde dette ikke kunde bevise og

overtøye Forfatteren: At vor Bondestand er frugtbar nok. Endnu at ønske Folkemængden i Bondestanden forøget, skulde det ikke være det samme, som at ønske Betlernes Antal forøget, om ikke Røverbander oprettede, saa længe ingen nye Næringsveje kan anvises. Og kan de anvises, hvorfor ere de da ikke for længst anviste de mangfoldige Mennesker, som allene af Mangel paa Tieneste og Næring har maattet tage til Betlerstaven; hvorfor ere disse ikke plaserede og satte i Arbeyde og Næring? Thi Jordbruget har allerede og altid saa mange, som det behøver, og for værende Tid imodtager. — Betlernes Antal beregnes til 60 Tusinde. Men hvor vilde deres Antal ikke forøges, om Forfatteren naaede sit Ønske: At alle de fra Landet værende Domestiquer og Tjenestefolk fra Herregaarde, Præstegaarde og fornemme Borgere bleve afskeedigede; og om Kiøbstæderne og de andre Stænder gav Bondestan-

174

den sine derfra inddragne Recruiter tilbage. Pag. 210. siger Forfatteren: At Betlernes store Antal er skadelig for Bondestanden, fordi de finde deres Ophold hos Bønderfolk, og koster Bondestanden saa meget, at en Armee derfor kunde underholdes. Men skulde dette ikke være det samme, som at sige: At Bondestandens Folkemængde er bleven, i mindste i ufrugtbare Aar og vanskelige Tider, vel stor, og den selv til Besvær, da mange af Mangel paa Platz og Tieneste ved Jordbruget og andensteds nødes til at betle.

Paragr. 68, Pag. 213. Anmelder Forfatteren nogle Aarsager, hvorfor Indfødte gaaer ud af Landet. Men glemmer een af de fornemste og almindeligste, som er Mangel paa Næring. Naar et Land, eller Egn, har flere Folk, end det hav Næring til, maae nogle vige. — Dette var første og fornemste Aarsag til de nordiske Folkes Udvandringer i de ældre Tider (thi at de eene udgik, for at røve, myrde og ødelegge, gjør vi best i, ikke at statuere) og samme Aarsag contribuere vel endnu det meste til, at nogle paa sine Steder i Jylland forlader Stavn og Fødested.

175

Paragr. 70, Pag. 217. Tilstaaer Forfatteren: At den danske Bonde efter Loven har adskillige Fordeele frem for andre Landes Bønder. Men hvorfor finder han da Behag i, saa urigtig og lovstridig at kalde nogen dansk Bonde en Træl eller Trælbonde?

Paragr. 77, Pag. 236. Beregner Forfatteren Tienden, den 1/10 Deel som Bonden erlegger af sin Indavling og Afgrøde, for 1/8 Deel, og strax derpaa gjøres denne 1/8 Deel til 1/5 Deel, naar han siger: At, dersom Bonden beholdt Tienden, da kunde, hvor 8 Bønderfamilier nu leve, da leve 10, — Endnu ikke nok dermed. I samme Paragraphus gjør han endnu denne 1/5 Deel til 1/2 Deel, da han formeener: At Tienden borttager Halvparten af Bondestandens Velfærd. Man seer her, at Pennen lystre Forfatteren meget vel. Med den kan han omskabe Tingene efter Behag, og gjøre de hidindtil eragtede umuelige og contradictoriske Ting muelige.

For ham kunde da gjerne udsettes en Premie af tusinde Ducater, naar han demonstrerede. At 1/10 Deel er det samme, som det Halve; følgelig 1/5 Deel saa meget, som det Hele; og 1/4 Deel mere, end det Hele.

176

Kan dette demonstreres, da har Herr Clausen ikke Uret, at han raader til Bøndergaardens idelige Deeling, og har velfortient den tilkiendte Premie. Men i vidrig Fald begribes en, hvorledes en Deeling, der forsetter Bonden i den Tilstand, at han hverken kan holde Folk eller Bester, men selv med Hustrue og et par Børn i Opvekt skal bearbeyde Jorden, og bestride alt Jordbrugets Arbeyde, og følgelig under tilstødende Sygdom og Alderdom geraade i kummerligste Tilstand, kan ophielpe Bondestanden og Staten. Er dette den lykkelige Tilstand, en Deel nye Oeconomister sigter til, og søger at oversette Bonden udi, da, om han endog fik baade Frihed og Eyendom, vilde dog nok den saa Høylig beklagede, og nu saa usel og elendig beskrevne, Hovningsbonde derfor betakke sig.

Paragr. 78, Pag. 237. Tilraader Forfatteren, Tienden aldeles at afskaffe, og at give Bonden den tilbage. Ja vel! Skatter, Landgilde, Offer og øvrige Afgifter ligeledes! thi, kan det første skee uden Tiende Eyernes Skade, som Forfatteren formeener, saa kan det sidste vel og skee uden Regjerings, Herskabs og Kirke-

177

betienteres Skade. Ney, Tiendeafgiften er vist den allersidste, som bør afskaffes, da den frem for alle andre har de Fordeele, at den retter sig efter Bondens Indtægt og Indhøstning; at den erlegges uden Restance, Inddrivelse, Omkostning og Søgmaal. — Forfatteren, som er saa vel bekiendt med de gamle Autores, kan ikke vel være uvidende, at meenige Mand i Sicilien takkede og velsignede Cæsar, da han regulerede deres Afgifter, der forhen aarlig havde været de samme og lige store, efter deres Indhøstning og Aarets Afgrøde. Og hos os er Tienden og Kornskatten de eneste Afgifter, som retter sig efter Jordbrugernes Indtægt, og Aarens Afgrøde.

Efter Forfatterens Erklæring Pag. II. kunde Tienden hos ham have ventet sig et mægtigt Medhold, formedelst dens store Ælde, og alle øvrige Afgiftsmaader overstigende Anciennitet, formedelst dens første Oprindelse,

og meer end adelige Herkomst; Men da den, efterat have soutineret sin Credit giennem saa mange Secula, har havt det Vanheld, at falde i Unaade hos nogle nyere Oeconomister, saa har Forfatteren, følgende Strømmen, her maattet

178

overgive, ja, som høystskadelig og landfordervelig, laste og forkaste den.

Af det, som nu saa kortelig til det vigtigste af Forfatterens vidtløftige Verk er anført, er det noksom tydeligt: At vores ellers vittige og vel belæste Forfattere til Uheld har her givet sig an med en Materie, den han ingenlunde var voxen. Og vil nogen derom end videre overtydes, da har han kuns at giennemlæse det siette Capitel fra Pag. 239. indtil Enden; hvilket jeg maa overlade til dem, der havde Lyst og Taalmodighed at skrive imod Philopatreias; thi min Taalmodighed, for længst trettet og martret ved Forfatterens store, og paa mange Steder lidet eller intet til Sagen sigende Vidtløftighed, forgik mig her gandske og aldeles.

Si quid bene feci, nut confului fideliter,

Noa videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.

Anders Jyde.